

શ્રી વિલાલ કમીચે

કર્મયોગીઓના સન્માન સમારોહ(૨૮.૪.૨૦૧૩)પ્રસંગે પ્રકાશિત

શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ

મુ.પો. ગડત -૩૭૬ ૩૫૦, તા.ગણાદેવી, જી.નવસારી. (ગુજરાત)

શ્રીવ લંગીયે

કર્મયોગીઓના સન્માન સમારોહ(૨૮.૪.૨૦૧૩)પ્રસંગે પ્રકાશિત

પ્રકાશક

શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ

મુ.પો. ગડત -૩૭૬ ૩૫૦, તા.ગણાંદેવી, જી.નવસારી. (ગુજરાત)

• આવૃત્તિ •

૨૦૧૩

• મુદ્રક •

પ્રિન્ટોપ, અયેરી રોડ, નવસારી - ૩૬૬ ૪૪૫

ફોન (૦૨૬૩૭) ૨૫૧૦૫૧

સંપાદકીય

સાદર જયભારત,

સાચિનય નિવેદન કે કામેશ્વર મંદિરના ટ્રસ્ટીગણ તથા સંકુલનો સમગ્ર પરિવાર આપણા વિભાગના કર્મયોગીઓનો તા. ૨૮-૪-૨૦૧૩ રવિવારના રોજ સન્માન સમારંભ યોજે છે.

આપણી લોકમાતા અંબિકા નદીના તટમાં ખેડૂત, મજૂર, મહિલાઓ અને આસ્થા ધરાવનારા ભક્તજનોથી એક સદ્ગ્રાવભરી તથા સર્વધર્મ સદ્ગ્રાવનાની સંસ્કૃતિ મહોરી છે. જેમાં શિક્ષણ અને સંસ્કારની ગંગા-યમુનાની સંસ્કૃતિની મધ્યમધતી સુવાસ ફેલાયેલી છે. પાંચ હજાર વર્ષ જુનું આ મંદિર ગર્ગાંગણિના સમયની યાદ આપે છે. જેની આછી જાંખી અને ઇતિહાસના કેટલાક પૃષ્ઠો અહીં રજૂ

કર્યા છે. આજનો પ્રસંગ મધુર સંસ્મરણો અને ભવિષ્યની સ્મૃતિઓમાં જળવાયેલો રહે અને ભવિષ્યની નવી દિશાઓ ખુલે અને વિભાગને પ્રેરણાં આપે તે ઉદ્દેશ્યથી આ સ્મૃતિગ્રંથ “શિવ સમીપે” તથા “નમામિ કામેશ્વરમ્” દ્વારા ઈતિહાસ રજૂ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે.

આ સ્મૃતિગ્રંથો તૈયાર કરવામાં સહાય કરનાર, લેખકો, લેખ આપનાર ભાઈ-બહેનો, જહેરાત આપી અમને પ્રોત્સાહિત કરનારા સર્વનો અંત: કરણપૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

કોઈ ભાઈ-બહેનનું નામ અણાજાણતા રહી ગયું હોય કે અણાજાણતા થયેલી ભૂલચૂક, ખામી કે તુટી માટે ક્ષમાયાચના.

આભાર

• લિ. •

ડૉ. અભ્યાસઅલી તાઈ - કન્વીનર, સોનવાડી

શ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક - ઈચ્છાપોર

ડૉ. નાથુભાઈ એલ. પટેલ - ગડત

શ્રી પ્રેમભાઈ પટેલ - ગડત

શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ મુ. ગડત
તથા કામેશ્વર સંકુલનો સમગ્ર પરિવાર, જિ.નવસારી

પ્રમુખ
પ્રેમભાઈ લાલભાઈ પટેલ

તથા સમગ્ર ટ્રસ્ટીગણ

મંત્રી
નરેન્દ્રકુમાર મગનલાલ નાયક

વિ.સ. ૨૦૬૮ ચૈત્ર વદ બીજ રવિવાર
તા. ૨૮-૪-૨૦૧૩

પ્રસ્તાવના

॥ નમામિ કામેશ્વરમ્ ॥

પૂબાપુની આ વાત આપણા જીવનમાં
ખૂબ મહત્વની છે.

અજામોલ રત્નો, સૌને બાદ્ય ચમક બતાવે,
પુસ્તક તો સૌનાં અંતઃકરણને અજવાળે!

- એ રીતે, પુસ્તકો અને આવાં કામેશ્વર
મહાદેવ જેવાં તીર્થો, પ્રેમતીર્થોને, આપણાં ભીતરી
પ્રદેશમાં સદાકાળ માટે, સ્થાન આપવા વિશે,
આપણા સમાજનાં સંતો, અને મોવડીઓ આપણને
સદા જાગૃત રાખે છે!

પરમહૃપાળુ કામેશ્વર મહાદેવના અપાર
આશીર્વાદ તથા સ્થાનિકની સાથે સાથે,
દેશવિદેશના સજજનો, સમારીઓ તરફથી
આધ્યાત્મિક, આત્મિક, આર્થિક તણો મળતો રહેલ,
અવિરત, સમૃદ્ધ સહકાર વડે, આ તીર્થભૂમિનો
નૂતન, દિવ્ય, અલૌકિક આકર્ષક સુવર્ણદેહનું
નવનિર્માણ થયા બાદ, જેમાં દિનપ્રતિદિન વિવિધ
વિકાસપથ પર આપણી હરણાફાળ કૂચકદમ ચાલુ જ
રહી છે... એ સાથે સાથે એક સમર્થ વિચારકના
જણાવ્યાનુસાર,

“પરબ્રહ્મનું માનુષીકરણ” અને
“મનુષ્યનું બ્રહ્મીકરણ”

તથા

॥ સર્વ હિતે ભૂત રતા: ॥ - સૂત્રોને સાર્થક
કરવાના એક શુભ ઉદેશ અને પ્રયત્નના ભાગરૂપે
આયોજેલ “કર્મયોગીઓનો સન્માન સમારંભ”

ટાણે “શિવ સમીપે” આ મંગલ સ્મરણિકાને,
શિવભક્તો, જિજાસુ સુજ્ઞ વાચકો તણી કોમળ
કરાંગુલિઓમાં અર્પણ કરતાં... કરતાં, અમે અતિ
પ્રસન્નતા અનુભવી રહ્યા છીએ કે જેના વડે,
આગામી પેઢીઓ કિંચિત્ પ્રકાશિત થઈ પ્રેરણા
પામી શકે!!

કર્મયોગીઓનું સન્માન કરવાનો આ
આપણો અજામોલ પ્રયાસ એ પ્રથમ છે, પરંતુ એ
અંતિમ નથી! યથા સમયે, આ પ્રકારના કાર્યક્રમો
યોજવામાં, પ્રભુકૃપા સહ ઉપલબ્ધ થઈ રહેલ, સંતો,
સમાજના મોભીઓ, સત્પુરુષો, સત્તારીઓ,
યુવકોની શુભેચ્છા, આશીર્વાદ, પ્રેમાળ સાત્ત્વિક
સહકારની આપણી અઠળક મૂડી વડે, એવી
સફળતા મેળવવાની નિહિત અભિલાષા પણ, આ
સાથે છે જ!!

ઉપરોક્ત નિર્દ્દેશેલ સમારંભ અને આ
પરમ પુનિત કામેશ્વર ધામ સાથે કેટલી બધી વાતો
ગુંથાયેલી છે!!

“જરી ભરતના તાણાવાણાની જેમજ!”

આ શિવાલયનો સુવર્ણ ઈતિહાસ તો
અતિપ્રાચીન છે. શિવત્વ, ધાર્મિકતા સાથે
સંકળાયેલા આપણા સમાજની એકરૂપતા તથા આ
બધાં સાથે જોડાયેલ આપણો આ નૂતન - સન્માન
સમારંભ - તણી કેટકેટલીયે, વાચા આપતી અનુપમ
ક્ષણોને પણ અનોખો શબ્દદેહ અર્પવાનો, અમારો

આ એક વિનમ્ર પ્રયાસ છે!

જેમાં છે, બાવીસ કર્મયોગીઓને અર્પણ થયેલ સન્માન પત્રો તથા ધાર્મિકતા, આધ્યાત્મિકતા, સામાજિકતા સાથે આ શિવાલય વિશેની માહિતી પ્રચુર... વાતો... વિગતો!! આશા છે, આ અનોખો પ્રથમ પ્રયાસ હોવાથી ક્યાંક ક્ષતિ હોય તો પણ... આપ સૌ આપણા આ “શિવ સમીપે” સર્જનને સહર્ષ, સહદ્ય આવકારશો.... આભાર...

વિશ્વના કોઈપણ સમાજના સર્વાંગી ઘડતરમાં અનેક માનવરલો પારસમણિનું કામ કરતા હોય છે! અને તેઓ દ્વારા, નૂતન સમાજનો ઉત્કર્ષ થતો રહે છે. એ આધારે આપણે સૌઅં આરંભેલું આ કામેશ્વર સંકુલ દ્વારા, વિવિધ પ્રકારના આ સમાજસેવારથના ગતિમાન ચકોને, નિરંતર ગતિમય-પ્રગતિમય રાખવા માટે યત્કિયિત, તન, મન, ધન, સુવિચાર, સત્ત્વ વ્યવહાર, સદાચાર સહ, આકર્ષક સુંદર સૂચનો સહિત, સધન સહકાર માટેની પણ અમારી અભિલાષાઓ પ્રગટ કરીએ છીએ...

એક મહાન હિન્દી કવિની પંક્તિઓ પણ કંઈક આ વાત સૂચવે છે-

ન તો તુમ્હારા કોઈ મિત્ર હૈ યા કોઈ શત્રુ,
તુમ્હારા વ્યવહાર હી તુમ્હારી મિત્રતા તથા
શત્રુતા કા ઉત્તરદાયી હૈ।

આ સાથે જ એક સર્વાંગ સમાજસેવકનો
વિચાર પણ સુંદર છે.

“હલકા કૂળમાં જન્મેલાને કપાળે શીંગનું
હોતું નથી, ખાનદાન કૂળમાં જન્મેલાના હાથમાં
કમળાચીન્હ હોતું નથી... જ્ઞાન, વાણી, વ્યવહાર,
સેવા અને સહકારથી જ જીતિ-કૂળનું પ્રમાણ મળે
છે!”

તો, આપણને ધાર્મિકતા, આધ્યાત્મિકતા,
સમાજસેવા અર્પવા કાજ, હે પ્રેમાળ પ્રભુ, ઉચ્ચ
વિચાર, ઉચ્ચ આચાર, ઉચ્ચ વ્યવહાર, ઉચ્ચ બુદ્ધિ
અને? પેલા મહાનતમ, પંચડ શક્તિશાળી તથા
તેટલા જ વિનમ્ર સેવક એવા પૂજ્ય હનુમાનજીના
પ્રેરણારૂપ, સદા નવયુવાન... જીવન... જેવી શક્તિ
પ્રદાન કરો!

હનુમાનજી કભી બુઢે નહીં હો સકતે।
વે ભી હંમેશા તરુણ હૈ, ચિરંજીવ હૈ।

●
પ્રમુખ

શ્રી પ્રેમાભાઈ લાલભાઈ પટેલ

●
મંત્રી

શ્રી નરેન્દ્રકુમાર મગનલાલ નાયક

કામેશ્વર મહાદેવ મંદિર ટ્રસ્ટ, ગડત

અનુક્રમણિકા

અ.નં.	લેખની વિગત		પા.નં.
૧	નવ ગામનું પાટનગર ગડત ગામડૉ. અભિસાહલી કે. તાઈ	૦૭
૨	ભગવાન શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ, ગડત કથ્ય, તથ્ય અને સત્યશ્રી દિનેશચંદ્ર સી. નાયક	૧૨
૩	કામેશ્વર કામના ફળ: ‘થોડામાં ઘણું’આચાર્યશ્રી નીલકંઠ મહારાજ	૧૫
૪	શિવમાહાત્મ્યડૉ. નાથુભાઈ એલ. પટેલ	૧૮
૫	ધાર્મિકતા-એક નજરશ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક	૨૪
૬	મહિમા-ફેમીલી ફિલ્મશિયનનોડૉ. રિતીશભાઈ છ. નાયક (ગડત)	૩૧
૭	‘ગડત’ કાલ અને આજના સૂર-નુપૂરશ્રી નાથુભાઈ સી. નાયક	૩૪
૮	બાવાઘારા અને ગણેશ મંદિર સિસોદ્રાડૉ. રિયાજ એ. તાઈ	૩૭
૯	ગુણદિપીકા ગણદેવીડૉ. રિયાજ એ. તાઈ	૩૮
૧૦	જીવન રત્ન કણિકાશ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક	૪૧
૧૧	કર્મયોગી સન્માન સમારોહ-અવલોકન કર્મયોગીના સન્માન પત્રોડૉ. અભિસાહલી કે. તાઈડૉ. નાથુભાઈ એલ. પટેલશ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક	૪૬
૧૨	કર્મયોગીના સન્માન પત્રો	૪૧
૧૩	કામેશ્વરની વહેતી અણમોલ કણોમાંશ્રી નરેન્દ્રકુમાર એમ. નાયક	૭૩
૧૪	શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ મંદિરના જીર્ણોદ્ધારથી તા. ૩૧-૭-૨૦૧૩ સુધીમાં મળેલ દાનો અંગેની યાદી	૮૩
૧૫	ઉપકૃત છીએ-આપના અમેશ્રી પ્રેમભાઈ એલ. પટેલ	૧૪૧

નવ ગામનું પાટનગર ગડત ગામ

ડૉ. અભ્યાસઅલી કે. તાઈ

માજી અધ્યક્ષ હિંદી વિભાગ

આર્ટસ કોલેજ, ચીખલી

ગણાદેવી તાલુકાનું ગડત ગામ આસપાસના ગામોનું પાટનગર જેવું છે. ખખવાડા, પાથરી, સાલેજ, વેગામ, ઈચ્છાપોર, પીજરા, માણેકપોર, કોલવા વગેરે ગામની મધ્યે આવેલ છે. આસપાસના ગામો વચ્ચે ભૌગોલિક સ્થાન ધરાવતું ગડત ગામ પોતાની આગવી વિશેષતા ધરાવે છે. અંબિકા હાઈસ્કૂલ ગડત એ આ વિભાગની શાળા છે જેની જમીન નારણજી વૈદ તથા ગુલાબભાઈ નાયક તરફથી દાન મળેલી. બાદ જુના વડીલો કે જે ઓછું ભાયા હતા છતાં તેમને ભાવિ પેઢીની ચિંતા હતી જેમાંથી આ હાઈસ્કૂલનો વિચાર આવ્યો. સાલેજના નટવરલાલ જાગીરદાર, પ્રાગજી દેસાઈ, ભીખુભાઈ નાયક, પ્રથમ આર્યા સોનવાડીના મગનભાઈ વશી, ગડતના નારણજી મોરાર, ખખવાડાના ભીખા મોહન, ગડતના ભીમભાઈ પટેલ બાપા વગેરેના સિંહફાળાથી ૧૯૪૫ માં અહીં હાઈસ્કૂલ શરૂ થઈ જે વિકસીને આજે ધોરણ ૧૨ સુધી આર્ટ્સ, સાયન્સ, કોમર્સ, કોમ્પ્યુટર વગેરેનું શિક્ષણ વિભાગને પ્રદાન કરે છે. શાળા શ્રેષ્ઠ શાળાના પારિતોષિકો મેળવી ચૂકી છે જેના વિકાસમાં બટુભાઈ મહેતા (મોઘાભાઈ) નરેન્દ્ર નાયક તથા સર્વ સમિતિ સભ્યો તથા વિભાગીય દાતાઓ અને સહકારી મંડળીનો ઘણો મોટો ફાળો છે.

તો આ કેન્દ્રસ્થ જગ્યા ગડતનો ઈતિહાસ જોઈશું. ગડત ગામનો ઈતિહાસ પાંચ હજાર વર્ષ પુરાણો છે. સ્વ. રામશંકર શાસ્ત્રીના એક કાવ્યના

આધારે ગડત એ અસલ ગરગાવતી નામ છે. ગર્જ ઋષિ જે શ્રીકૃષ્ણના પણ પુરોહિત હતા, જેમનો આશ્રમ દંડકારણ્ય વનમાં હતો. ઉપરાંત શ્રી રામચંદ્રજી દંડકારણ્ય વિસ્તારમાં આવેલા જે અહીંથી ૫૦ થી ૬૦ માઈલના અંતરે છે. જેમનો સંબંધ ગરગાવતી એટલે કે ગડત સાથે રહ્યો હતો. અહીં શૈવપંથી અને કૃષ્ણપંથી બંને પ્રકારના મંદિરો તથા ભક્તો જોવા મળે છે. ગામના ભગત ફળિયામાં કૃષ્ણ મંદિર હતું જેના નિભાવ માટે ગડત, બુટવાડા ને બુહારી ગામે ૨૧ વીધા જમીન ગાયકવાડ મહારાજાએ બેટ આપેલી. અહીં ગોકુળ અષ્ટમી ખૂબ આનંદથી ઉજવાતી. સ્વ. વલ્લભભાઈ પટેલ ગૌરવથી પોતાને યાદવવંશી ગણાવતા. ગામમાં રાસલીલાઓ થતી. પરાપૂર્વથી આહિરો પણ અહીં વસેલા જેમાં પોચાકાકા આહિર જ્યાતનામ હતા.

રમણભાઈ એન. મહેતા જણાવે છે કે પુરાતત્વની દ્રષ્ટિએ ગામ ખૂબ જૂનું અને ઐતિહાસિક છે. ગર્જઋષિના નામ પરથી ગડત બન્યું તેમજ લુક્પમાં દબાયેલ ગામ ફરી વસ્યું તે પરથી ગડત બન્યું. જ્યાતિપ્રામ પુરાત્વવિદ્ય રમણભાઈ કહે છે કે કુંગરોની ગર્ત (ખીણ) માં વસેલ ગામ તે ગર્તનું ગડત થયું છે. અહીં આસપાસ પાથરી, એંધલની કુંગરી છે જેના વચ્ચે આ ગામ છે. ગામના પુરાણા અવશેષો છે કે જેમાં કામેશ્વર મંદિર, દુગાડિયા સિંચાઈ, કામેશ્વરનું મંદિર, એક જ પથ્થરમાં કોતરાયેલા નવગ્રહનું મંદિર છે.

સંશોધનથી માલમ પદ્ધતું છે કે અહીં કેટલાક સ્થળે સીધા સુર્યકિરણ અવતરે છે. આ નવગ્રહનો ઘાટ પણ પુરાણા સમયનો છે જેથી એ પાંચ હજાર વર્ષ જુનું માનવામાં આવે છે. પહેલા શિવદટ પરિવારના લોકો પૂજાપાઠ કરતા હતા તે હવે તપોધન પરિવાર સંભાળે છે. હવે તો ગામની યુવા પેઢી પણ આ મંદિરમાં આસ્થા રાખે છે.

હુર્ગાધરા:

ગર્ગાંગણિના આરાધદેવી દુર્ગામાતા હતા. નદી કિનારે ગામે ઈચ્છાપોર કાંઠ દુર્ગામાતાનું મંદિર હતું અને કામેશ્વર પર ગર્ગાંગણિનો આશ્રમ અહીં એક આશીર્વાદ મળેલા કે અહીના આ દુર્ગાધરામાં પાણી ઘટશે નહીં. આ ધરો એટલો ઊંડો હતો કે સાત ખાટલાની દોરી મૂકૃતાં પણ તળિયું ન મળ્યું. સદા પાણી રહેતું, દુકાળમાં આઈ ગામના લોકો અહીં પાણી લેવા આવતા હતા. દરભ્યાન એક ઘટના બની. ગાણદેવીમાં ગાયકવાડ મહારાજાની મદદથી તે યુગમાં ખાંડનું કારખાનું બનેલું પણ શેરડી પૂરતી નહોતી. જેથી ગાયકવાડના દરબારી જેવા ગડતના સ્વ. નારાણજી મોરારે તેમણે આ ધરા પર સિંચાઈ યોજનાનો ઘ્યાલ આપ્યો. ગાયકવાડે એન્જિનિયરો દ્વારા ઊંડાઈ મપાવી, પાણી ઉલેચી ટેસ્ટ કરાવ્યો ને ભરપૂર પાણીની ખાત્રી થતા ૧૯૫૬માં લિફ્ટ ઇરીગેશનની યોજના બનાવી, જેનાથી ગડત, ખખવાડા, માણેકપોર, પાથરીને પાણીનો લાભ મળ્યો ને શેરડીનો પાક વધવા લાગ્યો. જે યોજના દુર્ગાધરા પર થઈ જેનું અપ્રભંશ ‘દુર્ગાદિયનો ધરો’ કહેવાયો. ૧૯૫૭માં આ યોજના બંધ થાય તેવા ચકો ગતિમાન થયા ત્યારે નારાણજી મોરાર, ગુલાબ મહેતા, બાલુ વડનેરકર, નાથુ નારાણજી, ડાયા મોરાર, રણાધોરજી નાયક વગેરેએ પાણી મંડળી બનાવી આ સિંચાઈ યોજના ૧૯ હજાર રૂપિયામાં ખરીદી લીધી જે મંડળી આજે પણ ચાલુ છે.

કણોલીના સ્વ. મોઘાભાઈ દુલ્લભે એમાં વર્ષો પોતાની સેવા આપી હતી. આમ સિંચાઈ યોજનાથી પણ ગડત ગામ અન્ય ગામોથી જોડાયેલું છે. અહીં ખોડિયાર માતાનું મંદિર પણ છે. રાજમાતા મીનજાદેવી લશ્કર લઈ વાંસિયાબીલ સામે વાંસદા તરફ લડવા ગયેલા ત્યારે જ્યાં જ્યાં તેમનો પડાવ હતો તે કણોલી, ગડત, બીલીમોરા, ધમડાછા, ગણાદેવી બધે આવા મંદિરો છે. ૧૯૪૧ની મોટી રેલમાં દુર્ગામાતાની મૂર્તિ તણાય ગયેલી જે પાછળથી માસા ગામેથી પ્રાપ્ત થતાં ફરીથી પ્રસ્થાપિત થયેલી જેથી નવદુર્ગામાતાનું મંદિર આજે પણ છે. આ છે ગડત ગામનો ધાર્મિક સાંસ્કૃતિક ઈતિહાસ કે જેના દુર્ગાધરામાં પાતાળી પાણી મળ્યું અને વિસ્તાર લીલોછ્યમ રહ્યો.

ગડત વિ. વિ. કા. સ. મંડળી:

ગડતને મેં પાટનગર કહ્યું તેનો મુખ્ય આધાર આ સહકારી મંડળી છે. જુના વરિલો સ્વાતંત્ર્ય સૈનિકો અને ખેડૂતોએ પોતાનો માલ ઉત્પાદન અને વિવિધ સુવિધાઓ માટે મંડળી બનાવી. ૧૯૪૪માં ગુલાબભાઈ મહેતા, લાલભાઈ નાયક, વિસ્તારના આગેવાનો, રમણભાઈ નાયક, ગુલાબ ઝીણા, પટેલ બાપા, ભીમભાઈ લલ્લુભાઈ, છનાબાપા વગેરે આગળ લઈ ચાલ્યા. આઈ ગામો એના સભાસદ. ખેડૂતનો માલ દિલ્હી સુધી પહોંચતો થયો. ખેડૂત થોડો બેઠો થયો. મંડળીએ વિરાણ કે વેચાણ જ ન રાખતા ખેડૂતના જીવનમાં નવો આધાર આપ્યો. શાહુકારના પંજામાંથી છૂટવા સારો ભાવ મળ્યો. સાચું તોલ આપ્યું, પૈસાની સલામતી વધી અને ખેડૂતનો વિરાણ, બિયારણ, ખોળ, ખાતર, અનાજ, કપડાં, જીવન જરૂરિયાતની વસ્તુઓ બધું કેદિટ પર મળવા લાગ્યું. મંડળીએ વિભાગના ખેડૂતને સ્વનિર્ભર સ્વાવલંબી બનાવી, ટંડુર કર્યો.

‘મંડળી વાડીઓ ખેડાવે, મંડળી આંબાઓ મહોરાવે, મંડળી ઔષધો વરસાવે, સૌના દિલડાંઓ હરખાવે, મંડળી અનાજ વેચી બોલી, ગરીબની કાયા તું ઢંકાવે, મંડળી શાળાનો આધાર, તબીબી સેવાનો શણગાર.’ - કવિ અજનબી.

આ મંડળીએ વિસ્તારના કવિ અજનબીનો કાવ્ય સંગ્રહ પણ પ્રગટ કર્યો હતો. આમ વિભાગની બહુવિધ સેવા મંડળીએ કરી છે. ગડત ગામના યુવાનોને વડીલોએ ભેગા થઈ વિકાસ મંડળ બનાવ્યું જેના સક્રિય પ્રયત્નોથી ગામમાં પૂર્ણશર મહાદેવ મંદિરના ફરતે જે સુંદર સંકુલ છે જેમાં બરોડા બેન્ક, ફેરપ્રાઇસ શોપ, વૃક્ષ મંડળીની ઓફિસ, પોસ્ટ ઓફિસ વગેરે ઊભા છે જે ગામની પ્રગતિના ચિંહો છે. પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર આવ્યું તે પહેલાં ગરીબોને તબીબી રાહત મળે તે ઉદ્દેશ્યથી તબીબી રાહત કેન્દ્ર મંડળીએ ચલાવ્યું. અહીંના બળદેવ મહેતા તે યુગના પ્રયોગવાદી ખેડૂત હતા. પોલ્ટ્રી ફાર્મ, અનાજ દળવાની ઘંટી, રેશમના કીડા ઉછેર વગેરે કામો ત્યારે ચાલતા હતા. સ્વ. હરિભાઈ નાયકે સીતાફળ તથા કોકોવૃક્ષ રોપી નવી દિશા વિભાગને આપી છે. ગડતના ડૉ. ગિરીશભાઈ નાયક ગણદેવી દવાખાનું હોવા છતાં રોજ અર્ધો દિવસ વતનમાં સેવા આપે છે. ઝડપી સેવા અને ગરીબો પ્રત્યે સહાનુભૂતિ એ એમનો સ્વભાવ છે.

ગામના કુંબાર પરિવારના નરસિંહભાઈ લાડ, જીવજીભાઈ લાડે વર્ષોથી ઈંટ બનાવવાનું કામ શરૂ કર્યું હતું. જે પેઢી દર પેઢી આજે પણ ચાલુ છે જે માટે નદી કિનારાની જમીન તેમના માટે ગાયકવાડ મહારાજે અનામત રાખેલી. આસપાસના બધા વિસ્તારમાં બાંધકામની ઈંટો અહીંથી પહોંચે છે. હવે તો ડાબેલ, સુરત સુધી અહીંની ઈંટો પહોંચે છે. આ વિસ્તારમાં શાળાનું મકાન, સહકારી મકાન કે પાણીની ટાંકી પાઈપલાઈન વગેરે થવાનું હોય તો

તેનો અંદાજીત ખર્ચ, દેખરેખ, ખાન વગેરેની માનદ્દસેવા શ્રી નાથુભાઈ ધીમાભાઈ નાયક આપે છે. ગડત કેન્દ્રમાંથી ઉત્પન્ન થયેલી આ ઉમદા સેવા છે. ગામના હળપતિ ભાગજાભાઈએ લશકરમાં સેવા આપી છે. બીજા એક હળપતિ ધીરુભાઈ સી. તળાવિયા નાયબ મામલતદારના પદ સુધી પહોંચ્યા છે તો ડૉ. ફરામરોજ પારસીએ પણ ડોક્ટર તરીકે સેવા આપી હતી.

ગડતની અગ્રણી વ્યક્તિઃ

નારણજી મોરારજી નાયક, ગાયકવાડી શાસનમાં એક દરબાર જેવા હતા. જેમની સલાહ અને માર્ગદર્શનથી જ દુગાડિયા સિંચાઈ યોજના તે જમાનામાં બનેલી. ઉપરાંત ગડતનો પુલ ૧૮૭૫માં પૂરો થયો તેમજ મહુવાનો પુલ, ગણદેવી નવસારીને જોડતો રસ્તો વગેરે બન્યા. એમના સુપુત્ર નાથુભાઈ નારણજી સ્વાતંત્ર્ય સેનાની હતા. અનેકવાર જેલમાં ગયેલા. નાથુભાઈના પત્ની ઈચ્છાબેન (સોનવાડી) પણ સ્વરાજ આંદોલનમાં જોડાયેલા. વર્ષો સુધી માહિતી વિભાગમાં નાથુભાઈએ સેવા આપી. ગણદેવીમાં સરદાર સ્મારક ટ્રસ્ટમાં ૫૧ હજારનું પાયાનું દાન કર્યું. અમદાવાદ સરદાર ટ્રસ્ટમાં સેવા આપી. ગાંધીઘર કણોલીમાં બેઠાબેઠા ગણદેવી તાલુકાનો સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓનો ઈતિહાસ તૈયાર કર્યો. લાલભાઈ નાયક આ કુટુંબના જમાઈ થાય, નારણજી મોરારની પુત્રી પણ સ્વરાજ આંદોલનમાં જોડાયેલા ઉપરાંત ગડતના કમળાંકર વૈદ્ય, ધીરુભાઈ ભીખુભાઈ દેસાઈ, ધીરુભાઈ ગુજરાવંતભાઈ વગેરે પણ સ્વાતંત્ર્ય સેનાની બન્યા હતા.

સાત પેઢી ડોક્ટરઃ

કમળાંકર કુટુંબમાં પહેલા રાજવૈદ્ય હતા. હરિદાસજી, તેમના પુત્ર આત્મારામ બાદ નારણજી અને કમળાંકર. એમના પુત્ર ડૉ. સુમનભાઈ

એમ.બી.બી.એસ. છે અને હવે તો સુમનભાઈનો પુત્ર પણ ડોક્ટર બન્યો છે. આમ એક જ કુટુંબમાં સાત પેઢી વૈદ્યકીય ચિકિત્સા કાર્ય કરતા આવ્યા છે.

નિષાવાન શિક્ષક:

જુની પેઢીના બે શિક્ષકને લોકો આજે પણ યાદ કરે છે. છીમાભાઈ નાયક પ્રાથમિક શાળના શિક્ષક હતા જેઓ પગે ચાલીને રોજ સોનવાડી ગંગેશ્વર, અમલસાડ પાર કરી માસા ગામે સેવા આપતા હતા. આજે આ વાત આશ્ર્ય પમાડે છે. બીજા મગનભાઈ નાયક પણ પગે ચાલીને ઘોળીકૂઈ નોકરીએ જતા હતા જેમનો સુપુત્ર રાજુભાઈ હાલ સુંદર રીતે દૂધ તેરી ચલાવે છે અને આસપાસ જ્યાં નવી તેરી શરૂ થાય ત્યાં સુપેરે માર્ગદર્શન આપવા જાય છે. છીમાભાઈ માસ્તરના પુત્ર નાથુભાઈ સીવીલ ઈજનેર છે જે વિભાગને માનદું સેવા બાંધકામ અંગે આપે છે. બીજા હિનેશભાઈ વનોદધિ સામાહિકના તંત્રી વ્યવસાયે વકીલ હતા પણ સેવાદળ અને ગાંધી સંસ્કારોને કારણે વકીલાત છોડી દીધી હાલ ખેતી કરે છે. અને તંત્રી પદે વિભાગના સમાચારોને અગ્રતા આપી સેવા બજાવે છે.

આ ગામના ધીરુભાઈ ગુલાબભાઈ નાયક ટેક્ષટાઈલ ઈજનેર છે. કાપડ મશીનરી સતત બદલતા રહે તો મિલ માંદી ન બને એ વિચાર એમનો હતો. પ્રદીપ ઉર્ફ છનું નાયક હાલ અમેરિકા છે જેણે એચ. યુ. ટી. ની પદવી ઈંલેન્ડમાં મેળવી હતી. ડૉ. સુભાષ ભહુ વિદ્યાનગરમાં ગણિત વિભાગના અધ્યક્ષ છે. દેશવિદેશમાં ગણિતમાં અનેક શોધપત્રો રજૂ કર્યા છે. આચાર્ય બળવંતભાઈ પી. નાયક જે જિલ્લા સ્કાઉટ તથા હાલ પેન્શનર મંડળના અગ્રણી છે. સરદાર ટ્રસ્ટના ટ્રસ્ટી છે. જેમણે ગડત હાઈસ્ક્યુલમાં દસ વર્ષ આચાર્ય તરીકે સેવા

આપી. આચાર્ય જ્યંત ડી. ભહુ આચાર્ય રાજીત મોંઘાભાઈ નાયક અને મુકુન્દભાઈ વૈદ્ય પણ આ જ ગામના છે.

ડૉ. ધીરેન્દ્ર મહેતાઃ

જર્મનીમાં મનોવિજ્ઞાનના પિતામહ ડૉ. સાયમન્ડ ફોયડના વિદ્યાર્થી ધીરેન્દ્ર મહેતા જે બી.એ. પાસ થઈ, ડૉ. ફોયડના માર્ગદર્શદમાં સીધા પીએચ.ડી. થયેલા. વર્ષો સુધી ગાર્ડી કોલેજમાં મનોવિજ્ઞાન વિભાગના અધ્યક્ષ તરીકે સેવા આપી. ચીને ભારત પર આકમણ કર્યું ત્યારે ૧૯૬૨માં પગે ચાલીને કોલેજ આવતા, ઘોડાગાડીમાં ન આવી તે પૈસા સંરક્ષણ ફાળામાં આપી દેતા હતા. ૧૯૬૧માં ગડતમાં સર્વધર્મ સમભાવ પરિષદ ભરેલી જેમાં તે યુગના વિદ્યાન ડૉ. અતિસુખશંકર ત્રિવેદી પધારેલા. ધીરેન્દ્ર મહેતાની સુપુત્રી ડૉ. ઈલાબેન નાયક છે, તે ગુજરાત સરકારના સમાજ સુરક્ષા વિભાગમાં સેવા આપે છે.

ડૉ. નાથુભાઈ પટેલ સંસ્કૃતના વિદ્યાન અને શોધકાર્યના માર્ગદર્શક છે. પડછંદ કાયાવાળા પોચાબાપા આહિર વરસાદમાં બકરાનું ટાહું લઈ જંગલમાં જતા હતા ત્યાં વાધનો સામનો કરેલો. પાછલા બે પગ પકડી વાધને પછાડેલો જેમાં તે ધાયલ પણ થયેલા. ગામના ભાગા ભગત મોક્ષમાર્ગી હતા જેમના દ્વારા વસનમુક્તિનું કાર્ય પછાત સમાજમાં થયેલું. શ્રી પ્રેમાભાઈ પટેલ, ગાયત્રી પરિવારના પ્રચારક અને પ્રસારક છે જ્યારે ગીતાબેન નાયક વર્ષોથી સ્વાધ્યાય પરિવારનું સંચાલન કરે છે. દેવજીભાઈ આહિર હાઈસ્ક્યુલમાં પટાવાળા તરીકે પ્રારંભથી નિવૃત્તિ સુધી સેવા આપતા રહ્યા. ગામમાં પ્રથમ વહાણવટુ દ્વારા યાત્રા કરનારા જગજીવન મિશ્ની અને કલ્યાણજી મિશ્ની હતા. મોઘા દુલ્લભભાઈએ પ્રથમ રેડિયો એસેન્ઝલ

કરવાનું કામ આ વિભાગમાં કરેલું પછી નર્સરી કાર્ય કર્યું. પ્રો. મહાદેવ જે અંગ્રેજના પ્રાધ્યાપક છે તે પણ આ ગામના છે. ડૉ. સ્નેહલતાબેને અમેરિકામાં પણ સેવાભાવ સાથે કાઢું કાઢી ભારતનું નામ રોશન કર્યું. સ્વ. દીપકભાઈ ધીરુભાઈ નાયક સિંચાઈ મંડળી, ગડત હાઈસ્ક્વુલ તથા ગણદેવી તાલુકા ખેડૂત સમાજના પ્રમુખ હતા. ખેડૂત સમાજની સમસ્યાને વાચા આપનારા માણસ છે. અમૃતભાઈ નાયક જેઓ મંડળ, સુગર ફેક્ટરીમાં ડિરેક્ટર હતા, હાલ અંબિકા વિભાગ કેળવણી મંડળની મેનેજિંગ કમિટીના પ્રમુખ છે. એમના પુત્ર જીતીન નાયક વીમા કંપનીમાં અધિકૃત સર્વેયર બન્યા છે. મૌંઘાભાઈ એક એવું નામ છે જેની સેવા હાઈસ્ક્વુલ, ગડત મંડળી, અન્ય સંસ્થાઓમાં એગ્રી. માર્કેટ કમિટીમાં પણ પ્રશંસનીય રહી છે.

આ બધો ગડતની ભૂમિનો પ્રતાપ છે. આ ભૂમિએ સ્વાતંત્ર્ય સેનાની, પ્રજાસેવક, ડેક્ટર, એન્જિનિયર, પ્રોફેસર, વિચારક, સંપાદક પેદા કર્યાં. નવા યુગ મુજબ મહેશભાઈ નાયકે સોલાર ડાયઝ ફેક્ટરી, બિમલ મહેતાએ ખાતર ફેક્ટરી, દીપકભાઈ હર્ષદ નાયકે રંગ ઉદ્યોગ, પિયુષ નરેન્દ્ર નાયકે કોરોગેટ બોક્સ બનાવવાની ફેક્ટરી બનાવી છે. હંસાબેન હસમુખ નાયકે પાપડ ઉદ્યોગ શરૂ કરી સ્વાવલંબનનો રાહ ચીધ્યો છે. આમ ગડત ગામ ગાંધીવાદી પ્રભાવના સમયથી જ પ્રગતિશીલ બન્યું. પગે ચાલીને નોકરીએ જનાર શિક્ષકના સુપુત્ર મોટી ફેક્ટરી પણ ધરાવે છે જે બતાવે છે કે સમયના દરેક પ્રવાહને આ ગામવાસીઓએ જીવ્યો છે. નવીન વિચારો સાથે નવયુગમાં પોતાના કદમ જમાવ્યા છે.

અને એક વાત કર્યા વિના રહી શકતો નથી. આ સુવેનિયર અને અનેક પુસ્તકનો લોખક હું ગરીબ પરિસ્થિતિમાં હતો, મુશ્કેલીઓ સાથે ભણ્યો,

પ્રોફેસર થયો પછી લખવાનું શરૂ કર્યું ત્યારે મારી કલમને, સાહિત્યને મદદ કરી આગળ વધવાનું કામ ગડત વિકાસ મંડળે કર્યું છે. મારા ઘણાં પુસ્તકો એમણે પરિપૂર્ણ કરાવેલા. આજે ૮૫ પુસ્તકોનો લોખક બન્યો, સાહિત્યના વીસ એવોર્ડ-સન્માન દેશમાં ને વિદેશમાંથી મળ્યો તેમાં સહયોગ આપનારું ગડત ગામ ને સંસ્થા છે. ઋણ સ્વીકાર કરીને વિરમુંછું.

મોંસૂઝાણી વાટે હું તો અલ્લક ઇલ્લક શેઠે ફરતી

સપનાંની વણજાર મધુરી છલ્લક છલ્લક વેઢે ગણતી

પાછલી રેણુનાં લઈ ઊજાગરા વાયસ વહે અજવાળે

છત વીધીને ધીમું ધીમું કો આણજાણું મન પંપાળે

સોળ કુંવારી રાત વીધીને ઊભડક ઊભડક કૃતે વણતી

સપનાંનીવણજાર મધુરી છલ્લક છલ્લક વેઢે ગણતી

એક પ્રુજારી એક પ્રાસકો લીલોતરીના લયમાં ગુંજ્યો

અડબે પડબે ચાસને ચાળે હૈયે સોનલ સૂરજ ઊંઘો

ઠેસ કુંવારી કાયાને તો બરછટ બરછટ પેઢે ખણતી

સપનાંની વણજાર મધુરી છલ્લક છલ્લક વેઢે ગણતી.

(ડૉ. અભિસાલી તાઈ)

ભગવાન શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ, ગડત કથ્ય, તથ્ય અને સત્ય

શ્રી દિનેશચંદ્ર છીમાભાઈ નાયક, ગડત

રામાયણકાળમાં દંડકારણું તરીકે
ઓળખાતા પ્રદેશની પ્રાચીન ગર્વાવતીનગરી એટલે
અર્વાચીનકાળનું હાલનું ગામ ગડત. અનાર્યો સામે
આર્યોના વિજય બાદ જિતાયેલા પ્રદેશનું રક્ષણ
કરવા અને પ્રજાને સંસ્કૃત કરવા અગત્ય મુનિ
સર્વપ્રથમ ઉત્તરથી આવી દક્ષિણમાં યમુના નદીની
દક્ષિણે ગોદાવરી નદીથી સાગર સુધીના ભાગોને
આશ્રમ સ્થાપી વસ્યા હતા. અને પછી ઋષિઓનો
સમૂહ આર્ય સંસ્કૃતિના પ્રચાર, પ્રસાર અને સંવર્ધન
માટે દંડકારણમાં ઉમટ્યો હતો. ૭૦૦૦ વર્ષ પૂર્વ
આ ઋષિઓના સમૂહમાં કશ્યપ, ગૌતમ, પરાશર,
વશિષ્ઠ, અત્રિ, ગર્ભ, કૌશિક, વત્સ, આસિત, દેવલ,
શક્તિ, અંગિરસ, ભાર્ગવ, ચ્યવન, જમદારિન, ઔર્વ,
ભૃગુ વિગેરે મહર્ષિઓ વનમાં આશ્રમો સ્થાપી વસ્યા
હતા. મહર્ષિ ગર્ભ હાલના શ્રી કામેશ્વર મહાદેવના
મંદિર પાસે આશ્રમ સ્થાપી વસ્યા હોવાનું કહેવાય
છે. પુરાણોમાં ગર્ભ ઋષિનો ઉલ્લેખ ભાગવતમાં છે.
ગર્ભ ઋષિ જ્યોતિષાચાર્ય તરીકે વિઘ્યાત હતા.
એમનો ગ્રંથ ગર્ભસંહિતા જ્યોતિષવિદ્યામાં
પ્રમાણભૂત ગ્રંથ છે. શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ મંદિર
પાસે આવેલા પત્થરની એક જ શિલામાં કંડરાયેલા
નવગ્રહ તેમના દ્વારા પ્રાણપ્રતિષ્ઠિત થયેલા હોવાથી
એનું અનેરું મહાત્ય પ્રસિદ્ધ ભાગવત કથાકાર પૂ.
ડેંગરે મહારાજે એમની નવસારીની ભાગવત
કથામાં સમજાવ્યું હતું. ગર્ભ ઋષિ યાદવકૂળના
ઋષિ હતા. શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવનું નામાભિધાન
પણ એમણે જ કર્યું હતું.

ગડત ગામ વિષે:

મહાભારતના કુરુક્ષેત્રના મેદાનમાં પાંડવ-
કૌરવ વચ્ચે અદાર દિવસના યુદ્ધનો સમય
સૂર્યગ્રહણ અને ચંદ્રગ્રહણની ગણત્રીના આધારે
ઈસ્વીસન પૂર્વ ૩૦૬૭ પ્રો. આચર અને મનીષ
પંડિત પ્રમાણિત કરે છે. જેમાં ૨૦૧૩ ઊમેરતાં
૫૦૮૦ વર્ષ થાય. એ પહેલાં કૃષ્ણ અને તેનાં પહેલાં
મહર્ષિ ગર્ભ થયા એટલે આશ્રમનું અસ્તિત્વ હ થી જ
હજાર વર્ષ પહેલાં હશે એટલે એટલી જ પ્રાચીનતા
શ્રી કામેશ્વર મહાદેવ અને નવગ્રહની કહી શકાય
જ્યારે કેટલાક ઉપ્યું થી ૪૦૦૦ વર્ષ ગણાવે છે.
આમ આ જગ્યાએ આશ્રમ અને મંદિરની
પ્રાચીનતા ૪૦૦૦ થી ૭૦૦૦ વર્ષ વચ્ચે છે એ
કથ્યનું તથને આધારે સત્ય છે.

નવસારીના આમ તો બેંક ઓફિસર પરંતુ
શોખથી સંસ્કૃત ભાષાના અભ્યાસુ શ્રી નીતિનભાઈ
પારેખના સંસ્કૃત પુસ્તકો, પુરાણો, કોષો અને
ગ્રંથના અભ્યાસથી મહર્ષિ ગર્ભ વિષેના અભ્યાસથી
જણાવ્યું કે મહર્ષિ ગર્ભને (૧) ૧૮ પૈકીના એક
જ્યોતિષી (૨) ૧૮ મુખ્ય શિલ્પીઓ પૈકીના એક
શિલ્પી (૩) એક મુનિ, જેનાથી ગર્જરા જાતિ ઉત્પન્ન
થઈ (૪) એક પર્વતનું નામ (૫) એક પૌરાણિક
ઋષિ, જે સૌથી પહેલા વ્યકરણકર્તાઓમાંના એક
(૬) ધર્મપ્રવર્તક એક ઋષિ (૭) બ્રહ્માનો એક
માનસપુત્ર (૮) ભરદ્વાજ અંગિરસવંશના એક
પ્રાચીન ઋષિ (૯) યાદવોના પુરોહિત (૧૦)
વિતશ્ય રાયનો પુત્ર (૧૧) વિજયાંશ હદ અને
ઉત્તર ત્રીત્યાંશ ૧૮ વચ્ચે આવેલ ચોથો મહત્વનો

તારો (૧૨) વૃષિકુળના ગુરુ ગર્ગચાર્ય-શ્રીકૃષ્ણને ચૂડાધિકેશવધન આદિ સંસ્કાર કરાવનાર પુરોહિત.

કાવ્યગાન દ્વારા ગડત ગામ પ્રાચીનકાળમાં ગર્ગાવતી નગરી હોવાની અને આ નગરીમાં મહર્ષિ ગર્ગ ઋષિનો આશ્રમ હોવાની ગાથાની કથા કહેતા હતા. અને ભૂંકપથી દટાયેલી નગરી પુનઃ વસી તે ગુડત તરીકે ઓળખાયું અને પાછળથી અપબ્રંશ બની ગડત બન્યું. બીલીમોરાના જ્યોતિષ સંશોધન ઈન્ટરનેશનલ કેન્દ્રના શ્રી રવિ પટેલ રેવતી નક્ષત્રની ઘટનાને ટાંકતા જણાવે છે કે એક ઋષિના તોફાની છોકરાને શાંત કરવા ગર્ગઋષિના માર્ગદર્શન માટે આવ્યા હતા. એ પ્રસંગે મહિનામાં એક વાર આવતા મીન રાશિમાં રહેલા રેવતી નક્ષત્રના અંતિમ ચરણમાં ગંડાત યોગમાં થયો હોવાને કારણે બાળક તોફાની-જદ્વિ હોવાનું જણાવી મહર્ષિ ગર્ગ પૂજા કરાવવા સલાહ આપી હતી. ગંડાત પરથી ગડત નામ પડ્યું હશેનું અનુમાન જણાયું હતું. જ્યારે ગુજરાતના નામાંકિત પુરાતત્વવિદ્ય મૂળ મરોલીના વડોદરાસ્થિત સ્વ. રમણભાઈ મહેતાએ ગામના પાદર, સીમ, કૂવા, તળાવ, નદી, મંદિર વિગેરે સ્થળોની મુલાકાત બાદ હાલ મહારાજની મૂર્તિ તરીકે સ્થાપિત પથર નિહાળી આ સ્થળ ઓછામાં ઓછું ચાર થી પાંચ હજાર વર્ષ પ્રાચીન હોવાનું મંત્વ્ય પ્રગટ કર્યું હતું અને ગામના નામ વિષે ખીણમાં વસેલ ગામ ‘ગર્ત’ ઉપરથી ગડત નામ પડ્યાનું જણાયું હતું. વ્યારા તાલુકામાં, સૌરાષ્ટ્રમાં અને બિહારમાં આ પ્રકારની સ્થિતિવાળા ગામોનું નામ ગડત છે. ગર્ગઋષિના આશ્રમથી પ્રાચીનકાળમાં આ પ્રદેશ દંડકારણ્યમાં ગર્ગાવતીનગરી તરીકે પ્રચલિત હશે અને આજે એ ગમે તે અનુમાન યા કારણે ગડત તરીકે પ્રચલિત છે. જ્યારે હાલનું આ ગામ દંડકારણ્યમાં હોવા વિષે બે મત નથી.

સાર્થકોપમાં મહર્ષિ ગર્ગના એક પ્રાચીન ઋષિ અને યાદવોના પુરોહિતનો ઉલ્લેખ છે.

મર્મ કથા કો શમાં ગર્ગ ઋષિને મિથિલાપુરીમાં જન્મેલા, ગંડકી નદી પર તપશ્ચયા કરનાર યાદવકૂળના ગુરુ હોવાના ઉલ્લેખ સાથે શ્રીકૃષ્ણ બલરામના નામો પાડ્યાનો અને જનોઈ સંસ્કાર કર્યાનું જણાયું છે. પૌરાણિકચરિત્ર કોશમાં ગર્ગ નામે એકાધિક ઋષિ અને રાજી થઈ ગયાનું જણાયું છે. વધુમાં વધુ આ કોશમાં ગર્ગને મંત્રદષ્ટ ગણાવી ઋગવેદના છઢા મંડળનું રજુમું સૂક્ત તેણે રચનાનો ઉલ્લેખ છે. તેમના નામનું ગૌત્ર ચાલે છે. તેમણે જ્યોતિષ શાસ્ત્રની સૌપ્રથમ રચના કરેલી. તેમને વૃદ્ધ ગર્ગ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. વैદિક સરસ્વતી નદીને કાંઠે રહી તપ કરતા-તેમના તપનું સ્થાન ગર્ગસ્તોત્ર નામે તિર્થ બન્યું અને તેમની રચના ગર્ગસંહિતા કહેવાઈ.

જ્ઞાનગંગોત્ત્રી, ગ્રંથશ્રેષ્ઠી-૧૭, ભારતીય સાહિત્ય દર્શન-૨ (સરદાર પટેલ યુનિ. વિદ્યાનગર) ઋગવૈદિક આર્થ (રાહુલ સાંકૃત્યાયન) ૪૧ જણાયા મુજબ ઋગવૈદિક ઋષિઓમાં ઈ.સ.પૂર્વ ૧૨૭૫માં અંગિરાઋષિ, ૧૨૫૦ માં લોકનામાં, ૧૨૨૫માં બૃહસ્પતિ, ૧૨૦૦માં ભારદ્વાજ અને ૧૧૭૫માં ગર્ગઋષિ હોવાનું પ્રમાણભૂત જણાયું છે. એટલે એ પ્રમાણે મહર્ષિ ગર્ગનો સમય ૩૦૮૮ વર્ષ પહેલાંનો ગણાય. ધી હીસ્ટ્રી એન્ડ કલ્યર ઓફ ઇન્ડિયન પીપલ (ભારતીય વિદ્યાભવન ગ્રંથ-૧) માં જણાવેલી પ્રાચીન વંશવાલીમાં ઈ.સ.પૂર્વ ૩૧૦૦માં મનુ વૈવસ્વતથી ૧૨મી પેઢી પાંડવ-કૌરવોની હતી. જે ઊમેરતાં ૩૪૬૦ અને ૨૦૧૩ ઊમેરતાં ૫૪૭૩ વર્ષ ગણતાં. ગર્ગનો સમય સાડા પાંચ હજાર વર્ષ પહેલાંનો ગણાવાયો છે.

ઈતિહાસ કાગળ પર કંડારવાનો પ્રારંભ

ખૂબ જ મોડો આવ્યો. ભોજપત્રો, તામ્રપત્રો અને શિલાલેખો પર કંડારાતો હતો પણ કાળકમે એ નાશ પામ્યા. વર્ષોથી ચાલી આવેલી મૌખિક વાયકાઓ દંતકથારૂપે સચવાયેલી છે જે બુદ્ધિજીવીઓ પુરાવા વિના ભલે ન સ્વીકારે પણ લોકો તો શ્રદ્ધાથી સ્વીકૃત માને છે, એવું જ મહર્ષિ ગર્ગાંગિના આશ્રમ વિષે છે પરંતુ કેટલીક આનુષાંગિક વાતો આશ્રમ હોવાનું પ્રમાણ આપે છે. પ્રથમ તો આશ્રમો વૃક્ષોથી આચ્છાદિત સ્થળોએ અને નદી નજીક હોય એવા સ્થળે હોય છે. ગર્ગાંગિના આશ્રમ સ્થળે અનેક વડોના વૃક્ષોનો સમૂહ હતો. આજે વડોની સંખ્યા ઘટી છે પણ મંદિરનું સ્થળ વડોના વૃક્ષોથી આચ્છાદિત છે. થોડે દૂર લોકમાતા અંબિકા કલકલ નાદે આજે પણ વહે છે. જે પહેલાં મંદિરથી દક્ષિણ દિશાએ વહેતું હોવાનું કહેવાય છે. જ્યોતિષવદ્દ રવિ પટેલ અંબિકા નદીનું અસ્તિત્વ ૮૦૦૦ હજાર વર્ષથી વધુ હોવાનું ગણાવે છે એટલું જ નહીં અહીંથી આગળ કઇઓલી ગંગેશ્વર મહાદેવ પાસે ઓમકારના રૂપમાં વહી રહી છે. જેથી ગંગા નદી જેટલી જ પવિત્ર ગણાય છે.

બીજું પ્રમાણ ગર્ગાંગિ દુર્ગામાતાની આરાધના કરતા હતા. દુર્ગામાતાનું મંદિર ઈચ્છાપોર ગામની પૂર્વની ભાગોળે અંબિકા નદીની સામે પાર આવેલું છે. જે જ્ઞાનોદ્ધાર બાદ આજે નવદુર્ગા માતાના મંદિર તરીકે પ્રખ્યાત છે. આ સ્થળ દુર્ગાધરા તરીકે એ સમયે ઓળખાતું જે હાલ દુગાડ્યા-દરા તરીકે પ્રચલિત છે. આ જગ્યાએ પાણીનો અમાપ-અપાર પુરવઠો છે. છિંઘનિયાં દુષ્કાળ સમયે પણ આ વિસ્તારના લોકો અને પશુપક્ષીઓને માટે પાણી ખૂટ્યું ન હતું અને સતત પાણીનો પુરવઠો જળવાઈ રહે છે. પાણીની ઊડાઈ અમાપ છે. અગાઉ બાર ખાટલાની દોરીથી

માપવામાં આવી હતી તોયે ચોક્કસ માપ નીકળ્યું ન હતું. હાલ આધુનિક યંત્રોથી પાણીની ઊડાઈ માપવાનો પ્રયાસ થયો હતો, જે ૧૪૫ મીટર (આશરે ૪૮૭ ફૂટ) સુધી માપી શકાયું હતું. એથી પણ પાણી હજ વધુ ઊંડુ હોવાનું મંતવ્ય નિષ્ણાંતોએ જણાવ્યું હતું. એટલું જ નહીં પાણીનો ઝરો પાતાળી હોવાનું ફિલિત થયું છે. સને ૧૮૭૫માં મહારાજા સયાજીરાવ ગાયકવાડે આ જગ્યાએ લીફિટ-ઈરીગેશન યોજના કાર્યાન્વિત કરી આ વિસ્તારના ચાર ગામોની ધરતી સુજલામૂઢ સુફલામૂઢ બની છે. હાલ આ યોજના સહકારી મંડળીઓ ખરીદી સંચાલન કરે છે.

પ્રાચીનકાળમાં ઋષિઓ વેદો અને સંલગ્ન દ્વારા વિદ્યાઓનું જ્ઞાન શિષ્યોને આપતા હતા અને જ્ઞાન મુજબ દ્વિવેદી, ત્રિવેદી અને ચતુર્વેદીની પદવી બ્રાહ્મણોને પ્રાપ્ત થતી હતી. ત્રિવેદી જ્ઞાન ધરાવતા સ્વ.પ્રેમશંકર અને રામશંકર ત્રિવેદીના વડવાઓ આ ગામે વસતા હતા. આરોગ્યની વિદ્યા પ્રાપ્ત કરનાર સામવેદના શિષ્યો વૈદ્ય તરીકે ઓળખાયા. સ્વ. આત્મારામ વૈદ અને મણિશંકર વૈદના વડવાઓ અને તેમની પેઢી દર પેઢી આ વિદ્યા સાથે સંકળાયેલી છે અને વૈદ્ય તરીકે પંકાયેલી છે એ જ રીતે કર્મકાંડની વિદ્યા પ્રાપ્ત કરનાર શિષ્યો ભરૂ તરીકે ઓળખાયા છે. જે ઘણાં પરિવારોના વડવાઓ ગામે વસેલા એ પેઢી દર પેઢી આ પરિવારોના સંતાનો કર્મકાંડ કરતા આવ્યા છે. સંગીત-નાટકની વિદ્યા પ્રાપ્ત કરનાર સ્વ. તુણજારામ, ઈચ્છારામ, દલપતરામ જેવા પારંગત બ્રાહ્મણોના વડવાઓ આ ગામે વસેલા, જો કે હવે આ વિદ્યાની જાણકાર પેઢી હવે વિલાઈ ગઈ છે. આ બાબત પણ ગર્ગાંગિનો આશ્રમ હોવાની આનુષાંગિક હકીકિત છે.

કામેશ્વર કામના ફળ : ‘થોડામાં ઘણું’

આચાર્ય શ્રી નિલકંઠ મહારાજ
(રાષ્ટ્રપતિ એવોર્ડ વિજેતા) સુરત

‘તેતાયાં રધુનન્દનઃ’ ‘દ્વાપરે રામકૃષ્ણાં ચે, કલા દેવો મહેશ્વરः’ - આ તથા આવી પ્રાચીન સૂક્તિ અનુસાર તેતાયુગમાં મર્યાદાપુરુષોત્તમ ભગવાન રામચંદ્ર, દ્વાપરના અંતભાગે તથા કલિયુગના પશ્ચિમ કાળમાં લોકનાયક ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ, તદુપરાંત કલિના સમયમાં ભગવાન ભોગનાથ શંકરદાદાના માહાત્મ્યથી પ્રભાવિત બોમકા એટલે દંડકારણ્ય-આજના ગુજરાત રાજ્યનો દક્ષિણ ભાગ-લાટપ્રેશ. રામ, કૃષ્ણ અને શંકરની ભક્તિ સાથે સંકળાયેલ અનેક ઋષિઓનું નિવાસસ્થાન બનવાનું સૌભાગ્ય આ પ્રદેશને પ્રાપ્ત થયેલ છે. આર્ય સંસ્કૃતિની જ્યોત સનાતન ધર્મને લીધે ઝળહળતી રહી છે. મહર્ષિ અગસ્ત્યસાં યુદ્ધક્ષેત્રમાં સફળતા મેળવવા ભગવાન રામને સાહિત્ય-હદ્દ્યસ્તોત્રનો ઉપદેશ આપ્યો હતો. આર્ય સંસ્કૃતિના પ્રચાર-પ્રસાર માટે કટિબદ્ધ અગસ્ત્યનો સંબંધ કૃષ્ણકથા સાથે પણ જાણવા મળે છે. અડગ - ન ખસનારા વિધ્યાચલને નમાવી સનાતન આર્ય ધર્મની પતાકા ઉત્તરથી દક્ષિણ તરફ લઈ જનાર ઋષિવર અગસ્ત્યના જીવનમાં એમના ધર્મપત્ની લોપામુદ્રાનો સિંહફાળો રહ્યો છે. બંને અધિક દશમહાવિદ્યાન્તર્ગત શ્રીવિદ્યા-લલિતાંબાના પૂર્ણા અધિકારી. શિવ અને શક્તિનું સામરસ્ય એટલે કામેશ્વર અને કામેશ્વરી. સનાતની સંસ્કૃતિની દિવ્યધારાને અનેક ઋષિઓએ પુષ્ટિ આપી અને એ આપનારામાં શ્રીકૃષ્ણાના યદુવંશ-ચંદ્રવંશના જ્યોતિષી ગર્ણિચાર્યનું નામ આગલી હરોળમાં આવે છે.

કેરી, કેળાં, ફણસ, અનેનાસ, પીપર, આદું, સૂંઠ, હળદર, સુરાણા, ડાંગર આદિને માટે અનુકૂળ જમીન અત્યારના ગણદેવી, દેવધા, વલોટી, તોરણગામ, ધમડાણા, કછોલી, કલવાચ, વડસાંગળ, અજરાઈ, સામળાવાડી, હાથીયાવાડી, સોનવાડી, સાલેજ, ગડત ઈત્યાદિ ગામ-વસતિસ્થાનને આવરી લે છે. પ્રાચીન સમયમાં અંબિકા, કાવેરી, વેગણીઆ તથા નાનામોટાં ઝરણાં, તળાવોને લીધે સહજ વસવાટને યોગ્ય આ પ્રદેશ સૌને આકર્ષે છે. વેઘૂર વૃક્ષ, મંજરીઓથી મહોરતું આંબાવાડિયું, કૂંઝ... કરતી કોયલ, કલબલ કલબલ કરતાં પક્ષીઓ અહીંના વાતાવરણને વધુ આહૂલાદ આપે છે.

રાવણવધ અંગે પ્રાયશ્ચિત્તનો વિચાર કરતાં ભગવાન રામને ઋષિદંપતિ અગસ્ત્ય-લોપામુદ્રાએ અનાદિપુર (હાલ અનાવલ) મોકલ્યા, ત્યાં યજ્ઞ થયો અને શુક્લેશ્વરદાદાની સ્થાપના થઈ. આ સમયે જ દંડકારણ્યમાં વિચરતાં ભગવાન ગોત્રપ્રવર્તક ગર્ણિચાર્યના સ્થાને પદ્ધાર્યા અને યજ્ઞીયકાર્યમાં વિધ્ય કરનારા આતંકવાદીઓને મારી-પ્રસંગને યાદ રાખવા જે મહાદેવદાદાની સ્થાપનપ્રતિષ્ઠા ગર્ણિવતીમાં કરી તે દાદા આજે કામેશ્વર મહાદેવ તરીકે ઓળખાય છે. અનેકની મનોકામના પૂર્ણ કરનારા કામેશ્વરી સાથે કામેશ્વર સુવિષ્યાત બન્યા ગર્ણઋષિના ગૌરવપૂર્ણ નિવાસ દ્વારા.

વર્ષો વીત્યાં અને આજુબાજુના સ્થાનનું આકર્ષણ વધતાં સનાતન વૈદિક ધર્મને થોડુંક નુકશાન પહોંચાડનારા બૌદ્ધદર્શન-જૈનદર્શનના

અનુયાયીઓ પણ આ પ્રદેશમાં આવ્યા. આકર્ષણ અનેકને થાય આ પ્રદેશનું જૈન પંથ વેદને પ્રમાણભૂત ન માની નિરીશ્વરવાદી છે છતાં જિન અર્થાત્ પૂર્ણપુરુષ અથવા મુક્ત, અહંત તથા તીર્થકરની અર્થના સનાતન ધર્મના દેવતા પ્રમાણે જ પરમાત્મબાવનાથી ભક્તિ તથા ઉપાસના પાછળથી શરૂ થઈ. તે જ પ્રમાણે જીવ, જગત અને ઈશ્વર-આ ત્રણ એક જ મૂળતત્ત્વની ત્રણ અવસ્થા છે એમ માનવામાં આવે છે. જૈનધર્મના એક તીર્થકર ઋખભદ્રેવજી સનાતનધર્મના ચોવીસ અવતારોમાં એક મનાય છે. બૌદ્ધર્શનના અનુયાયી શરૂઆતમાં વેદવિરોધી તથા નિરીશ્વરવાદીઓ હતા, પરંતુ કેટલાક જૈનો વૈષ્ણવ બન્યા તેમજ કેટલાક બૌદ્ધ શૈવપંથી બન્યા. પાછળથી ‘ધર્મકાર્ય’ એટલે નિર્વિશેષ બ્રહ્મ, ‘સંભોગકાર્ય’ એટલે સગુણ બ્રહ્મ, ‘નિર્માણકાર્ય’ એટલે અવતારી પુરુષ-આવી પરિભાષા બૌદ્ધધર્મમાં શરૂ થઈ. આખરે બૌદ્ધધર્મ ભારતમાં વિલીન થયો. બૌદ્ધર્શનમાં ઈશ્વર શબ્દ નથી કિન્તુ એમનો અવલોકિતેશ્વર- આ શબ્દ ઈશ્વરવાચી જ છે. ગૌતમબુદ્ધને ઈશ્વરીય અવતાર માનવામાં આવે છે. બુદ્ધને ચોવીસ અવતારમાં પણ ગાણના મળી છે.

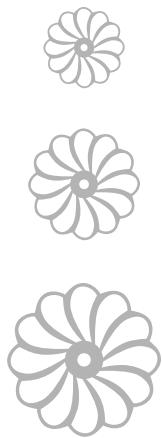
આ પ્રદેશ પ્રાગ ઐતિહાસિક કાળથી પ્રસિદ્ધ છે. સોલંકી વંશના રાજા કુમારપાણ આ તરફ આશ્રય લેવા આવેલ અને ઈ.સ. ૧૧૮૮માં રાજગાદી મેળવ્યા બાદ ઉપાશ્રય તથા મંદિર બંધાવી આપેલ. ગણાદેવીમાં આજે જ્યાં રામમંદિર છે ત્યાં અશોકના કાળમાં વિસ્તાર પામેલ બૌદ્ધધર્મનું સ્થાનક હતું. મૂળ તો સનાતનધર્માવલંબી ગર્ગાચાર્યના વસવાટથી ગર્ગાવતી તરીકેનું પ્રસિદ્ધ સ્થાન ગડત તરીકે આજે ઓળખાય છે. બ્રાહ્મણોના ઈષ્ટદેવ શંકર અને ભગવાન રામજીના હાથે પ્રતિષ્ઠાપિત કામેશ્વરની ઉપાસના વિપ્રવર્ય

ગર્ગાચાર્યએ ઊજાળી અને ગણકવર્ય જ્યોતિષી ગર્ગાચાર્યએ નવગ્રહના પ્રતિક તરીકે એક જ પાષાણમાં આવિષ્ણવ આપ્યો સૂર્યાદિ નવગ્રહના પ્રતિક તરીકે એક જ પાષાણમાં આવિષ્ણવ આપ્યો સૂર્યાદિ નવગ્રહોને-કામેશ્વર સાથે કામેશ્વરી દુર્ગામાતાનું સ્થાન મૂળ મંદિરના ઉત્તરે વહેતી અંબિકાના સામા કિનારે આવેલ છે, ત્યાં નદીનો પટ-પાણી વિનાનો હતો જે ભગવાન રામે પાણીની ધારાથી વહેતો કર્યો અને તે જગા એટલે કામેશ્વરી દુર્ગાનો ધરો-જરો-ઝરણું. ભલે આકાર પ્રાચીન જમાનાની ઘંટી-પડીઆ જેવો હોય પરંતુ સકામીની ઈશ્વા બર આવશે કે નહિ તે બતાવનાર પત્થર પણ કામેશ્વર-કામેશ્વરીની કૂળ ગડત ગામના અનુભવી વેદપાઠી શિવદત્તશર્મા, દિવંગત શાસ્ત્ર રામશંકર જોષી તથા સ્વર્ગવાસી રામુકાકા પુરોહિતના જીવનદર્શનમાં આ સ્થાનનો મહિમા જોવા મળે છે અને અત્યાર પહેલાં ભૂતપૂર્વ સરપંચ સ્વ. ભીમભાઈ લલ્લુભાઈ નાયક (ઇનાબાપા), ધારાસભ્ય કરસનભાઈ પટેલ, દિવંગત, ઘેલાભાઈ અંકલેશ્વરીઆ, પરમભક્ત ડાલ્યાભાઈ મિશ્રી, શ્રી દલપતભાઈ સુખાભાઈ પ્રજાપતિ, ડૉ. ગિરીશભાઈ ગુલાબભાઈ નાયક આ બધા છે પ્રાચીન તથા અર્વાચીન સ્વખંડલાઓ.

દંડકારણની પવિત્ર ભોમકાને સનાતનધર્મના ધૂરંધર પ્રચારક-પ્રસારક મહર્ષિ અગસ્ત્યના પુરુષાર્થ તથા જ્યોતિર્વિદ્ય ગર્ગાચાર્યની નિજાના પ્રતીકરૂપે લીલી હરિયાળીથી શોભતાં આ વિસ્તારમાં ગડત-ગર્ગાવતી એક આદર્શ ધ્રુવબંદુ બન્યું છે. સનાતન ધર્મના ધામથી-શ્રી કામેશ્વર મહાદેવદાદાના દિવ્ય-ભવ્ય-રમ્ય સ્થાપત્યને આવિષ્ણવ આપતા સ્થાનકથી.

શ્રી કામેશ્વરદાદાની જ મહેશ્વર આલિશાન મહાપ્રસાદમાં વિરાજવાની થઈ અને હવે

અસ્તિત્વમાં આવેલ અદ્વિતીય અનુપમ અનન્ય
ધામના જીર્ણોદ્ધાર પ્રતિષ્ઠાના પુનિત પ્રસંગ અત્યંત
શુદ્ધ ભાવથી ઊજવવા માટે પ્રામ થયો છે.
મહામહિમ મહોત્સવ આ પ્રસંગે ભાવુકજનોને,
દાનશીલને અને તન-મનથી સેવાસુવાસ
પ્રસરાવતી ધર્મપ્રેમી જનતાને જાહેર આમંત્રણ આપે
છે.

“જે મુઢીનાર અને મજબૂત સર્જનાત્મક
સંકલ્પ ધરાવતા લોકોને, પોતાના લક્ષ્યમાં દફ
આસ્થા છે, તેઓ જ ઇતિહાસની રૂપ બદલી શકે
છે!”

“ અભિમાન વગરની વાડી, હેતુ
વગરનો નિર્મળ પ્રેમ, અપેક્ષા વગરની કાળજી,
સ્વાર્થ વગરની પ્રાર્થના એજ સાચા કર્તવ્યની
નિશાની છે!”

“ એકબીજાથી વહેમાઈને અલગ
રહેવાનું છોડી દઈને, ઓછામાં ઓછું, જે બાબતમાં
એકમતી હોય તેમાં સાથે બેસીને એક દિશા નક્કી
કરીએ, એ તરફનું પ્રયાણ-એ આજની
પરિસ્થિતિમાં આપણું કર્તવ્ય છે!”

કામેશ્વર મહાદેવ : મહિમા અપરંપાર

જાધ્વ-મુનિના
પાવન પગલે પરચાઓ અપાર
ગર્ભજાધ્વિ બન્યા તારણહાર
ને અન્તરની
અભિલાષાના અવતાર

પાવનકરથી દંકારણુંના નાકે આશ્રમ,
રામચંદ્રનું થઈ ગયું આગમન,
પાવન પગલે પગલે ધન્ય ધરા,
ક્યાંથી રહે સપનાં અધૂરાં?

ભોજન લેતાં પહેલાં
શિવલિંગને વંદન કરવા
સૌનાં દુઃખાં હરવા
પ્રગટાવ્યું શિવલિંગ
ને દેવવાણી પ્રગટી:
“પૂજન કરતાં દુઃખાં થશે દૂર”
દૂર દૂર થયો ઘ્યાતિનો વિસ્તાર
ગર્ભજાધ્વિએ આપ્યું નામ:
‘કામેશ્વર મહાદેવ’

રામચંદ્રસે ટળવળતા લોકો કાજે
(યાદ કરે છે લોકો આજે)
ધનુષ બાણથી ઝરો વહાવ્યો
આવ્યું પાતાળથી પાડી,
થઈ ગઈ ચમત્કારની કહાણી
ને નામ પદ્ધતું છે: ‘દુર્ગાદરો’
વહે છે અસ્થિલિત ધારા,
ધારા ધારાએ ધરતી થઈ ગઈ પાવન
હરિયાળી ધરતી થઈ મનભાવન
ચોતરફની ધરતી સુજલાં સુફલામું
જ્ય જ્ય કામેશ્વર મહાદેવ
તનમનના દુઃખા હરે
ને
કામના કરે પરિપૂર્ણ
કોઈના રહે કામ અપૂર્ણ
કામેશ્વર મહાદેવનો
મહિમા છે અપરંપાર
ચોતરફથી જ્ય જ્ય કાર

પ્રોક્ષે ડૉ. ચંદ્રકાંત આર. પટેલ
ગડત (કૃસલી)

શિવ માહાત્મ્ય

પ્રા. ડૉ. નાથુભાઈ એલ. પટેલ (ગડત)

(૧) પ્રસ્તાવના:

અસિતગિરિસમં સ્યાત् કઅલં સિન્ધુપાત્રે
સુરતરુવરશાખા લેખની પત્રમુર્વી ।
લિખતિ યદિ ગૃહિત્વા શારદા સર્વકાળ
તદપિ તવ ગુણાનમીશં પારં ન યાતિ ॥
—પુષ્ટદંતવિરચિતમ् શિવમહિન્નઃ સ્તોત્રમ् ॥ ૩૨ ॥
“હે શિવ ! સિંધુરૂપી ખરિયામાં
નીલગિરિપર્વત જેટલું કાજળ (સ્યાહીરપે)
નાંખવામાં આવ્યું હોય, દેવોના વૃક્ષ કલ્પવૃક્ષની
ડાળીની કલમ બનાવીને જો પૃથ્વીરૂપી પત્ર ઉપર
વિદ્યાની દેવી સરસ્વતી નિરંતર આપના ગુણોને
લખ્યા કરે તો પણ ગુણોનો પાર આવતો નથી.”

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં ત્રિદેવ કે ત્રિમૂર્તિની
માન્યતા પરાપૂર્વથી વણાય ગયેલી છે. આપણો
પ્રાચીન દસ્તાવેજ ગ્રંથ “ऋગવેદ” છે, જેમાં
જગતના કર્તા પ્રભુ વિશે કહેવાયું છે કે:
ઇન્દ્ર મિત્ર વરુણમગ્નિમાહુરથો
દિવ્યઃ સ સુપર્ણો ગરુત્માન ।
એક સદ વિપ્રા બહુધા વદન્તિ
અગ્નિં યમં માતરિશ્વાનમાહું : ॥

॥ ઋગવેદ ૧-૧ ૬૪-૪૬ ॥

“ઇન્દ્ર, સૂર્ય, વરુણ, અગ્નિ અને દિવ્ય
સુંદર પાંખોવાળો ગરૂડ તથા યમ અને વાયુ, આ
બધા એક સાચ્ય સ્વરૂપ પરમાત્માના જ પ્રગત રૂપો છે.
પરંતુ વિદ્વાનો એને પૃથ્વી પૃથ્વી નામોથી અને
વિવિધ રૂપે ઓળખાવે છે.”

બ્રહ્મા, વિષ્ણુ અને મહેશ (શિવ) આ

ત્રણને ભારતીય સંસ્કૃતિમાં મુખ્ય દેવ માન્યા છે.
અંગ્રેજીમાં ઈશ્વર માટે GOD શબ્દ છે. જેમાં G
એટલે Generator=સર્જક, O એટલે Operator=
પાલક, પોષક અને D એટલે Destroyer= સંહારક.
સંસ્કૃતભાષામાં સંહાર નો અર્થ ‘શાશ્વગારવું,
શોભાવવું એવો પણ થાય છે. તેથી પરમાત્મા જ આ
જગતના સર્જક, પોષક, સંહારક કે શાશ્વગારનાર કે
શોભા આપનાર છે. આમ, “શિવ” એ પરમાત્માનું
જ નામ છે.

(૨) શિવ શબ્દની વ્યુત્પત્તિ અને અર્થ:

” The Student’s Sanskrit-English Dictionary ” શ્રી વી. એસ. આપ્ટે નામના વિદ્વાન
‘શિવ’ શબ્દના વિવિધ અર્થો આપે છે. જેમકે:

- (૧) Auspicious- માંગલિક, શુભ
- (૨) Propititions - આરાધન, અનુરૂપન
- (૩) Prosperous - સમૃદ્ધ કે આભાદ
- (૪) Fortunate - નસીબદાર
- (૫) Happy - સુખી, ખુશ

આમ, ‘શિવ’ માંગલિક દેવ છે. માનવીને
ખુશ કરનાર, સમૃદ્ધ આપનાર. દેવ તરીકે શિવનો
સંબંધ છે. વધુમાં શ્રી આપ્ટેએ આ માટે “શિવાસ્તે
પંથાનઃ સન્તુ” તમારો માર્ગ કલ્યાણકારી/શુભ
બનો. એ સૂક્તિનો ઉલ્લેખ પણ અર્થના સ્પષ્ટીકરણ
માટે આપ્યો છે. ‘શિવ’ શબ્દનો નામ તરીકે ઉલ્લેખ
કરીને વધુમાં લખ્યું છે કે: Shiv third God of the
Sacred Hindu trinity, who is entrusted with

the work of destruction of the world.”

આમ શિવજી નજી પવિત્ર દેવોમાંના એક છે અને જેઓ વિશ્વના સંહારક કે શાશ્વતારનાર છે.

શ્રી ભગવતસિંહજી “ભગવદ્ગોમંડલ” શબ્દકોષના ભાગ.૮ ના પૃષ્ઠ ક્રમાંક ૮૩૭૮ થી ૮૩૪૦ ઉપર ‘શિવ’ શબ્દના ૪૩ જેટલા અર્થો આપે છે. જેમાં ‘શિવ’ ને દેવતા કે પરમાત્મા ગણાવીને તેના વિવિધ અર્થો આપે છે, જેમકે:

- (૧) ‘શિવ’ એ સંસ્કૃત પુલિંગ શબ્દ છે અને તેનો અર્થ અગ્નિયાર માંહેનો એ નામનો એક રૂદ્ર.
- (૨) દેવતા
- (૩) પરમાત્મા
- (૪) એ નામનો એક પંચાક્ષર મંત્ર - “નમઃ શિવાય।”
- (૫) બ્રહ્મા
- (૬) મહાદેવ, શંકર, શંભુ
- (૭) વિષ્ણુના હજાર માંહેનું એક નામ
- (૮) ‘શિવ’ શબ્દને વિશેષજ્ઞ તરીકે લેતાં ભલું, મંગળ, શુભ, માંગલિક, સારું, સૌભ્રંશુ એવો અર્થ આપવામાં આવ્યા છે.

શ્રી બેરિસ્ટર ડાયાબાઈ દેરાસરી “પૌરાણિક કથાકોશ” (ભાગ-૨) માં ‘શિવ’ માટે ‘હરિહર’ શબ્દનો પ્રયોગ કરે છે અને લખે છે કે: ‘વિષ્ણુ અને શિવ’ આ બંનેમાં માત્ર નામભેદ જ છે. હરિહર વિષ્ણુ શિવનું મૂળ રૂપ જ છો.”

આમ, ‘શિવ’ માટે ‘હર’ શબ્દ પ્રયોગ યથાર્થ છે, કારણ કે “ સર્વાણિ દુઃખાનિ હરતિ ઇતિ હરઃ।”

“ જે સર્વ દુઃખોને હરી લે છે તે ભગવાન

શિવ.”

(૩) વૈદિક સાહિત્ય અને લૌકિક સાહિત્યમાં શિવનું સ્વરૂપઃ

વૈદિક સાહિત્ય તથા અન્ય સાહિત્યમાં શિવ “રૂદ્ર” સ્વરૂપે આવે છે.

“ રોદયતિ ઇતિ રૂદ્રઃ।”

“ પાપીને રૂદ્ધન કરાવનાર ”

રૂદ્રને તોફાનના દેવતા કે ગ્રીઝના દેવતા માનવામાં આવે છે, જેનો સંબંધ અભિનતત્વ સાથે છે. અભિની જ્યોતિ ઊર્ધ્વગતિ હોવાથી જ રૂદ્ર માટે ઊર્ધ્વલિંગની કલ્પના થતી હશે.

આપણા પ્રાચીન દસ્તાવેજ ગ્રંથ “ઋગ્વેદ” માં બહુ જ ઓછા સૂક્તોમાં તેમની એક ધનુર્ધારી, પરાક્રમી દેવ તરીકે સ્તુતિ કરાય છે. વાંચો:

ઇમા રૂદ્રાય સ્થિરધન્વને ગિર:

ક્ષિપ્રેષવે દેવાય સ્વાધન્યે ।

અષાઢહાય સહમાનાય વેધસે

તિગમાયુધાય ભરતા શૃણોતુ ન ॥

॥૪૦૧૭ ૭-૪,૪-૧ ॥

“ સ્થિર ધનુર્ધવાળા, બાણને ક્ષિપ્ર છોડનારા, સ્વધા શક્તિથી યુક્ત વિધાતા, અસર્ય આક્રમક, શત્રુના આક્રમણનો સામનો કરનારા, તીક્ષ્ણ આયુર્ધવાળા રૂદ્ર દેવને માટે સ્તોત્ર બનાવો, સાંભળો. હે રૂદ્ર દેવ! અમારી પ્રાર્થના સાંભળો.”

યજુર્વેદસંહિતાની “રૂદ્રાષ્ટાધ્યાયી” માં શિવનું કલ્યાણકારી સ્વરૂપ જોવા મળે છે. વાંચો:

“ નમ: શાંભવાય ચ મયો ભવાય ચ નમ: શંકરાય ચ મયસ્કરાય નમ:, શિવાય ચ શિવતરાય ચ નમ:।”

“ સંસારસુખ આપનારને, મોક્ષ સ્વરૂપને,

લૌકિક સુખ આપનારને, કલ્યાણસ્વરૂપને, ભક્તનું
અત્યંત કલ્યાણ કરનાર એવા શિવને અમારા
નમસ્કાર છે.”

યજુર્વેદના ઋષિ તો વિશ્વવ્યાપી શિવને
પાર્થે છે:

નમોऽस્તુ રૂદ્રેભ્યો યે દિવિયેષાંજ્વર્ષમિષવ:
નમોऽસ્તુ રૂદ્રેભ્યો યેન્તરિક્ષેયેષાંબ્વાતોઽઈષવ:
નમોऽસ્તુ રૂદ્રેભ્યો યેષૃથિવ્યાંયેષાંમન્નમિષવ:
॥

“જે રૂદ્રો ધૂલોકમાં રહીને વર્ષારૂપી બાણો,
અંતરીક્ષમાં રહીને વાયુરૂપી બાણો તથા પૃથ્વી પર
અન્નરૂપી બાણો વરસાવી કૃપા કરે છે, તેવા રૂદ્રને
અમારા નમસ્કાર.”

ऋગ્વેદના પ્રસિદ્ધ મૃત્યુંજ્ય મંત્રમાં શિવને
અંબક કહ્યા છે:

ॐ ત્રયંકં યજામહે સુગંધિંપુષ્ટિવર્ધનમ् ।
ઉર્વાસુકમિવંધનાત્મત્યોર્મુક્ષીયમામૃતાત्
॥

“દિવ્ય સુગંધવાળા, વિશ્વના પોષક એવા
અંબક શિવની અમે સ્તુતિ કરીએ છીએ.
બંધનમાંથી છૂટા પડતા પાકેલા બિલ્વફળની જેમ
અમને જન્મમરણના ફેરામાંથી મુક્ત કરો.”

કે નો પનિ ષદ् (ખં ૩-૪) માં
“ઉમાહૈમવતી” કથાપ્રસંગમાં પણ શિવપત્ની દેવી
પાર્વતીનો ઉલ્લેખ છે. વિવિધ પુરાણોમાં પણ
શિવપાર્વતીની કથાઓ આવે છે.

લૌકિક સાહિત્યમાં કાવ્ય-નાટકના
પ્રારંભમાં આવતા મંગલાચરણમાં શિવસ્તુતિ જોવા
મળે છે. મહાકવિ કાલિદાસ “રઘુવંશ”
મહાકાવ્યના પ્રારંભમાં જગતના માતાપિતા
ભગવાન શિવ અને દેવી પાર્વતીને વંદન કરે છે.

વાંચો:

વાગર્થાવિવ સંપૃક્તૌ વાગર્થ પ્રતિપત્તયે ।
જગતઃપિતરૌ વન્દે પાર્વતીપરમેશ્વરૌ ॥

(રઘુવંશ ૧.૧)

“વાણી અને અર્થની માફક જોડાયેલાં
જગતના માતાપિતા ભગવાન શિવ અને દેવી
પાર્વતીને હું મારી વાણી અને અર્થની સિદ્ધિ માટે
વંદન કરું છું.”

વળી મહાકવિ કાલિદાસના મહાકાવ્ય
“કુમારસંભવ” ની કથા પણ શિવ સાથે સંકળાયેલી
છે.

(૪) શિવ માહાત્મ્ય-ઐશ્વર્ય:

ભગવાન શિવના સ્વરૂપનું ગુણગાન કરતા
અનેક “શિવસ્તોત્રો” માં તેમનું માહાત્મ્ય કે ઐશ્વર્ય
વિશાદ સ્વરૂપે વર્ણવેલું જોવા મળે છે. આદ્ય
શંકરાચાર્ય, વિરચિત ‘વેદસારશિવસ્તવઃ’ ,
‘શિવાપરાધક્ષમાપનસ્તોત્રમ્’, ઉમામહેશ્વરસ્તોત્રમ્
જેવાં અતિ પ્રસિદ્ધ અને લોકપ્રિય સ્તોત્રોમાં તેમજ
કવિશ્રી પુષ્પદંત વિરચિત “શિવમહિમસ્તોત્રમ્”
માં જગતના સર્જક, પાલક અને સંહારક એવા
ભગવાનનું શિવનું માહાત્મ્ય (ઐશ્વર્ય) વર્ણવ્યું છે જે
સંક્ષેપમાં જોઈશું.

પશૂનાં પતિં પાપનાશાં પરેશાં

ગજેન્દ્રસ્ય કૃતિં વસાનં વરેણ્યમ् ।

જટાજૂટમધ્યે સ્ફુરદગાજ્જવારિ

મહાદેવમેં સ્મરામિ સ્મરારિમ् ॥

(વેદસારશિવસ્તવ:૧)

“સર્વ પ્રાણીઓના સ્વામી, પાપનો નાશ
કરનાર, પરમેશ્વર, હાથીનું ચામડું પહેરનાર, સર્વથી
શ્રેષ્ઠ અને જેમના જટાજૂટમાં ગંગાનું પાણી નાચે છે
એવા, કામદેવના શત્રુ મહાદેવનું હું સ્મરણ કરું

દુઃ.”

ભગવાન શિવ કામદેવના શત્રુ છે એટલે જ્યાં સુધી મનમાં કામના (ઈચ્છા) હશે ત્યાં સુધી ભગવાન પૂર્ણતઃ દેખાય નહિ. શિવો ભૂત્વા શિવ યજેત्। “તું શિવ થઈને શિવનું યજન કર.” એટલે કે બક્તે શિવજીના ગુણો જીવનમાં ઉતારવા રહ્યા!

વિવિધ “શિવસ્તોત્રો” માં ભગવાન શિવનું માહાત્મ્ય કે ઐશ્વર્ય વર્ણવતાં કહ્યું છે કે:

(૧) સૃષ્ટિના-કર્તા-વિશેશર શિવ :

શિવનું માહાત્મ્ય (ઐશ્વર્ય) જગતની ઉત્પત્તિ, સ્થિતિ અને પ્રલય કરનારું છે. સત્ત્વ, ૨૪૪ અને તમસ્સ આ ગ્રાણ ગુણોને કારણે અલગ અલગ સ્વરૂપે શિવ રહેલા છે. શિવજીની સૃષ્ટિસર્જનની પ્રક્રિયા વિશે તાત્ત્વિક ભાષામાં કહેવાનું હોય તો, જેમ કરોળીયો અન્યની મદદ વિના પોતાના શરીરમાંથી તંતુઓ બહાર કાઢીને નવું જાળું ઊભું કરે છે અને સ્વશરીરમાં જ સંકેલી લે છે તેમ શિવ અન્યની મદદ વિના જગતના કર્તા બને છે.

(૨) સર્વવ્યાપી શિવ :

પ્રકૃતિના તમામ તત્ત્વોમાં શિવજ વ્યાપેલા છે. સૂર્ય, ચંદ્ર, વાયુ, અઞ્જિ, જળ, આકાશ, પૃથ્વી, આત્મા વગેરે શિવ સ્વરૂપો જ છે. તેઓ અત્યંત નજદીક છે અને અત્યંત દૂર પણ છે. તેઓ અતિ સૂક્ષ્મ અને વિરાટ છે. આમ, શિવનું સ્વરૂપ અનેક જગાએ જોવા મળે છે. ક્યાં શિવ નથી? શિવ તો વિશ્વવ્યાપી છે. વાંચો:

ન વિસ્તતત્ત્વં વ્યમિહ

તુ યત્ત્વં ન ભવાસિ ॥

(શિવમહિમ્નસ્તોત્રમ्-૨)

“આ જગતમાં એવું કોઈ તત્ત્વ અમે જાણતા નથી કે જેમાં આપનું દર્શન ન થાય.”

(૩) શિવનું શિવત્વઃ

કવિશ્રી પુષ્પદંત “શિવમહિમ્નઃ સ્તોત્ર” માં જગ્યાવે છે કે, શિવનું શિવત્વ બક્તનું કલ્યાણ કરવામાં જ છે. તેથી જ તેઓ “આશુતોષ” કહેવાયા. ભગવાન વિષ્ણુ હંમેશા સહસ્રકમળો વડે શિવપૂજા કરતા હતા. એક વખત એક કમળ ખૂટાં તેઓ તરત પોતાનું નેત્રકમળ શિવજીને ચઢાવે છે. આમ, ભક્તિના ઉદ્રેકથી ખુશ થયેલા શિવ સુદર્શન રૂપે વિષ્ણુની પાસે રહી જગતની રક્ષા કરે છે.

(૪) શિવનું બીજું નામ મહાદેવ :

પુરાણકથા પ્રમાણે બ્રહ્મા અને વિષ્ણુ વચ્ચે શ્રેષ્ઠતાની બાબતમાં વિવાદ થયો. એવામાં તેઓની સમક્ષ એક જ્યોતિર્મયલિંગ પ્રગટ્યું. તે જોઈને આશ્વર્ય પામતાં તેના સ્વરૂપને જાણવાના આશયથી બ્રહ્મા ઉપર અને વિષ્ણુ નીચે પાતાળમાં ગયા. અનેક વર્ષો બાદ પણ તેના સ્વરૂપને જાણી શક્યા નહિ. ત્યારે ભક્તિભાવપૂર્વક શિવની સ્તુતિ કરતાં શિવ પ્રત્યક્ષ થયા.

દેવો અને દાનવો એ કરેલ “સમુદ્રમંથન” વખતે “કાલકૂટ” નામનું વિષ નીકળતાં ગણે લોક ભયભીત બન્યા. ત્યારે કોઈ દેવ આ ઝેર સ્વીકારવા તૈયાર ન થતાં જગતના રક્ષણ માટે શિવજીએ વિષપાન કર્યું. તેથી શિવ “મહાદેવ” કહેવાયા.

(૫) વરદાન આપનાર મહાયોગી શિવઃ

કવિશ્રી પુષ્પદંત “શિવમહિમ્નઃસ્તોત્રમ्” કાવ્યમાં શિવ માટે “વરદ” શબ્દ અનેકવાર પ્રયોજે છે. શ્રદ્ધાપૂર્વક કરવામાં આવતી ભક્તિથી શિવ ખુશ થઈને બક્તને વરદાન આપે છે. શિવની કૃપાથી જ લંકાપતિ રાવણે મજબૂત ભુજાઓ તથા બાણે

ત्रिभુવન પ્રામ કર્યુ હતું. શ્રદ્ધાપૂર્વકની ભક્તિથી તરત જ ખુશ થતા હોવાથી શિવને “આશુતોષ” પણ કહેવામાં આવે છે. આમ, શિવ હુંમેશાં એશ્વર્ય આપે છે.

શિવ યોગી છે. શિવ અખંડ ચૈતન્ય સ્વરૂપ છે. પ્રાણાયામને અંતે હર્ષશ્રુપૂર્ણ નેત્રવાળા યોગીઓ શિવના અનિર્વચનીય તત્ત્વને જોઈને અંતઃકરણમાં આનંદ અનુભવે છે. શિવને અન્ય દેવ જેવા માનીને જ્યારે કામદેવે સમાવિસ્થ શિવ ઉપર શરસંધાન કર્યુ ત્યારે કોધે ભરાયેલા શિવના ત્રીજાનેત્રમાંથી નીકળેલા અભિનથી કામ ભર્સીભૂત થયો. આમ શિવ યોગીશ્વર છે.

(૬) શિવજી તપયોગ અને શ્રુતિજ્ઞાનથી ગમ્ય/વેદઃ

આદ્ય શંકરાચાર્ય ભગવાન શિવજીનું મહાત્મ્ય વર્ણવતાં ગાયું છે કે:

નમસ્તે નમસ્તે વિભો વિશ્વમૂર્તિ
નમસ્તે નમસ્તે ચિદાનંદમૂર્તિ ।
નમસ્તે નમસ્તે તપોયોગગમ્ય
નમસ્તે નમસ્તે શ્રુતિજ્ઞાનગમ્ય ॥
(વેદસારશિવस્તવ-૮)

“હે વિભો! હે વિશ્વમૂર્તિ! તમને નમન હો, નમન હો. હે ચિદાનંદમૂર્તિ! તમને નમન હો. હે તપ અને યોગથી જાણી શકાય તેવા તમને નમન હો, નમન હો. હે શ્રુતિના જ્ઞાનથી જાણી શકાય તેવા પ્રભુ, તમને નમન હો, નમન હો!”

શંકરાચાર્ય કહે છે કે ભગવાન તપ અને યોગથી મળવાના છે, એટલે તપ અને યોગથી મનને ભગવાન શિવ જોડે જોઈ દેવાનું છે. શ્રુતિ એટલે વેદ. વેદના જ્ઞાનથી શિવતત્ત્વને જાણી શકાય છે.

(૫) શિવજીનું સ્વરૂપ અને સંદેશઃ

ભારતીય સંસ્કૃતિમાં પરમાત્માની સાચી ભક્તિ કે ઉપાસના માટે યથાર્થ જ કહેવાયું છે કે શિવો ભૂત્વા શિવ યજેત् રામો ભૂત્વા રામ યજેત् ।

“તું શિવ બનીને શિવની પૂજા કર અને તું રામ બનીને રામની પૂજા કર.”

સંક્ષેપમાં કહેવું હોય તો શિવના કે રામના ગુણો જીવનમાં ઉતાર, તો જ સાચી ભક્તિ કરી ગણાશે! શિવજીની બાધ્ય આકૃતિ આપણને સંદેશ આપે છે કે-

‘શિવ’ એ જ્ઞાનના દેવ છે. તેમના મસ્તકમાંથી સતત જ્ઞાનગંગા વહેતી રહેલી છે. જ્ઞાનરાણા શિવજીની ઉપાસના કરવા ઈચ્છનાર માનવ પણ જ્ઞાનપિપાસુ હોવો જોઈએ. વળી ભગવાન શિવજી હિમાચાદિત ધવલ ગિરિશિખર પર બેઠા છે. જ્ઞાનની બેઠક વિશુદ્ધ હોવી જોઈએ, એવું એમાં સૂચન રહેલું છે. ચારિત્રણની વિશુદ્ધ બેઠક વગરનું જ્ઞાન શોભતું નથી. જ્ઞાની માણસ વિચારનો તેમજ આચારનો સજજન હોવો જોઈએ. જ્ઞાન ચારિત્રણ ઘડતર માટે છે.

વધુમાં કૈલાસના ઊંચા શિખર પર બેઠેલા ભગવાન શિવજી આપણને સમજાવે છે કે શિવ એટલે કલ્યાણને પામવા માટે જીવનની ચોક્કસ ઊંચાઈએ પહોંચવું જોઈએ. શિવ એ રસ્તામાં પડેલી વાત નથી. કલ્યાણનો માર્ગ જતી વખતે અનેક સીધાં ચઢાણો ચડવાં પડે છે.

શિવજી ત્રિલોચન છે. શિવજીએ ત્રીજ આંખથી કામદઢન કર્યુ હતું. સાચો જ્ઞાની પોતાના જ્ઞાનાભિનથી કામનાને બાળી મૂકે છે. ભગવાન

શિવજી દિગંબર છે. સાદું જીવન અને ઉચ્ચવિચાર “Simple living and high thinking” આનાથી મોટું ઉદાહરણ બીજે ક્યાં મળે? શિવજીના હાથમાં રહેલું ત્રિશૂળ સજજનોને આશાસન અને દુર્જનોને ભયગ્રસ્ત બનાવે છે. સજજનોની રક્ષા માટે શિવ સદા જાગૃત છે તેમજ દુર્જનોને હણવાને માટે શિવ સદા કટિબદ્ધ છે. શિવજીના હાથમાં રહેલું ઉમરુ એ સંગીતનું પ્રતીક છે. ઉમરુ એ જ્ઞાનનું ઉદ્ગાતા છે.

ભગવાન શિવજી સર્પને પોતાનાં શરીર પર રમાડે છે. સર્પો વિષયોના પ્રતીક છે. જેરી દાંત પાડી નાંખેલો સાપ જેમ હાનિકારક નથી તેમ નિર્વિષ વિષયો પણ નુકશાનકર્તા નથી. કામ, કોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર એ વિકારો જવાના નથી પરંતુ તેમનું ઉદાતીકરણ (Sublimation) કરવામાં આવે તો પણી તેઓ બાધક બનતા નથી.

ભગવાન શિવજી નીલકંઠ કહેવાય છે. શિવનું-કલ્યાણનું કામ કરવા ઈર્ઝિતા માનવે સતત એર પીવાની, કડવા ધૂંટડા પચાવવાની હિંમત રાખવી જોઈએ. ભગવાન શિવજી બીજના ચંદ્રને મસ્તક પર ધારણ કરે છે. બીજના ગુણોને આ રીતે માથે ચડાવવાની હિંમત જ્ઞાનીને મહાનતા પ્રદાન કરે છે. બીજનો ચંદ્ર એ કર્મયોગનું પ્રતીક છે. ભગવાન સાચા કર્મયોગીને જ મસ્તક પર ધારણ કરે છે એ મહાન સંદેશ આપે છે.

શિવમંદિરમાં પ્રવેશ કરતી વખતે પહેલાં નંદિ અને કાચબાને નમસ્કાર કરવાના હોય છે. નંદિ શિવને વહન કરે છે તે રીતે આપણે પણ સાચા જ્ઞાનના વાહક બનીએ તો નંદિની માફક આપણી પણ વિશ્વમાં પૂજા થાય. કૂર્મ એટલે કાચબો એ ઈન્દ્રિયનિગ્રહ અને સંયમનું પ્રતીક છે. શિવ પાસે

જવું હોય તો આપણું જીવન સંયમી હોવું જોઈએ. ઈન્દ્રિયોનો ગુલામ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી કે શિવને કલ્યાણને પામી શકતો નથી.

(૬) સમાપન:

અંતમાં ખૂબ જ નિખાલસતા પૂર્વક કહેવું હોય તો મહાકવિ કાલિદાસે “રધુવંશ” મહાકાવ્યના પ્રારંભમાં કહ્યું છે તેમ-

“કવ સૂર્યપ્રભવો વશ: કવ ચાલ્યવિષયો મે મતિ: ૧”

“ક્યાં સૂર્યમાંથી ઉત્પત્ત થયેલા આ વંશ અને ક્યાં મારી અલ્પબુદ્ધિ?” તેમ અલ્પમતિના મેં પણ મહાદેવ શિવજીના માહાત્મ્યને વર્ણવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, તેથી ભગવાનશિવને નમ્ર ભાવે પ્રાર્થના કરું છું કે:

કરચરણકૃતં વાક્કાયં કર્મજં વા

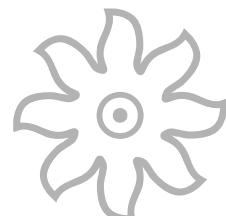
શ્રવણનયનજં વા માનસં વાઽપરાધમ् ।

વિહિતમવિહિતં વા સર્વમેતતત ક્ષમસ્વ

જય જય કરુણાબ્ધે શ્રીમહાદેવ
શાસ્મો ॥

“હાથ વડે, પગ વડે, વાણીથી, શરીરથી, કર્મથી, કાનથી આંખથી અથવા મનથી જાણતાં-અજાણતાં મેં જે કંઈ અપરાધ કર્યો હોય તે બધાની હે! કરુણાસાગર મહાદેવ શંભો! મને ક્ષમા આપો. આપનો જ્ય હો, જ્ય હો!

અસ્તુ!

“ધાર્મિકતા” - એક નજીર

શ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક
ઇચ્છાપુર

વિશ્વમાં કોઈપણ ધર્મના સંકુચિત અર્થમાં નહીં, પણ ભારતીય સંસ્કૃતિના મૂલ્યોનું જતન કરવામાં ઋષિ વિજ્ઞાની આઈન્સ્ટાઇને એકવાર કહેલું તે સૌ કોઈએ સ્મરણ કરી સાર્થક કરવા જેવું છે! “માનવતા એ મોટામાં મોટો ધર્મ છે!!”- અર્થાત્ સમસ્ત માનવજીતનો ઉત્કર્ષ સાધવો એજ પરમ ધર્મ કહેવાય!

એક બીજી વાત પણ ધ્યાનમાં લેવા જેવી છે.

મંદિરો, મસ્જિદો, ચર્ચ કે એવાં અન્ય ધર્મોનાં દેવાલયોની ચાર દિવાલોમાં ધર્મ ગુંગળાઈ ન જાય, એ દિવાલો વચ્ચે જ માત્ર તેની પરિપૂર્ણતા કે સમાનિ આપણે ન સમજીએ, પણ ભીતર વસેલા મનમંદિરને બહારનો અસીમ પ્રકાશ પામવા દઈએ.

આપણે જાણીએ છીએ કે વિશ્વકક્ષાએ કોઈપણ ધર્મનું થયેલ વાવેતર કે વિકાસની અસર સજજડ રહી છે! એટલે માનવજગતમાં ધર્મનું આધિપત્ય છે જ. આઈન્સ્ટાઇને બીજી પણ એક સરસ વાત કરેલી. “ધર્મ વિના વિજ્ઞાન કે વિકાસનો કોઈ અર્થ નથી વિજ્ઞાન વિનાનો ધર્મ ખરેખર અંધ છે.”

સુયોગ્ય, ઉદાત્ત-ધર્મ-કર્મ-વિના જીવનમાં માણસને શિવત્વ, સૌંદર્ય, માંગત્ય, દિવ્યતા અને ભવ્યતાનો સ્પર્શ જ જો ન થાય તો અનું જીવન સંસ્કારી બની જાય છે! વિશ્વમાનવ

ધર્મદ્વારા, સુયોગ્ય પુનિત કિયાકાંડ દ્વારા, ભક્તિ દ્વારા, પ્રાર્થના દ્વારા, માનસિક અશાંતિ દૂર કરવા પ્રભુ પાસે જવા અને તેને પામવા આદિકાળથી વિવિધ પ્રકારના ભગવત્કાર્યો કરતો આવ્યો છે. એ દિવ્ય તત્ત્વની નજીક જવા કે એને પામવા, આમ જનતાને ઉપાસના કાળ, એ દિવ્ય શક્તિના પ્રતિકરૂપો સમક્ષ ઉપસ્થિત થવા વિવિધ ધર્મોમાં વિવિધ દેવાલયોનું પણ આયોજન કર્યું છે!! જે સમાજમાં સદ્વિચારો, સદ્શબ્દો, સદ્ગુણો, સત્કાર્યો છે, એ બધાને લોકો માન્ય કરે છે. અને તેથી જ સાચી ધાર્મિકતા હંમેશાં આદરણીય જ મનાઈ છે!

ઉપર પ્રથમ પેરેગ્રાફમાં કહેવાયું તેમ માનવધર્મ જ શ્રેષ્ઠ છે!!! પ્રત્યેક માનવપુંજ એક યા બીજા પ્રકારે ઈશ્વરના અસ્તિત્વનો અવશ્ય સ્વીકાર કરે છે. એક જ પરમાત્માને જુદા જુદા નામે સંબોધવામાં આવે છે. રામ હો... રહિમ હો... કે... God હો...!!! પણ સાગરમાં બધી જ સરિતાઓ ભળી જાય છે, તેમ બધા જ ધર્મો, બધા જ પંથો, એ દિવ્ય તત્ત્વ કે દિવ્ય પ્રકાશમાં ભળી જ જાય છે!

પરંતુ અત્યાર સુધીમાં, આ વાત સંપૂર્ણપણે સ્વીકારવામાં આપણું જગત વામણું પૂરવાર થયું છે, એનો સ્વીકાર કર્યા વિના છૂટકો નથી ને? રામ, કૃષ્ણ, બુદ્ધ, મહાવીર, ઈશુ, મહમદ સાહેબને શ્રેષ્ઠ સાબિત કરવાના નાદમાં

માનવ પોતે ભગવાન કે ખુદાને ખરેખર ખોઈ નથી બેઠો?

રૂચિભિન્તાને અનુલક્ષીને માનવ જુદા જુદા માર્ગ પ્રયાણ કરે એ સમજ શકાય એમ છે, પરંતુ વિભિન્ત ધર્મો કે સંપ્રદાયોના માનવોનું, દિવ્યતત્ત્વો વિશેનું એઓનું પ્રાપ્તિ ધ્યેય એક પરમાત્મા જ છે.

ધર્મના સૂક્ષ્મ દિવ્ય તત્ત્વની ખરી સમજ સૌને થાય એજ સાચો ધર્મ! એજ સાચું તત્ત્વજ્ઞાન!! એજ આપણું સાચું ભગવત્કાર્ય રહેવાય!! માણસે જીવનવિકાસ કરતાં...કરતાં, જીવનને સાંસ્કૃતિક, નૈતિક, ધાર્મિક કાં તો આધ્યાત્મિક બનાવી પૂર્ણતાની અનુભૂતિ લઈ સાર્થકતાના પથ પર લઈ જવું જરૂરી છે, અને એજ પથ આપણાને ઉજાળે છે. સુખદુઃખ, જ્ય-પરાજ્ય, લાભ-ગેરલાભ, તથા માન-અપમાનથી થતા આઘાતથી આપણું અંદરનું આત્મિક ઝરણું ડહોળાઈ જતું નથી.

ઈશ્વર અને આપણી વચ્ચેનું અંતર ઓગાળવા સહુ મથે છે. જો સફળ થવાશે તો જરૂર એની સુધી પહોંચાશે જ! ઈશ્વરે હજી પોતાના તરફથી અંતર નથી વધાર્યું. ઈશ્વરને એના સર્જન પર પૂરી શ્રદ્ધા છે જ!

શું એના સર્જનને ઈશ્વર પર શ્રદ્ધા છે?

સુજ્ઞ વાયકોને એનો ઉત્તર અભિપ્રેત કર્યા નથી?

આપણી કૃતિની કિમત તેના સ્વરૂપ કે બાધ્ય પરિણામ ઉપરથી આંકવી ન જોઈએ, પણ આપણા જીવનમાં ચાલતા રહેલા, ઈશ્વરીય વિકાસને તે કેટલી સહાયભૂત થાય છે તે ઉપરથી આંકવી ન જોઈએ... ઓશો કહે છે, કે - "

મંદિરમે જબ મૂર્તિ કે ચરણોમે આપ સિર રખતે હોએ તો સવાલ યહ નહીં હૈ કે વે ચરણ પરમાત્માકે હોએ યા નહીં, સવાલ ઈતના હી હૈ કે વહ જો ચરણ કે સમક્ષ ઝૂકનેવાલા સિર હૈ, વહ પરમાત્મા કે સમક્ષ ઝૂક રહા હૈ યા નહીં! ”

ઉપનિષદ્ધના એક મંત્રમાં પ્રભુ પાસે માંગણીની વાત આવે છે. તેમાં બુદ્ધિને શુદ્ધ કરવાની વાત છે. પોતાની શક્તિ, સંપત્તિ, શ્રેયમાં ઉપયોગી થવાની વાત છે. બીજો પણ એક સુવિચાર આ રહ્યો... “હે પ્રભુ! અમને દરેક દિશાઓથી શુભ અને સુંદર વિચાર પ્રાપ્ત થાઓ”

- ૩૮૭વેદ

“સુંદર સ્વસ્થ જીવન થાશો,
હૈયે બેઠો હરિ હરખાશો!”

પ્રત્યેકને એવો તંદુરસ્ત ભાવ ઉત્પત્ત થવો જોઈએ કે, પ્રભુને રહેવાનું મન થાય એવું સ્વસ્થ અને નિખાલસ, નિર્દોષ છે, મુજ જીવન!

“થા નિખાલસ
મળશો હલવાસ,
છે ને સાહસ!”

બીજી એક, સુંદર વિચારકંડિકા જોઈએ.

“સ્વર્ણ તન, સ્વર્ણ મન,
પ્રભુ પામવામાં છે સાધન!”

અને મુજ શરીર એ પણ પ્રભુનું મંદિર જ છે ને? હે પ્રભુ જ્યાં જ્યાં તારો વાસ છે... ત્યાં ત્યાં એક મંદિર છે. માટે જ આપણાં પ્રભુ કાર્યને બુદ્ધિ અર્પો, કુદરતના ખોળે જાઓ, શાંતિથી અનાસક્ત-નિર્લોપ-નિખાલસ રહી, બુદ્ધિનો એકાદ ખૂણોપણ પ્રભુને અર્પો!!

“સંસારમાં સરસો રહે પણ મન મારી પાસ,
સંસારમાં લોપાય નહીં એને જાળ મારો
દાસ!”

વિષયોમાં રહેવાનું છતાં, વિષયોથી અલિમ રહેવાની નરસિંહ મહેતાની આ કેટલી બધી સુંદર વાત છે!! જ્ઞાની કે અલ્પજ્ઞાની ગમે તેની પાસે માંગલ્યની દ્રષ્ટિ હોય તેને ઋષિ કહેવાય!! પછી ભગવો વેશ ભલે ન પણ હોય! ઋષિ સંસારથી પરે રહેલા, ભગવત્તત્ત્વને જોઈ જગત તરફ માંગલ્ય દ્રષ્ટિથી જ જુએ છે!

સામાન્ય રીતે ધર્મમાં ગ્રાં વિભાગો જોવા મળે છે.

- (૧) ધર્મના સમગ્ર ક્ષેત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો, તેનું ધ્યેય અને ધ્યેય પ્રાપ્તિના ઉપાયો બતાવતું તત્ત્વજ્ઞાન.
- (૨) બીજો વિભાગ પુરાણોનો, તેમાં તત્ત્વજ્ઞાનનું સ્થૂળ સ્વરૂપ.
- (૩) તૃજો વિભાગ અનુષ્ઠાનોનો - એમાં વિધિઓ, વિવિધ આસનો, પુષ્પો, ધૂપ, દીપ, આરતી ઈત્યાદિક (કિયાકંડ વિભાગ)

પ્રભુને પ્રસન્ન કરી એની પાસે જવા કે એને પામવા આમ જનતામાં કિયાકંડનું સ્થાન, સમાજમાં આદિકાળથી છે. અને ચાલુ પણ રહેશે! પરંતુ પરમ દિવ્ય તત્ત્વ, દિવ્ય તત્ત્વ, શિવતત્ત્વ તો ઈછે છે કે પહેલાં તો જ્ઞાનકર્મ, ભક્તિભાવ કેળવવું અત્યંત આવશ્યક છે.

પેલા કસ્તુરીમૃગની જેમ પરમ તત્ત્વની શોધ કાજ, કિયાકંડમાં સાચી વાત સમજ્યા વિના સમય, ધનના વ્યય કરતાં કરતાં, બુદ્ધ, ઈશુ, હજરત પયગંબર સાહેબ, પૂ.ગાંધીબાપુ, મધર ટેરેસા જેવાંઓના ભગવત્કર્મ તરફ પણ ધ્યાન આપવું જોઈએ.

સ્નાન, પુષ્પો, ધૂપ, દીપ, આરતી, માળા,

ભજન-કીર્તન, સાત્ત્વિક વાંચન, પ્રસાદ, મહાપ્રસાદ તથા તાત્ત્વિક રસપ્રદ તથા, મહાકથાઓનું એ બધાંનું મહત્વ છે જ, પણ એમાં અતિરેક સાથે દંબ, ડોળ, ખોટો ભભકો, અહું તથા જાણે અજાણે સ્થૂળ-સૂક્ષ્મ હિંસા ભળવાથી તૈયાર થતી પ્રવૃત્તિઓથી શું પ્રભુ, ઈશ્વર, અલ્પા, God માનથી ઓળખાતું દિવ્યતત્ત્વને પ્રસત્તા પ્રાપ્ત થતી હશે ખરી?

જીવનમાં પ્રભુની એકાગ્રતા લાવવી, પ્રભુ આકર્ષક લાગવા અને પ્રભુની આસક્તિ હોવી અર્થાત્ ભગવાન સારા લાગવા એ ભાવ ખાસ જરૂરી છે.

“આપણે હેમ્બેટ વાંચીએ છીએ, શેક્સપિયર વાંચીએ છીએ પણ હદ્ય ક્યારેય વાંચીએ છીએ ખરા?!”

સાચી ભક્તિ ભાવના એટલે શું?

વ્યક્તિત્વ ખલાસ કર્યું હોય છે! જેણે પોતાનો અહું પ્રભુમાં ઓગાળેલો હોય છે! અંતઃકરણમાં પ્રભુ માટેની ભીનાશ હોય તો જ કર્મમાં ભીનાશ આવે- તો જ સાચા કર્મયોગી કહેવાય છે.

“કર્મયોગ એ ટલે કર્મદારા ઈશ્વરપ્રાપ્ત!!”

પ્રભુકાર્ય કરનારને વિદ્વતાના કે ભક્તિનાં પૂછાં લગાડેલાં નથી હોતાં. દા.ત. શબદી, પૂ. દાદા (પૂ.પાંડુરંહ શાસ્ત્રીજી), પૂ.બાપુ, બુદ્ધ, ઈશુ, હજરત મહમદ પયગંબર સાહેબ, મધર ટેરેસા ઈત્યાદિનો જીવનસાર આજ છે ને!!

હે ભગવાન! મને જ્ઞાન નહીં મળશે તો ચાલશે, બિલકુલ અભણ રહીશ તો પણ ચાલશે પરંતુ મને શૈતાન ન બનાવીશ! મારામાં

ઇન્સાનિયત જગાવ. મને સજજન બનાવ. આપણી ભક્તિ આવી હોવી જોઈએ. કારણ કે....

“ It is very easy to be a teacher, professor, principal, C.M., P.M. or a president of India, but it is very difficult to be a gentleman in India!!! ”

પેલા શાયર ઇન્દીવર સાહેબે પણ આવું જ કંઈક લઘ્યું છે!

“ઇન્સાનિયત હી સબસે પહલા ધર્મ હૈ ઇન્સાનકા, ઇસકે બાર હી પન્ના ખોલો, ગીતા ઔર કુરાનકા! ”

પ્રભુ પાસે જવા તપ અનિવાર્ય છે!

અરે! પ્રભુ તો સુખનું અલૌકિક ઝરણું છે!

હે પ્રભુ! મારે તને મારી શાંત, પ્રશાંત, શુદ્ધ પ્રતીતિ કરાવવી છે. હું તારી સાથે એક થવા માંગુ ત્યારે, આવતાં પ્રલોભનોને દૂર રાખજે. મારી સાચી ભક્તિ આ રહી... તારા નામ સ્મરણમાં લીન, નિર્દ્દિષ હોઠ પર... અને કોઈને સહાય કરવી એજ.

માણસમાં પ્રભુ માટે કૃતજ્ઞતાં હશે મા-બાપ માટે આવશે. મા-બાપ માટે હશે તો સમાજ માટે આવશે અને સમાજ માટે હશે તો જરૂર રાખ્ય માટે કૃતજ્ઞતા નિર્માણ થશે અને એ કાર્ય સર્વધર્મના સર્વ દેવાલયો, પ્રભુ પ્રતિકો કરી શકે છે!!!

સમાજમાં માનુષ-મનુષ્યત્વ લાવવાનું હશે... કૃતજ્ઞતા લાવવી જ પડશે. પ્રભુ માટેની કૃતજ્ઞતાની ભાવના નિર્માણ કરવી પડશે. તો જ સમાજમાં ભગવત્ભક્તિ નિર્માણ થશે.

ધર્મનો અર્થ એટલે-

“ I am on this earth to help other people! ”

આ કાર્ય, આવા અધ્યાત્મકેન્દ્રો-દેવાલયો-દ્વારા થઈ શકે! સાચી ભક્તિ દ્વારા જ સેવા કરી શકાય.

“થા વિદ્યાલય
...સેવાનું...સોનામય,
હે! દેવાલય!!”

સેવા-માનવસેવા એ તો આપણી, કારણકે આપણા આદરણીય અધ્યાત્મગ્રંથો, સંતો, મહાત્માઓ-કીરીથી શરૂઆત કરી ભૂતમાત્રની (પ્રાણીમાત્રની) સેવા કરવાનું સૂચવે છે, આપણને શિક્ષણ અર્પે છે!

॥ સર્વ ભૂતહિતે રતા: ॥ આ આપણું રાષ્ટ્રીય ગૌરવ છે. વિશ્વના ધર્મોમાં પ્રાર્થના અગત્યનું સ્થાન ધરાવે છે.

પ્રાર્થના એ આત્માનો ખોરાક છે
પ્રાર્થના એ ઈશ્વરને પામવાનું સબળ માધ્યમ છે.

પ્રાર્થના - હદ્યપૂર્વકની અનોખો ચમત્કાર સર્જે છે.

પ્રાર્થના, એ તો રીચાર્જબલ બેટરી છે. અવશ્ય!

દ્રૌપદી, બાબર-હુમાયુ-વિષયક અનેક, પ્રાર્થનાનાં મળેલાં સુંદર પરિણામ સર્વત્ર પદ્ધ્યાત છે. પૂ.ગાંધીબાપુની આજીવન સવાર-સાંજની કરેલી અને મળેલી પ્રાર્થનાશક્તિ વિશે સૌ કોઈ જાણે જ છે. તદુપરાંત વિશ્વ પ્રસિદ્ધ ભારતીય કવિ હરિવંશરાય બચ્ચને, પોતાના બે બાળપુત્રો, અજિતાબ અને અમિતાભની શૈશવાવસ્થાની માંદગી વેળા, ભારોભાર આસ્થાસભર, ઈશ્વરસમક્ષ કરેલી પ્રાર્થનાનો તેમને તાત્કાલિક મળેલ પરચા વિશે તો એમણે ખુદ પોતાના

પુસ્તકમાં વર્ણવ્યું છે!! અને એજ મહાન પ્રતિભાશાળી જગવિષ્યાત શ્રી અમિતાભ બચ્ચનને થયેલ જીવાણોલ અક્સમાત સમયે સમગ્ર ભારતે કરેલી પ્રાર્થનાને ખારા પ્રભુએ સાંભળી હતી જ ને!

આમ, પ્રાર્થનાની નિઃસીમ શક્તિ, વિશે મહાત્માઓએ કરેલી આવી વાતોને, વર્તમાન વિજ્ઞાન પણ હવે તો સ્વીકારે છે! અરે! વિજ્ઞાન તો એ પણ સ્વીકારે છે કે પ્રાર્થનામાં માણસને-તન અને મનને સ્વાસ્થ્ય અર્પવાની શક્તિ છે જ. અને નિયમિત પ્રાર્થના, વ્યક્તિત્વનું આયુષ્ય પણ વધારે છે!

પ્રાર્થના સંબંધે વિજ્ઞાન અને ધર્મ પરસ્પર ખૂબ નજરદિક આવ્યાં છે એ આ નૂતનયુગની એક આશ્ર્યજનક, આનંદપ્રદ ઘટના કહી શકાય!

દેવાલયોમાં તો પ્રાર્થના આવકારદાયક છે જ, પણ શ્રદ્ધાપૂર્વક ગમે તે સ્થળે કરેલી પ્રાર્થના પણ આપણને મદદ કરે છે. એકવાર સાયંકાળે, સુરત સ્ટેશનના લેટફોર્મ પર, થોડીકવાર ટ્રેઇનના રોકાણ દરમિયાન, કેટલાક આપણા મુસલમાન બંધુઓને સમૂહમાં બંદગી કરતા જોઈને, મને થયેલ આનંદ અવિસ્મરણીય છે!!

પ્રાર્થનાનું હાર્દ આ રહ્યું...

“તને સર્વસ્વ અર્પણ કરતાં જ હું સદા આનંદમાં રહું છું!”

આપણી પ્રાર્થનામાં ક્યારેક શક્તિ બરાબર જોવા મળતી નથી.... કારણ? જેમાં શુદ્ધિ, આસ્થા, સહદ્યતા, નિખાલસતા, કર્મયોગ ન પણ હોય! પરંતુ ઋષિની પ્રાર્થના પાછળ કર્મયોગ હોય છે. યાજ્ઞવળ્ય, પતંજલી રાતદિવસ દોડ્યા હોવાથી તેમાં શક્તિ હતી....

તેમને લોકહિત-લોકસેવા કરવી હતી ને?

વર્તમાન માનવજીવનના સંઘર્ષની ભીષણતા ઓછી કરવા કે માનવીના જ્ઞાનતંતુઓની તંગાવસ્થાને હળવી કરી, બાધ-અંતર-સમન્વય કે સાચી શાંતિ લાવવા આ પ્રકારનું પ્રાર્થનાસભર ભગવત્કાર્ય આપણને સૌને સહાયભૂત થાય જ છે. આ ભતવત્કર્મનો આરંભ આવી પ્રાર્થના વડે કરીએ તો?

“હે હિંદુ શક્તિ, તું આવ
પણ હદ્યમાં પ્રવેશ કરવાની
તું તરા ન કર, કારણ કે-
તે એટલું પવિત્ર અને આનંદી અવસ્થામાં
નથી.

હદ્ય તેવું કરવા માટે-
પ્રેમ અને ભક્તિની જોડીને તું પ્રથમ
મોકલ્લ!!”

- ‘તત્વજ્ઞાન’ (સ્વાધ્યાય પરિવાર, પ્રકાશન)

પ્રેમ, પ્રભુપ્રેમ, સાર્વત્રિક પ્રેમ, સર્વજીવ પ્રેમ વિશેની એક પ્રાચીન કંડિકા જોવા જેવી છે-

“પોથી પઢી પઢી જગમુઆ પંડિત હુआ ના
કોઈ

ઢાઈ અક્ષર પ્રેમકા પઢે સો પંડિત હોઈ ।”

એક આધુનિક નૂતન સર્જન તરફ પણ નજર દોડાવીશું.

પ્રાર્થના?!
પ્રભુ વંદના?!
નારાયણ! નારાયણ! નારાયણ!
અહનિશ પ્રભુ રટણ
સાથે ચાલુ જ છે, એજ- મહાભારત!
રામાયણ!
આહ!! ચીલાચાલુ પારાયણ!
હં વિસરાયા છે! વિદુરને વિભીષણ.

પરંતુ-પ્રકૃતિ-કૃતિ-સર્વત્ર-સર્જનહાર લીલા.
 વ્યો, નૂતન અર્થ! નર્તકવૃંદ થનગન મોરલા,
 પતંગિયા... રંગબેરંગી... નવલાં
 ઝરણાં સમીપ... મૃગલાં
 અને??... ચંચલ નિદોર્ષ... માછલાં
 તથા પ્રભાતે... કૂલડાં... ખીલેલા
 દરિદ્રનારાયણ!
 જરૂરી છે અન્યવિવેચના?

જવા દો યાર... એક જ સહદય અર્થના!
 સર્વત્ર હો, મમતા-સમતા-પ્રપંચ-ના!!!
 કહ્યું હૃદયની એક વાત?

ધર્મ, ડિયાકંડ, ભક્તિ, પ્રાર્થના, પ્રેમ,
 શાંતિ, વિશ્વશાંતિ, દયા, સમાનતા અને
 વિશ્વબંધુત્વ તણી કાનના પડદા બહેરા થઈ જાય
 ત્યાં સુધી વાતો સાંભળી છે, અને સાથે શુભાશિષ
 આપવાની વાતો-વિર્વિઓ પણ પારાવાર થઈ
 ગઈ-પરંતુ એ બધુંય ભગવત્કાર્ય કેટલું સાર્થક
 થયું? એ વિચાર શું આપણને, સૌને મૂંજવતો
 નથી?

અને હવે તો સૌનું શુભ કરવાનો સમય,
 ક્યારનોય પાકી ગયેલ છે. આજનો માનવી હૃદય
 કરતાં બુદ્ધિનો ઉપયોગ વધુ કરે છે. વિજ્ઞાન
 યુગમાં માનવીની શક્તા ખતમ થઈ ગઈ છે.
 પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન, તત્ત્વજ્ઞાની આદરણીય શ્રી
 ગુણવંતભાઈ શાહ સાહેબ કહે છે, કે દેવી
 દેવતાઓનો આ ભારત દેશ છે. એનું નામ જો
 બદલવાનું હોય તો, ભારતની જગ્યાએ મંદિર
 નામ આપવું જોઈએ, તે હજાર કરોડ દેવી,
 તથા દેવતાઓનો આ દેશ છે. દરેકને ભાગે ત
 આવે તો પણ ઓછા છે. દેવી, દેવતાઓ પ્રેરણા
 આપે છે. સાચો ધર્મ માનવસેવા ધર્મ જ છે.

આજના યુગમાં દેવી-દેવતાઓનું
 વેપારીકરણ થઈ ગયું છે. દેવી-દેવતાઓના
 ફોટોઓ ન્યુઝપેપરમાં અને જાહેરાતોમાં આપી,
 પેપરો વાંચીને તેનો ઉપયોગ કરવાપેટીમાં, મેલું
 સાફ કરવામાં, પાન માવાઓની પીચકારીઓ
 માટે, હજામત સેલુનમાં ભગવાનના ફોટો ઉપર
 ગંદકી પણ ક્યાંક નજરે ચઢે છે. આ છે...
 આપણી ધાર્મિકતા?!!!

દિવાળીમાં ફિટાકડાઓ ઉપર દેવી-
 દેવતાઓના રેપર લગાવીને ફોડવામાં આવે છે!
 દેવી-દેવતાઓના આ રીતે ફૂરચે-ફૂરચા
 ઉડાવીને આનંદ મનાવવામાં આવે છે. માણસ
 ભગવાનની વીંટી બનાવી પહેરે છે, ગળામાં
 લોકેટ તરીકે પણ ઉપયોગ કરે છે. તેથી અનાદર
 થાય છે!!!

વૈભવ મહાલવો કે ચીલાચાલુ-અર્થહીન,
 અવિચારી, ભગવત્કર્મ-એજ માત્ર માનવકર્તવ્ય
 નહીં બની રહેતાં, આગળ ઉપર આપણે, આ
 લખાણમાં જોયું તેમ, પેલા ઘારા આપણા સૌના,
 વિશ્વના, બ્રહ્માંડના દિવ્યતત્ત્વને પ્રિય એવું જ
 ભગવત્કાર્ય કરવું એ પણ માનવકર્તવ્ય અને
 જીવનસાફલ્ય જ છે!!

પુ. બાપુની દરિદ્રનારાયણની સેવાને
 સૌઅં યાદ કરવા જેવી છે.

આપણી આસપાસ કેટલાયે દરિદ્ર,
 લાચાર, સજીવ નારાયણો જીવન જીવી રહ્યા છે.
 એઓ સૌની શક્ત વધુ સેવા કરવી એ પણ
 પ્રભુસેવા જ ગણી શકાય છે. ખરુંને?- હા!!
 મહાત્મા શિવાનંદે કહેલું- વિશ્વમિત્રાને
 વિશ્વકર્માણકારક થવું એ શિવ ધ્યેય છે. ગરીબો,
 નિરાધારો, અપંગો, ત્યજાયેલાના મિત્ર થવું એજ

સાચો ધર્મ છે. માંદાની સેવા સંભાળ, પ્રાણીમાત્ર સાથે એક ભાવનું તાદીત્ય અને સમાન દ્રષ્ટિથી વર્તન એ શિવનો પ્રભુમંત્ર છે! અને આ વાત પૂ.મધર ટેરેસાએ સિદ્ધ કરી બતાવી!!

કોઈક શહેર ગામ કે વનના કોઈક ખૂણો, કોઈ ડોક્ટર કે મૂક્સેવક પાસે કોઈક ધાર્મિકવિધિ માટે સમય પણ નથી હોતો, પણ એ માતાની જેમ પ્રેમપૂર્વક સેવા કર્યા જ કરે છે. આ પણ એક ધાર્મિક કાર્ય જે!! આ વાતને Walt Whatman સુંદર રીતે જણાવે છે. તેઓ કહે છે...

" I don't ask the wounded person, how he feels?

I my self become the wounded person"

એક મોચીનું સત્ય ઉદાહરણ લઈએ.

તેની પાસે એક બાળક બુટ સીવડાવવા આવ્યું, બનાવ્યાં. પરંતુ પહેલી વખત, બાળકે પહેરતાં મોટાં પડ્યાં. મોચીએ બીજીવાર એને એજ કિંમતે બનાવી આપ્યાં તો નાનાં પડ્યાં! ત્રીજીવાર મોચીએ વધારાના ખર્ચ વિના જ બનાવી આપતાં પેલા નાનકડા બાલપ્રભુને ખૂબ જ ગમ્યું!!

આ થયું મોચીનું ભગવત્કાર્ય!

વિશ્વ માનવપ્રેમી મહાન, સ્વામી વિવેકાનંદ કહેલી વાત સૌઅ ધ્યાનપૂર્વક જીવનમાં ઉતારવી જેવી છે- તેઓશ્રી જણાવે છે કે "આજીવન અને મૃત્યુ દ્વાર ખખડાવતું હોય ત્યારે પણ માનવસેવા કરતા રહો, એજ સાચો કર્મયોગ, એજ સાચો ધર્મ, અને એજ આપણું જીવનસાફલ્ય!"

નવસારી જિલ્લાના, ગણાદેવી તાલુકાના કછોલીમાં માનવતાના મહાતીર્થ ધામમાં, માનવસેવાના આદર્શ નમૂનારૂપ નૂતન દેવાલય

એવા ગાંધીઘરમાં હાલતા-ચાલતા અનેક બાલપ્રભુ તણી (બહેરાં-મુંગા બાળકો તણી) આજીવન સેવા કરનાર પૂજ્ય, સંત, સજ્જન, ઋષિ એવા કીકુબાપાને આપણા હદ્યપૂર્વકના કોટિ કોટિ વંદન!!

આ સાથે આધુનિક માનવે બીજું પણ ધાર્મિક કાર્ય-ભગવત્કાર્ય વિશે વિચારવાનું રહે છે.

બિલકુલ પાંગળું બની ચૂકેલ આપણું શિક્ષણ માળખું, બ્રાષ્ટાચારનું ફેલાયેલ રાષ્ટ્રવ્યાપી ભયાનક વિચરણ કેન્સર, ભયાનક યાતનાજીનક ગરીબી, ગજબનો વસ્તીવધારો અને પેલા શિસ્ત-સંસ્કારમાં મૂકાયેલો સામૂહિક પૂળો, સર્વત્ર અકલ્ય અશ્વિલલતાનું વિનાશક, વ્યાપક વાતાવરણ ઈત્યાદિથી પણ, આપણો અભિલ ભારતીય સમાજ અત્યંત રોગિષ્ટ બની ચૂક્યો છે, જે બધું પણ અસરકારક સારવારની રાહ જુએ છે. આ બધું વિશે આપણે, આચારવિધિ અંગે વિચારીશું ખરા? એમાં આપણે સાચી ગતિ-પ્રગતિ કરી શકીશું તો એ પણ એક-ધર્મનું વિરાટ પુનિત કાર્ય અર્થાત્ સામુહિક ભગવત્કાર્ય થયેલું ગણાશે જ! અવશ્ય!!

અને છેલ્લે- મહાત્મા શિવાનંદના એક જીવન આદર્શને રજૂ કરી લઈએ.

" I live to serve you all. I live to help you all, in destroying the ignorance and attaining the goal of LIFE KAIVALYE- the final beatitude. (પરમાનંદ!) ”

“ હુંસ કે દુનિયામે મરા કોઈ, કોઈ રોકે મરા।
મૌત બસ અચ્છી ઉસકી હૈ, જો કુછ હોકે મરા ॥”

મહિમા-ફેમીલી ફિજલિશિયનનો

ડૉ. ગિરીશભાઈ જી. નાયક (ગડત)

આજે સમગ્ર માનવ સમાજ દર્દી સ્વરૂપે ભગવાન પણી બીજા નંબરે ડોક્ટરને હૃદયમાં સ્થાન આપે છે તથા વિશ્વાસ મૂકે છે. ત્યારે ફેમીલી ડોક્ટરની ફરજ છે કે દરેક કક્ષાના દર્દીને યોગ્ય નિદાન-સારવાર-Follow up - માર્ગદર્શન આપી સહાનુભૂતિ દર્શાવી દર્દી તથા સમાજે મૂકેલા વિશ્વાસને સાર્થક કરે. દર્દીની socio-economical condition ને ધ્યાનમાં લઈ સારવાર આપે.

આજના Multi speciality Hospital, multi National Pharmaceutical Company વિવિધ મેડીકલ ક્ષેત્રના સ્પેશયાલીસ્ટ ડોક્ટર્સના બદલાપેલા વ્યવસાયિક અભિગમ ને ધ્યાનમાં લઈ સર્વ દર્દીઓને એક સારા ફેમીલી ડોક્ટરની આવશ્યકતા રહેલી છે. જે દર્દીને યોગ્ય નિદાન - સારવાર માર્ગદર્શન તથા સહાનુભૂતિ આપી રોગ, રોગની ભયાનકતા, દવાની આડઅસર તેમજ ખોટા Hospitalization માંથી બચાવી શકે. બિનજરૂરી ખર્ચાળ સર્જરી જેવી કે Pathological Tests, X-rays, sonography, Scan, MRI, Endoscopy, Radiation તથા Chemotherapy માંથી બચાવી શકે.

વિશ્વ આરોગ્ય સંસ્થા તથા વિશ્વના અન્ય દેશો પણ traditional તેમજ Alternative therapy જેવી કે આયુર્વેદ, હોમીયોપેથી, Accupuncture, Accupressure, નેચરોપેથી, યોગ, કસરતમાં વિશ્વાસ પ્રદર્શિત કરી સારવારની હિમાયત કરે છે.

જીવન શૈલી બદલવા તથા આહાર નિયમન કરી તંદુરસ્તી સાચવી શકાય છે. તો શા માટે બિનજરૂરી ડોક્ટરના ઈમોશનલ

બ્લેકમેર્લીંગના લોગ બનવું જોઈએ?

આ માટે આદર્શ, વિશ્વાસુ ફેમીલી ડોક્ટરનું મહત્વ વધી જાય છે જે

- (૧) પ્રામાણિક પણો Ethical મેડીકલ પ્રેક્ટીસ કરતો હોવો જોઈએ.
- (૨) યોગ્ય પ્રમાણિત યુનિવર્સિટીની ડિગ્રી જે તે ક્ષેત્રની હોવી જોઈએ.
- (૩) પેશન્ટ - ડોક્ટરના સંબંધોની જાળવણી તથા માવજત કરે.
- (૪) યોગ્ય નિદાન કરી બિનજરૂરી દવા, ઈજેંક્શન, ટેસ્ટ કે રેફંસ ના કરે
- (૫) નિયમિત ફોલો અપ કરે.
- (૬) Emotional Black Mail કરી દર્દી તથા સગાને ગભરાવે નહીં.
- (૭) Multi national Phrmaceutical company, Pharmaceutical company તથા Multi Speciality Hospitals ના કમીશન એજન્ટ ન બને. વિવિધ પ્રલોભનો જેવા કે વિદેશ પ્રવાસ ટ્રીપ જોવામાં ન ફસાય. હાલમાં આ બાબતમાં એક માર્ગદર્શિકા બહાર પાડી છે જેમાં ઉપર મુજબના પ્રલોભનો તથા કોઈપણ ગીફ્ટ પર કાયદાથી પ્રતિબંધ મૂકેલો છે.
- (૮) દર્દીના સ્વજનોને ધીરજ તથા હુંફ પૂરી પાડી ઈમરજન્સી કેસમાં પ્રાથમિક સારવાર આપી યોગ્ય માર્ગદર્શન આપી જે તે ક્ષેત્રના નિષ્ણાંત ડોક્ટરોને રીપોર્ટ બતાવી યોગ્ય સલાહ લઈ વિવિધ ઓપરેશન કે ખર્ચાળ Procedure કરવી કે ન કરવી

તેનો નિર્ણય લઈ શકે.

દર્દીના સગાંભાલાં કે સમાજના બે-ત્રણ પ્રભાવશાળી વ્યક્તિના પ્રભાવમાં આવી જઈ લાગણીવશ થઈ ખોટી Procedure કરવી કે ન કરવી તેનો નિર્ણય લઈ શકે.

મારા ઉપ વર્ષના વ્યાવસાયિક અનુભવ મુજબ ફક્ત બે ટકા જ ઈમરજન્સી આવે છે જે અવગણી શકાય નહિ. અને તેની ત્વરિત યોગ્ય સારવાર ખૂબ જ જરૂરી છે. નાની વયના ૨૦ થી ૫૦ વર્ષની વયના વ્યક્તિ કે દર્દીની રોગની તીવ્રતા તથા મેરીટ પ્રમાણે સારવાર કરાવવી જ જોઈએ. કારણ કે તેમની જવાબદારી વિશેષ હોય છે. માંબાપ, પત્ની, સામાજિક જવાબદારી ધ્યાનમાં લઈ સારવાર કરાવવી જોઈએ. પરંતુ ૭૫-૮૦ કે ૮૦ વર્ષની ઊંમરના દર્દીઓને Conservative ટ્રીટમેન્ટ આપી આયુષ્ય લંબાવાતું હોય તો બિનજરૂરી, ખર્ચાળ સારવાર કરવી જોઈએ નહિ.

Ethical Practice કરતા ડોક્ટરોને મારા વિધાનો લાગુ પડતા નથી.

હાલમાં કેટલાક ક્ષેત્રના નિષ્ણાંત ડોક્ટરો દર્દીની રોગનો ભય બતાવી હોસ્પિટલમાં દાખલ કરી ચાલુ ઓપરેશન દરમિયાન બહાર લાવી દર્દીના સગાને કહે છે કે ૨-૩ ગુંચવાડા છે. ૬૦ થી ૭૦ ટકા બ્લોક છે, માટે જાનનું જોખમ હોઈ આપેરેશન તાત્કાલિક કરવું પડશે, સ્ટેન્ટ મૂકવા પડશે, જેથી દર્દી ખર્ચાળમાં ફસાઈ જાય છે. એવા અનેક દાખલા બહાર આવ્યા છે.

બેકારી, કારમી મોંઘવારી, સામાજિક તેમજ શૈક્ષણિક ખર્ચાઓ, મર્યાદિત આવક, પર્યાવરણની પ્રતિકૂળ અસરથી ખેતીવાડીની આવક ઉત્તરોત્તર ઘટતી જાય છે ત્યારે આવા સંજોગોમાં ફેમીલી ડોક્ટર યોગ્ય માર્ગદર્શન, ધીરજ, હિંમત આપી ખોટા ખર્ચમાંથી બચાવશે તેની મને ખાતરી છે. માસ્ટર કડક હોય પરંતુ શિક્ષણ ઉત્તમ આપતા હોય તો ચલાવી લઈએ છીએ. તે જ રીતે ફેમીલી

ડોક્ટર કડક હોય, શિસ્તનો આગ્રહી હોય, સારુ કરતો હોય તો ચલાવી લેવું જોઈએ. કડક કે આખાબોલા છે માટે સારવાર ન લેવી એ યોગ્ય નથી.

કેટલાંક સૂચનો જરૂરી હોઈ અહીં રજૂ કરું છું.

- (૧) ઘર તથા આજુબાજુ સ્વચ્છતા રાખવી.
- (૨) વ્યસનોથી દૂર રહેવું. ડોક્ટરે લખેલી દવા નિયમિત તથા સમયસર લેવી ખાસ કરીને પ્રેશર, ડાયાબીટીશ, થાઈરોઇડના રોગની દવાનો કોર્ષ પૂર્ણ કરવો. ડોક્ટરની સલાહ મુજબ દવા લેવી.
- (૩) જંક ફૂડથી દૂર રહેવું. શાકાહારની ભલામણ કરું છું.
- (૪) આહારમાં ચરબી, ખાંડ, મીઠાનું પ્રમાણ સંયમિત રાખવું.
- (૫) આથો આવતો હોય તેવા પદાર્થો જેવા કે ઢોકળાં, ખમણા, અથાણાં, પાપડ, ટીન ફુડ, હંડા પીણાંનો ઉપયોગ નહિવત કરવો.
- (૬) નિયમિત ૩૦ થી ૪૦ મિનિટ કસરત કરવી. જેવી કે એરોબિક, ચાલવું, સાયકલીંગ, તરવું વગેરે.
- (૭) સમયનો અભાવ હોય તો ઘરના દાદર ચઢ ઉત્તર કરવા.
- (૮) આસનો, યોગ, પ્રાણાયામ વગેરે યોગ્ય પ્રશિક્ષકના માર્ગદર્શન હેઠળ કરવા. પર્યાવરણની જાળવણી કરવી.
- (૯) સ્ટીરોઇડનો ઉપયોગ કરવો નહિ. (બિન જરૂરી)
- (૧૦) બિનજરૂરી એન્ટીબાયોટીક, એનાલજેસીક ઇંસ જે સામાન્ય પણે શરીરનો દુઃખાવો, માથાનો દુઃખાવો, સંધાનો દુઃખાવો વગેરે માટે વારંવાર લેવામાં આવે છે તેનાથી કિડની ફેઇલ્યોર, હોજરીનો સોજો, હોજરીમાં ચાંદાં કે હોજરી તથા આંતરડામાં પરફોરેશન (કાંણાં પડવા)

- જેવી ઉપાધિ નોતરે છે. માટે તેનો બિન જરૂરી ઉપયોગ ટાળવો.
- (૧૧) એન્ટી ઓક્સિડન્ટ દવા તથા લીલા શાકભાજનો તથા ફોનો ઉપયોગ વધુ કરવો.
- (૧૨) પ્રોટીન માટે કઠોળ, ફણગાવેલા કઠોળ તથા સોયા પ્રોટીનનો ઉપયોગ કરવો.
- (૧૩) ખોટી જહેરાતો કે પ્રચારોથી ગભરાવું નહિ.
- દાત.: - સ્વાઈન ફલુ જેવી બિમારી, ખેગ જેવી બિમારી કે અન્યમાં બ્યક્ટીરીની પ્રતિકાર શક્તિ, ઉંમર અન્ય રોગની ગેરહાજરી, જ્ઞાનીકબંધારણ રોગ સામે લડી બ્યક્ટીરને તંદુરસ્ત રાખે છે.
- દા.ત.: - સુરતનો ખેગ આખા સુરતને ભરખી નથી ગયો ત૦ થી ૪૦ લાખની વસ્તીમાં ફક્ત ૪૦ થી ૫૦ મૃત્યુ જ નોંધાયાં હતા. ૧ અભજ ૩૦ કરોડની વસ્તી ધરાવતા દેશમાં ફક્ત ૨૦૦ જ કેસના સ્વાઈન ફલુથી મૃત્યુ નોંધાયાં છે. એના કરતાં અન્ય રોગોથી મૃત્યુ વધુ નોંધાયાં છે.
- ૮૦-૮૫ કે ૮૦ વર્ષના બ્યક્ટીરના સાંધાના કે ફેક્ચરના પ્રોઝ્લેમમાં સર્જરી કરાવવી નહિ. ફક્ત Conservative treatment જ આપવી. કારણ કે આ ઉંમરે સર્જરી કરાવવાથી જેવા કે Uramia, Renal failure, ઘા નું રૂઆવું નહિ, ને કારણો દર્દી વધારે દુઃખી થાય છે. સરવાળે જોશો કે દર્દીનો સારવારનો ખર્ચો સગાવહાલાંનો ખબર લેવા માટેનો ખર્ચો, સમય તથા હોસ્પિટલ ઈન્ફેક્શન લાગવાનો ભય રહેલ છે.
- ટૂંકમાં “Prevention is Better than Cure”
- કેટલીક ભલામણો:
- (૧) સામાન્ય પ્રકારની માંદગી જેવી કે શરદી, મરડો, વા માટે આયુર્વેદિક, હોમિયોપેથી કે નેચરોપેથીની સારવાર લેવી.
- (૨) માંદગી દરમ્યાન આરામનું મહત્વ ઘણું જ છે. સામાન્ય શરદીમાં પણ આરામથી જલ્દી સારું થાય છે.
- (૩) Positive Attitude રાખવી. Will Power વધારવો, Negative અભિગમ ધરાવતા સગાવહાલાં હિતેચુઓથી દૂર રહેવું.
- (૪) હોસ્પિટલમાં બાળકો તથા સગાવહાલાંઓએ બિનજરૂરી જવું નહીં કારણ કે હોસ્પિટલમાં અનેક રોગનાં જીવાણું હોવાથી ચેપ લાગવાનો ભય રહેતો હોય છે.
- (૫) મર્યાદિત આવક ધરાવતા સામાન્ય તેમજ મધ્યમ વર્ગનાં દર્દી માટે P.H.C., Civil Hospital સુરત તેમજ અમદાવાદની ભલામણ કરું છું. કારણ કે મારી દસ્તિએ સામાન્ય રીતે પ્રાઈવેટ હોસ્પિટલ કે ડોક્ટરો અતિ ગંભીર કેસોમાં હાથ ઊંચા કરી દે છે. કારણ કે પ્રેસ્ટીજ બગડે જ્યારે સિવિલ હોસ્પિટલમાં દાખલ થયેલ ૧૦૦% બગડેલ ગંભીર કેસોમાંથી લગભગ ૨૦% થી ૪૦% દર્દીસારા થાય છે.
- અમદાવાદ સિવિલ હોસ્પિટલમાં Cardiology, Nephrology તેમજ Cancer વિભાગ ઉત્તમ છે.
- સુરત સિવિલમાં ઘણી જ સગવડ છે તથા Radiation વિભાગ તથા MRZ & Scan ૫૦% ના ખર્ચમાં કરી આપવામાં આવશે.
- કેટલીક NGO મારફતે ચાલતી હોસ્પિટલમાં ઓછા ખર્ચો સારવાર મળે છે.
- ટૂંકમાં:- “Prevention is Better than cure” એટલે કે રોગની સારવાર કરવા કરતાં રોગને આવતો અટકાવવો એ બ્રહ્મસૂત્રને ધ્યાનમાં લેશો તો સારું તંદુરસ્ત જીવન જીવી શકશો. આપ સૌ તંદુરસ્ત રહો એવી પ્રભુને પ્રાર્થના.
- આપ સૌનો આભાર. જ્ય કામેશ્વર - જ્ય હિંદ

‘ગડત’ કાલ અને આજના સૂર-નુપૂર

શ્રી નાથુભાઈ છીમાભાઈ નાયક
ગડત

વલસાડ જિલ્લાના ગણદેવી તાલુકામાં બીજના ચંદ્રકારે વહેતી અંબિકા નદીના કંઠે વસેલું અને હાલ ૨૨૦૦ માણસોની વસ્તી ધરાવતું ગડત ગામ ભવ્ય અને ભાતીગળ ભૂતકાળ ધરાવે છે. એમ કહેવાય છે કે અસલ ‘ગર્ગાવતી’ નગરીના નામે જાણીતા આ ગામમાં જ્યોતિષ શાસ્ત્રના પ્રણેતા ગર્ગાંધિનો આશ્રમ હતો. ભગવાન રામચંદ્રે અનાવલ મુકામે યજ્ઞ કરવાનો નિર્ધાર કર્યો ત્યારે ગર્ગ ઋષિને નિમંત્રણ આપવા સ્વયં ભગવાન રામ અહીં પધાર્યા હતા. અને હાલના કામેશ્વર મહાદેવ લિંગની પ્રતિષ્ઠા તેમણે કરી હતી. અનેક વડલાઓ અને વડવાઈઓથી આચ્છાદિત અને નયનરમ્ય વિશાળ તળાવથી સુશોભિત આ સ્થળે આવેલા કામેશ્વર મહાદેવના મંદિરની બાજુમાં પવિત્ર અને અલૌકિક નવગ્રહનું મંદિર પણ છે. દર વર્ષ શ્રાવણ માસના દર સોમવારે હજારો ભાવિકો સમગ્ર ગુજરાતમાંથી આ પવિત્ર સ્થળોના દર્શને આવે છે. પૂર્ણશ્વર મહાદેવનું મંદિર તથા અગનદેવી માતાનું મંદિર પણ પૌરાણિક છે.

‘ગડત’ શબ્દનો ભાવાનુવાદ ‘અહીં દટાયેલું’ એવો થાય છે. કાળકમે આ નગરી જમીનમાં લુમ થઈ ગઈ હોવાના પુરાવા મળે છે. આજે પણ આ ગામમાં ખોદકામ દરમ્યાન જૂની પાટલા ઈંટ વગેરે મળી આવે છે. આ ગામમાં વનરાજ ચાવડાએ તથા સુરતની લૂંટ દરમ્યાન શિવાળ મહારાજે પણ અહીંથી પ્રસ્થાન કર્યું હોવાનું કહેવાય છે. જૂના ગાયકવાડી રાજ્યના આ ગામમાં

તા.૧-૧-૧૯૧૯ના રોજ મહાત્મા ગાંધીજી તેમના દક્ષિણ આફિકના સાથી પ્રાગજ દેસાઈના ઘેર પધાર્યા ત્યારે ગડત રોકાઈને સાલેજ ગામે ગયા હતા.

આ ગામમાં શેરડીની ખેતી માટે જરૂરી સિંચાઈ અંગે શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડે ઈ.સ. ૧૯૮૮માં લીફિટ ઈરીગેશન યોજના કરી હતી. આજે પંચાવન વર્ષ બાદ તે જ મશીનરી સાથે આ યોજના હવે સહકારી મંડળી દ્વારા કાર્યક્ષમ રીતે ચાલે છે. ગડત, ખખવાડા, માણેકપુર તથા પાથરી ગામનાં અંદાજે ચારસો એકરથી વધુ જમીનમાં એને કારણે પિયત શક્ય બનતા આંબા તથા ચીકુનાં વૃક્ષોની વાડીઓથી આ વિભાગ લહેરાય છે. આ યોજના આ વિભાગના આર્થિક વિકાસની ધોરી નસ છે. ગડતને મળેલું ‘નંદનવન’ નું બિલુદ આ યોજનાને આભારી છે.

શેતકાંતિના પ્રણેતા સ્વ. પૂજ્ય મહિભાઈ દેસાઈ (ઉર્લીવાળા) ના માર્ગદર્શન ડેટલ ગડત ગામમાં જર્સી તથા હોસ્ટીન ગાયોનો ઉછેર શરૂ થયો. છેલ્લાં ચૌદ વર્ષથી સહકારી દૂધ મંડળી સ્થાનિક લોકોને સરળતાથી વ્યાજબી ભાવે દૂધ પૂરું પાડે છે. આ ઉપરાંત પર્યાવરણ જાળવણીની સાથે સાથે ખેડૂતોને તથા અન્યોને ફળાઉ કલમો, વાંસ, સાગ, યુકેલીપ્ટસ, ગુલમહોર વિગેરેના રોપા મળી રહે તે અંગે ગડત સહકારી વૃક્ષ ઉત્પાદન મંડળી છેલ્લાં સાત વર્ષથી કાર્યરત છે. આ બંને મંડળીઓ સ્થાનિક રોજગારી પણ પૂરી પાડે છે. ગડત વિભાગ ખેડૂત સહકારી મંડળ એક વટ વૃક્ષ સમાન છે ચાલુ વર્ષ આ

સહકારી બેંકું મંડળ તેની સ્થાપનાનાં હજ વર્ષ પૂરાં કરનાર છે આ સહકારી મંડળ બેંકુંતોના પાકની વેચાણ વ્યવસ્થા સંભાળે છે અને તેની પાયાની જરૂરિયાતો પૂરી પાડે છે. અંદાજે રૂપિયા દશ કરોડથી વધુ વેચાણ કેરી તથા ચીકુંનું થાય છે. આ આવકમાંથી તેના કાર્યક્ષેત્રનાં છ ગામોમાં અનાજ ભંડારો ચલાવે છે. ‘વિકાસ ફંડ’ અલગ કાઢી તેમાંથી જાહેર આરોગ્ય, કેળવણી વગેરે અંગે ખર્ચ કરવામાં આવે છે. આ ગડત મંડળ આખા વિભાગની આર્થિક જીવાદોરી બની ગઈ છે.

ગડત ગામમાં પંચાયત જેવી સરકારી સંસ્થા ઉપરાંત જાહેર કાર્યો કરવા વિકાસ સમિતિ તથા ગ્રામ સેવા સમિતિ કાર્યરત છે. જેના ઉપકર્મે વારિગૃહ યોજના, પૂર્ણશર મહાદેવના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર, લાયબ્રેરીનું મકાન, પંચાયત કાર્યાલય તથા શોપીંગ સેન્ટરની યોજના સાકાર થઈ છે.

૩૨૦ હેક્ટર જમીન ધરાવતા ગડત ગામમાં અનાવિલ, ઔદ્યોગ બ્રાન્ઝાણો, કોળી પટેલ, આહિર, પ્રજાપતિ, હરિજન, હળપતિ વગેરે વિવિધ કોમો પરસ્પર ભાઈચારાથી રહે છે. આ ગામમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ ૬૦ ટકા જેટલું છે. ડોક્ટર, એન્જિનિયર, વહીવટી અધિકારી, શિક્ષકો વગેરેની સંખ્યા પણ નોંધપાત્ર છે. વળી દુનિયાના ચૌદ જેટલા દેશો-અમેરિકા, ઈંગ્લેન્ડ, કેનેડા, ફાંસ, ફીજી, દ. આફ્રિકા, આરબ વગેરે દેશોમાં ગડતના નાગરિકો વસે છે. સુખદ હકીકત એ છે કે વર્ષોના વિદેશ વસવાટ છતાં માદરે વતન સાથે તેમનો સંપર્ક હજુ જીવંત છે. કેટલાક શિક્ષિત યુવાનોએ ખેતીને વ્યવસાય તરીકે સ્વીકારી લીધો છે. ખેતી અને નોકરી ઉપરાંત ગડત ગામમાં માટીની ઈંટના બે ભક્તાઓ ચાલે છે, તેમજ સીમેન્ટ આર્ટિકલ્સ બનાવતી એક સ્વયં રોજગારનું એકમ પણ છે. વિવિધ પ્રકારનાં ગુલાબોની કલમો, મીની ટ્રીઝ,

વેલી વગેરેની એક નર્સરી પણ અહીં પ્રવૃત્ત છે.

શ્રી અંબિકા ગ્રામ કેળવણી મંડળના ‘ધી અંબિકા હાઈસ્કૂલ ગડત’ ઈ.સ. ૧૯૪૫માં શરૂ થઈ હતી. શાળાની સ્થાપનાથી જ આર્થિક રીતે નબળા વિદ્યાર્થીઓને પુસ્તકો રાહત દરના ભાડાથી આપવાની યોજના અમલમાં છે. વળી આ યોજના અંગે જરૂરી ભંડોળ વિદ્યાર્થીઓ ફંડફાળા દ્વારા એકત્ર કરે છે. આજે લગભગ ૨૦૦૦ જેટલા વિદ્યાર્થીઓ આ સંસ્થામાં અભ્યાસ કરે છે. પ્રૂઢ્શીયલનાં સલાહકાર પ્રદીપ (ઇનુભાઈ) ગુલાબભાઈ નાયક, ગડત, રાજ્યના માજ મુખ્ય સચિવશ્રી પ્રતાપભાઈ રાઠોડ, રાજ્યના વન સંરક્ષણ વડા શ્રી દિલીપભાઈ નાયક, રાજ્યના ટેકનિકલ બોર્ડના અધ્યક્ષ શ્રી જ્યોતીન્દ્રભાઈ દેસાઈ, વિદ્યાનગરના ગણિત વિભાગના વડા ડો. સુભાષચંદ્ર ભટ્ટ, શ્રીરંગ શિક્ષણ મહાવિદ્યાલય બિલિમોરાના પ્રિન્સિપાલ અને દ. ગુજરાત યુનિ. ના સીનીકેટ સભ્ય ડો. દિનુભાઈ નાયક વગેરે આ શાળાના ગૌરવ સમાન વિદ્યાર્થીઓ છે. વિદેશોમાં પણ આ શાળાના વિદ્યાર્થીઓએ શાળાનું નામ રોશન કર્યું છે.

આજાદીની ચળવણ દરમ્યાન આ ગામ અગ્રેસર હતું. ગાયકવાડી રાજ્યનું ગામ હોઈ બ્રિટીશ રાજ્યના ગામડાના સ્વાતંત્ર્ય સૈનિકો માટે ગડત એક આશ્રયસ્થાન હતું. બારડોલી સત્યાગ્રહ વખતે બ્રિટીશ શાસન હેઠળના ખડસુપા ગામના પાટીદાર બેંકુંતોએ તેમની માલ મિલકતની હરાજીના સમયે ગડત ગામે સામૂહિક હિજરત કરી આશ્રય લીધો હતો. તેમના મુશ્કેલ સમયમાં ગડતે આપેલા સહકારને તેઓ હંમેશા યાદ કરે છે અને પોતાને ગડતના વતની અને સ્વજન તરીકે ગૌરવબેર ઓળખાવે છે.

ઈ.સ. ૧૯૧૫ના ગાળા દરમ્યાન

આર્થસમાજની પ્રવૃત્તિનો આરંભ થયો હતો. આ પ્રવૃત્તિને કારણે આર્થ સમાજ કુટુંબોમાં છોકરીઓના શિક્ષણની પ્રવૃત્તિનો આરંભ થયો. સુધારક એવા મહેતા કુટુંબે તેમની છોકરીઓને ભણાવવા ગુરુકુળ કાંગડી પણ મોકલી. એ જ મહેતા પરિવારના સ્વ. ડૉ. ધીરેન્દ્ર દયાળજી મહેતા ૧૯૩૮ માં ઘૂનીય જર્મની પી. એચ. ડી. કરવા માટે ગયા હતા અને તે જ પરિવારના સુભિત્રાબેન મિશ્રની છિન્દી કવિતાઓ આજે બિહાર, ઉત્તર પ્રદેશમાં માન-શાનથી વંચાય છે.

ભૂતકાળમાં ગડતમાં નકશીદાર તેમજ સોનાચાંદીના તારોની પાઘડી બાંધવાનો એક ધીકતો ધંધો ચાલતો હતો. ગડતની પાઘડી વડોદરા, વાંસદા, ભાવનગર, વગેરે રજવાડાના રાજાઓ, કારબારીઓ, સૂબેદારો અને પુરોહિતોના શિર શોભાવતી હતી. વળી આ જ ગામમાં આયુર્વેદિક દવાઓ, ભસ્મો અને રસાયણો પણ બનાવવામાં આવતા હતા.

સાંસ્કૃતિક ક્ષેત્રે ગડત ગામના બ્રાહ્મણોએ ઈ.સ. ૧૯૨૪ માં સ્વ. દલપતરામ ભણુ, સ્વ. ચંદ્રકાંત ભણુ, સ્વ. મગનલાલ રામશંકર જોખી, પ્રેમશંકર ભણુ, વગેરેની રાહબારી હેઠળ ‘કાંતાકુમારી નાટક કું.’ ની સ્થાપના કરી હતી. ઈ.સ. ૧૯૩૨ સુધીનાં આઠ વર્ષના ગાળા દરમ્યાન નવસારી, સુરત, બિલિમોરા વગેરે સ્થળોએ ભાડાના ડ્રેસ, પડદા સાથે કુંવરબાઈનું મામેરું, ભક્ત પ્રહલાદ, વડીલોના વાંકે તથા કાંતાકુમારી જેવા નાટકો બજવી રંગભૂમિની આરાધના કરી હતી.

શેરડીના પાકમાંથી તૈયાર થતા ગોળના પાક સાથે તેની ઉત્તમ ગુણવત્તાના પુરાવા રૂપે ‘ગડતનો ગોળ’ શબ્દ ગુજરાતભરમાં જાહીતો બન્યો. હવે ગડતમાં ગોળનું નહીંવત ઉત્પાદન થાય છે. ગડતના પ્રજાપતિ (કુંભાર) લોકો ગોળ

ભરવાના ઘડા, દેશી નળિયાં, માટલાં વગેરે બનાવવાની પ્રવૃત્તિમાં આખું વર્ષ વ્યસ્ત રહેતા. તેમના સતત ફરતા ચાકડા હવે બંધ પડ્યા છે.

ઐહૂતો તથા મજૂરોને પૂરક રોજ મળી રહે તે હેતુથી ગાયકવાડ સરકારે ‘મહારાણી શાંતાબાઈ રેશમ કેન્દ્ર’ ની સ્થાપના કરી હતી. આ કેન્દ્રમાં રેશમના કીડાના ઉછેર અંગે તથા રેશમ બનાવટની પ્રક્રિયાની તાલીમ આપવામાં આવતી હતી. ગડતમાં વણકરવાસ તેમજ તાઈવાડમાં હાથવણાટની કામગીરી પણ થતી હતી. આ વ્યવસાય હવે સંદર્ભ બંધ થઈ ગયો છે અને તેની સાથે સંકળાયેલ લોકો અન્યત્ર ચાલી ગયા છે. કેટલાક અન્ય વ્યવસાયમાં પડ્યા છે.

આ ગામને વિકાસને પંથે દોરનાર તથા પોતાની હૈયાસ્યુઝથી નિઃસ્વાર્થભાવે નેતાગીરી સંભાળનાર, સ્વ. નારણજીભાઈ મોરારજી નાયકનું વડોદરા રાજ્યના દરબારમાં ‘સવાઈ ગાયકવાડ’ નું સ્થાન હતું. તેમની દીર્ઘદ્રષ્ટિ અને વગથી અંબિકા નદી પરનો ગડતનો પુલ અને લીફટ ઈરીગેશન, રસ્તા વગેરે સાકર થયા.

આ ઉપરાંત ગડતના પ્રથમ સરપંચ સ્વ. શ્રી ભીમભાઈ લલ્લુભાઈ નાયક, સ્વ. શ્રી ગુલાબભાઈ ઝીણાભાઈ નાયક, સ્વ. શ્રી ભીમભાઈ (મગનભાઈ) વસનજી નાયક અને સ્વ. શ્રી હરિભાઈ ગુલાબભાઈ નાયક (અલ્લુભાપા) સ્વ. અમતભાઈ મગનલાલ દેસાઈ વગેરેનો ગડતના વિકાસમાં મહત્વનો ફાળો રહ્યો હતો.

ઉપરોક્ત દેવલોક થયેલા અગ્રણીઓ કોઈ યુનિવર્સિટીની ડિગ્રી ધરાવતા નહોતા છીતાં તેમની દીર્ઘદ્રષ્ટિ અને ભવિષ્યની જરૂરિયાતો અંગેના આયોજનને લીધે ગડતે ઘણો વિકાસ સાધ્યો હતો. ગડત ગામ હંમેશા તેમનું ઋણી રહેશે.

બાવાખ્યારા અને ગણેશ મંદિર સિસોડા

ડૉ. રીયાજ એ. તાઈ

સોનવાડી

આપણી ભૂમિમાં નાના ગામડાઓમાં પણ હિતિહાસના પાના દટાયેલા છે. કેટલાક નાના પ્રસંગો કે ઘટનાઓ આપણને ખૂબ પ્રભાવિત કરી જાય છે. વળી કેટલાક પ્રસંગો દેશની કોમી એકતા તથા રાષ્ટ્રીય એકતામાં ફાળો આપે છે. કેટલાક સ્થાન એવા છે જ્યાં હિન્દુ મુસ્લિમ સર્વ લોકો શ્રદ્ધાપૂર્વક શીશ નમાવે છે અને આદર ધરાવે છે. આવી જ છે સૂકી પીર બાવાખ્યારાની દરગાહ, જે પાથરી ગામની સીમમાં છે.

નવસારી જિલ્લાના ગણાદેવી રોડ પર પાથરી નામનું ગામ આવ્યું છે ત્યાં રસ્તાની બાજુમાં જ પીર બાવાખ્યારાની દરગાહ છે. આમ તો એ ૮૦૦ વર્ષ જુની સમાધિ કહેવાય છે. ૧૨મી સદીમાં આ સંત અહીં આવ્યા હતા. નજીક એક કિલોમીટર પર બીજી એક દરગાહ છે. અમન શહીદ બાવા. આ વિસ્તારની બધી ભૂમિ ખડી અને લાલ રંગની છે. એક ભૂસ્તરશાખીનું કહેવું છે કે અહીં કોઈ મોટી લડાઈ થઈ હોવી જોઈએ.. આ ભૂમિમાં ઘણું લોહી રેડાયેલું છે. લાગે છે શાંતિ માટે આ કોઈ મહાન વિભૂતિ શહીદ થઈ હશે જે અમન શહીદના નામે અહીં છે. આ દરગાહ અજરાઈ ગામની સીમમાં છે. આ નામ પણ સૂચક છે. હજરાબાઈની ભૂમિ તે અજરાઈ.

બાવાખ્યારા સૂકી સંત હતા અને સૂકીઓનો માર્ગ છે પ્રેમ તથા સર્વ ધર્મ સદ્ભાવ. કોઈપણ જાતના લેદભાવ વિના કેવળ માણસ માણસો સાથે અને જીવજગત પ્રાણીમાત્રને પણ પ્રેમ

કરો એ જ તેમનું કર્તવ્ય છે. બાવાખ્યારાની દરગાહ પાસે એક આમલી છે અને કબરના આસપાસ સામાન્ય લાકડાના અછોલાનું કમ્પાઉન્ડ હતું. પણ આજથી પ૗ વર્ષ પહેલાં ગણાદેવીના શેઠ પાનાચંદ શાહના પુત્ર કાંતિલાલે એનો જીર્ણોદ્વાર કરાવેલો. તે પહેલાં ખખવાડા ગામના હરિભાઈ કલ્યાણજી દેસાઈના પુત્ર નીછાભાઈ એની સંભાળ રાખતા. નીછાભાઈએ એમના પુત્રોને વસિયત કરેલી કે દરગાહનો આદર કરજો. રોજ ત્યાં જવું અને કુટુંબમાં કોઈએ શરાબનું સેવન ન કરવું. મારા મૃત્યુ બાદ અહીં બાવાની સમાધિ પાસે મને દફન કરશો, બાળશો નહીં. નીછાભાઈના મૃત્યુ બાદ તેમને ચિત્તા પર બાધ્યા પણ તેમનો હાથનો પંજો બજ્યો નહીં જે અહીં દફનાવવામાં આવ્યો છે.

ચાળીસેક વર્ષ પર એક નવી ઘટના બની. મૂળ દેગામના વતની જે હાલ બીલીમોરા રહે છે. મોહિતભાઈ બી. શાહ જેઓ બી. ઈ. સીવીલ એન્જિનીયર છે અને કોન્ટ્રાક્ટરનો ધંધો કરે છે. તે પોતે કહે છે કે તેમને સ્વખન દ્વારા પ્રેરણા મળી એક આકાર દેખાયો તે જ આકાર રૂપે તેમણે દરગાહ પાસે સુંદર બાંધકામ બે લાખ રૂપિયાના ખર્ચ બંધાવી જીર્ણોદ્વાર કર્યો છે. મોહિતભાઈ અપાર શ્રદ્ધા ધરાવે છે અને દર ગુરુવારે પાથરી ગામે બાવાખ્યારાના મજાર પર આવે છે. વર્ષમાં એક વાર ઉસ ઉજવણી પર તેઓ દાળ, ભાત, લાપસીની શાકાહારી નિયાજ (સમૂહ લોજન) પણ કરે છે. આજે પણ કોઈએ જોવું હોય તો જોઈ શકે છે કે બાવાખ્યારાનો દરબાર

સર્વધર્મ સદ્ભાવનાનો દરબાર છે. લોકો મંદિર મસ્જિદના નામે દંગલો ઉભા કરે છે ત્યારે અહીં દર ગુરુવારે અનેક ભાવિકો આવે છે તે હિન્દુ ધર્મના, ઈસ્લામ ધર્મના અનેક પંથોના માણસો છે. આજના સમયમાં આપણો આવા કોમી એકતાના પ્રસંગો જોવા જરૂરી છે. એ છે બાવાણ્યારાનો દરબાર.

બીજો એક પ્રસંગ છે એક સમયમાં નવસારી નજીક સુપા ગામ સુપા પરગણું ગણાતું હતું તેનો ઉલ્લેખ ઘણા દસ્તાવેજોમાં છે તેનું એક પૃષ્ઠ આપણો જોઈશું કે રૂઢિચુસ્ત ઔરંગજેબે મંદિરને જમીન ભેટ આપી છે.

ઔરંગજેબ મોગલ બાદશાહ આમ ધર્મચુસ્ત હતો પણ સર્વધર્મ સદ્ભાવનાના લક્ષણો તેનામાં પણ હતા. ગણેશ સિસોડા (નવસારી નજીક) ગામે ગણેશજનું મંદિર છે. જેમાં ફારસીમાં લખાયેલો હુકમ કરતો એક દસ્તાવેજ પુરાવો છે. આ લખાણ મને નંદિની પંજ્યા તરફથી પ્રામ થયું જેનું ગુજરાતી ભાષાંતર મારા ઉસ્તાદ પ્રો. મુસ્તાજ હુશેન કુરેશીએ કરેલું છે. ગણેશ સિસોડા વિસ્તાર ત્યારે જંગલ જેવો વિસ્તાર હતો. ઔરંગજેબની ફોજ નવસારી ફેટ કરી સિસોડા વિસ્તારમાં જતી હતી ત્યારે આ વેરાન જંગલમાં તેમને પાણી પીવાની ઈચ્છા થઈ. આસપાસ ક્યાંયે પાણી ન મળતા સિસોડાના ગણેશ મંદિર પાસે કૂવો, પાણી બેંચવાના સાધન અને હવાડો જોવાના મળ્યા. ઔરંગજેબે પાણી પીધું, ખુશ થયા અને સાથીઓને કિંદું કે આવી જંગલ વિસ્તારની જગ્યામાં કૂવો કોણો બંધાવ્યો... ધન્ય છે... કોણ છે તે તપાસ કરો. અંદર તપાસ કરતા ગણેશ મંદિર દેખાયું. તેના પૂજારી હતા મોહનગીરી નારાયણગીરી ગોસ્વામી. તેમણે જ આ કૂવો, હવાડો બંધાવેલા. પોતાની રિયાસતના આ એક અદના સેવક પૂજારીથી ખુશ થઈ તેમના

કાજી ફજલુદીન ઉસમાનીને હુકમ કર્યો કે ગણેશ સિસોડાના પૂજારી મોહન નારાયણ ગીરીને કૂવો, હોજ અને મઠ-મંદિરના ઉપયોગ માટે વીસ વીંધા જમીન ભેટ આપો. આ દસ્તાવેજ ફારસી ભાષામાં છે જેનું ગુજરાતી ભાષાંતર આ મુજબ છે:

‘પરગણાં સૂપા સરકારના રાજકીય કર્મચારીઓને આથી માલૂમ થાય કે અમોને એવી જાણ થઈ છે કે મોહન નારાયણગીરી નામના માણસે એક કૂવો, મઠ અને ધર્મશાળા સિસોડા ગણેશવડ ગામ (જે ઉપલા પરગણામાં છે) ના રસ્તા પર ખોદાવ્યા, બંધાવ્યા છે કે જેનાથી મુસાફરો તેનો લાભ ઉઠાવે અને તે કૂવાની પાસે જાનવરોને પાણી પીવા માટે એક હવાડો નહેર પણ ખોદાવી છે. આથી વીસ વીંધા પડતર કિંતુ બેડી શકાય એવી સરકારી કરમુકત જમીન તે ગામના સીમાડા પરની ઈનામ તરીકે તેને આપવામાં આવે છે, જેથી જમીનની ઉપરજ કૂવાના, હોજના, મંદિરના અને મઠ ઉપયોગી બાંધકામ માટે વાપરી શકે. અને અમારી અમર સરકારની અમરતા માટે પ્રાર્થના કરે. આ બાબત તાકીદની ગણવી, સરકાર પ્રજા અમારી ઔલાદ વગેરેને શાંતિ સુખાકારી બક્ષે એ પ્રાર્થના - હિજરી સન ૧૦૮૧. આલમગીરી સૈફુલ્લાહ ખાદીમે શરાબ કાજી ફજલુદીન શરીફ ઉસમાની આલમગીર ઔરંગજેબ મુરીદે બાદશાહ ખાન જૈનુલ આબેદીન ૧૦૮૧ (સહી) ઔરંગજેબ.’

આ બે પ્રસંગો આપણને સૂચવે છે. એક સૂઝી સંત બીજા સિયાસતકાર. બંનેનો અભિગમ કોમી એકતા અને સર્વધર્મ સદ્ભાવનાનો છે. શું આનાથી આપણો સારું વાતાવરણ ન પેઢા કરી શકીએ? મિલનસારપણાથી જીવવું સૌનું કલ્યાણ છે સબકો સન્મતિ દે ભગવાન.

ગુણાદીપિકા ગણાદેવી

ડૉ. રીયાજ એ. તાઈ
સોનવાડી

મિ. કર્લાઈલ કહી ગયા છે, દરેક ગામને નામ હોય છે. જે નામ પાછળ કોઈને કોઈ વિશેષતા કે મહત્તમ હોય છે. ગાયકવાડી રાજ્યમાં નવસારી પ્રાંત એ મહારાજાનો પ્રિય વિભાગ હતો. અને તેમાં નવસારી પછી બીજું મહત્વનું સ્થળ હતું ગણાદેવી. ગણાદેવી નગર પંચાયતની શતાબ્દી ૧૮૮૧માં ઉજવાય હતી, તે પરથી જ આ નગરની પૌરાણિકતાનો ઘ્યાલ આવી શકે છે. આજાદી પછી જૂનું ઘણું ભૂલાતું ગયું છે. રેકર્ડનોંધનો નાશ થયો છે અથવા લાયબ્રેરીમાં ઉધૃત દ્વારા નાશ થયો છે. નવી પેઢી વાંચનથી દિવસે દિવસે વિમુખ થતી જાય છે ત્યારે ગણાદેવીના તવારીખ જુના ઈતિહાસ પુસ્તકો અને સર્વસંગ્રહ દ્વારા અત્રે રજૂ કરું છું.

ગણાદેવી નામ ધાર્મિક પ્રભાવ અને સંસ્કારવાળું લાગે છે. તવારીખે નવસારી પુસ્તકની નોંધ મુજબ એનું મૂળ નામ સંસ્કૃત શબ્દ મુજબ ‘ગુણાદીપિક’ હતું. કોઈપણ શુદ્ધ નામ કાળકમે લોકજીબે કે ગામઠી ભાષામાં ગબડતું રહે છે તેને ‘અપભ્રંશ’ કહેવામાં આવે છે. આમ ગુણાદીપિકાનું અપભ્રંશ ‘ગણાદેવી’ બન્યું છે. અહીની નદીનું વહેણ ગંગા જેવું છે જેથી નદી ‘વહેણીગંગા’ છે જેનું અપભ્રંશ વેંગણીયા થયું છે.

‘ગણાદેવી’ નામ જ કોઈ ધાર્મિક સ્થાન કે સંસ્કારની યાદ આપે છે. આજે પણ અહીં રામજી મંદિર, સતીમાતાનું મંદિર, તુળજી ભવાનીનું મંદિર, હનુમાનનું મંદિર, ભાવસારોનું રાધા વલ્લભ મંદિર,

જૈનોના દેરાસર, વૈષ્ણવોનું મંદિર (હવેલી), પારસીઓની અગિયારી, મુસ્લિમોની દસ જેટલી મરિજિદો, દાદા લાલ મોંહમદ (ર.અ.) કુલ લશ્કરપીર, બાલાપીર, છબીલાપીર, અમનશહીદ વગેરે દરગાહો - આ બધું જોતાં સમસ્ત ભારત વર્ષનું વૈવિધ્ય આ નગરમાં સમાયું લાગે છે. હિન્દુ, મુસ્લિમ, પારસી, જૈન વગેરે ધર્માઓનું સહઅસ્તિત્વ એટલે ગણાદેવી નગર.

દાદા લાલમોંહમદ (ર.અ.):

જ્યારે ગણાદેવીમાં એક મોટા પવિત્ર સૂર્ઝી સંત હતા દાદા લાલમોંહમદ (ર.અ.). તે સમયે દિલ્હીમાં શાહજહાંનું શાસન હતું. દેસાઈજ કુટુંબ ત્યારે પણ આગળ પડતું ને જાગીરદાર ગણાતું. ‘વતનદાર’ તરીકેના એમના કેટલાક હક્ક પત્રો દિલ્હીમાં અધૂરાં પડેલાં હતા. શાહજહાંના સહી સિક્કા થાય તો જ દેસાઈ કુટુંબ બેટમાં મળેલ ગામોને જાગીરના કાયદેસરના માલિક થઈ શકે. આ કાર્ય થઈ શકે તે માટે ગણાદેવીના સૂર્ઝી સંત દાદા લાલ મોંહમદે શાહજહાંને સિફારસ કરેલી. બે અતારની શીશી ભેટ મોકલેલી અને શાહજહાંએ તે સ્વીકારેલી અને દેસાઈ કુટુંબ વતનદાર બનેલું. જાગીરી મળી હતી.

આ સંતની દરગાહ (સમાધિ) આજે પણ પીરોજા મહોલ્લામાં છે. દેસાઈજ કુટુંબને એમના માટે ખૂબ માન હતું. ઘરે આદરથી બોલાવતા હતા. મૃત્યુ બાદ દર માસે ચાંદ રાતે (બીજ) ખીચડી

પકાવી ગરીબોને વહેંચવાની પ્રણાલિ પણ ધજાં વર્ષ ચાલેલી. એક ઉચ્ચ સમાજનું હિન્દુ કુટુંબ મુસ્લિમ સંત સાથે પ્રેમ નાતે બંધાયેલું હતું. આજે પણ ઉર્શ પ્રસંગે બધી જ પ્રજા અહીં આવે છે.

સતી માતાનું મંદિર:

ગણદેવી રહેજ ગામની સરહદ પણ તળાવ પાસે સતી માતાનું મંદિર છે. દર વર્ષ કાળીચૌદશના રોજ અહીં મેળો ભરાય છે. આ મંદિર પાછલ પણ જીવંત ઈતિહાસ છે અને તેમાં પણ દેસાઈ કુટુંબ જ કેન્દ્રમાં આવે છે. મુરબ્બી શ્રી ગજુકાકાથી સાતમી પેઢીએ દેસાઈજ હતા ગોપાળરાવ દેસાઈ.

ગોપાળરાવ દેસાઈની દીકરી હતી ઈચ્છાબેન, જે ખરસાડના દેસાઈજ કલ્યાણજી સાથે પરણેલા. ખરસાડના દેસાઈજ લશ્કરના સૂબેદાર (કર્નલ) હતા, જે અહમદશાહ અબ્દાલી સામેના ૧૭૬૧ ઈ.સ. ના પાણીપતના યુદ્ધમાં લશ્કરી ટુકડી લઈ લડવા ગયેલા ને શહીદ થયેલા. પોતાના પતિ શહીદ થયા તેમની અસ્થિ સાથે લઈ ઈચ્છાબેન સ્વેચ્છાએ જે સ્થળે સતી થયેલા તે છે સતી માતાનું મંદિર. મંદિર પાસે એક મીઠા પાણીનો કૂવો છે જેને ‘ઈચાકૂઈ’ કહે છે. (અલબત્ત હું સતી પ્રથાનો આજે હિમાયતી નથી પણ તે સમયસંજોગમાં સ્વયંભૂ લાગણીથી થયેલી સતીની વાત છે.)

ભૂતકાળમાં ‘મહાલ’ (તાલુકો) ગણદેવી વણાટ, હાથસાળ, વીજળીનું ધામ હતું અને લોકો સરકારી દવાખાના, હાઈસ્કૂલ અને લાયબ્રેરિનો લાભ લેતા હતા. હજુ પણ આ નગર ભૂતકાળની ઘણી સ્મૃતિ સાચવી રહ્યું છે.

આપણી જિંદગીનો વિરોધાભાસ....!

- મકાનો ઊંચા થયા પણ વિચારો નીચા ગયા.
- ઘરો વિશાળ થયા પણ કુટુંબ નાનું થયું.
- ચિંતા પુષ્ટ છે પણ હાસ્યની ઉણપ છે.
- આવકો વધી છે પણ નૈતિકતા ઘટી છે.
- મિલકતો વધી છે પણ મિત્રો ઘટ્યાં છે.
- ઓરડાઓ મોટા છે પણ દિલમાં જગા નથી.
- પેસા ઊડાવી શકીએ છીએ પણ દાન કરતાં નથી.
- સગવડો વધી છે પણ માણવા માટે સમય નથી.
- બોલીએ છીએ ખૂબ પણ સાંભળતા નથી.
- નિર્વાહ કરતાં આવકે છે પણ જીવતા આવડતું નથી.
- સલાહ આપવી ગમે છે પણ સાંભળવી ગમતી નથી.

જીવન રત્ન કણ્ઠાકા

શ્રી ભીમભાઈ પરાગજ નાયક
ઇંદ્રાપોર

- તમસો મા જ્યોતિર્ગમય ॥
- નમામિ કામેશ્વરમ્ભ
- પરમાત્મા સર્વના હદ્યમાં રહી પ્રકાશ અર્પે છે.
- વસુધૈવ કુટુંબકમ્ ॥
- અજ્ઞાન એ જ બંધન છે, જ્ઞાન એ મુક્તિ છે.
- ધર્મનો સાર અહિંસા, ભક્તિનો સાર પ્રસન્નતા.
- માતા, પિતા, ગુરુ, સૂર્ય એ પ્રત્યક્ષ દેવ છે.
- અશક્યો માંહેથી પ્રભુ પરમ શક્યે તું લઈ જા.
- ન કહેવાયેલું સત્ય જેરી બની જતું હોય છે.
- મૌન એ શક્તિની મુખ્ય ચાવી છે.
- શક્તિશાળી ક્ષમાવાન હોય તો સોનામાં સુગંધ ભણે છે.
- નાવડું મારું જીવનસફરનું હંક છું પ્રભુના સથવારે.
- જ્યાં સુધી અહંને જીતો નહીં ત્યાં સુધી પ્રભુ પામી શકો નહીં.
- પોતે દુઃખ ભોગવી બીજાને જે સુખ આપે તે સંત.
- વિચાર એ વિશ્વનું વધુ અસરકારક શાંત્રી છે.
- દેવત્વ પથ્થરમાં નથી, આપણી ભાવનાઓમાં છે.
- વૈષ્ણવજન તો તેને કહીએ, જે પીડ પરાઈ જાણે રે.
- અવિનાશીમાં સ્થિતિ કરીને રહેવું એ ‘ભક્તિ’
- આત્માની ભાષા ચૈતન્યની ભાષા છે.
- ચૈતન્યના કણોનો સમૂહ જ ગુરુ છે.
- અંતઃકરણ શુદ્ધિ થશે ત્યારે તત્ત્વનું જ્ઞાન થશે.
- ઈશ્વર સર્વભૂતાનાં હ્યાદેશે જર્જરુન તિષ્ઠતિ ॥
- હું ભક્તોનો દાસ છું, ભક્ત મારા મુગટમણિ છે - પ્રભુ
- મમતારહિત, અહંકારરતિ, ઝંખનારહિત, વ્યક્તિ શાંતિને પ્રાપ્ત કરે છે.
- માતા સો શિક્ષકોની ગરજ સારે છે.
- બાળક રાઘ્વની કરોડરજજુ છે, એમાંથી જ પારસમણ બને છે.
- વેદ સંસાર સાહિત્યનો મુગટમણિ છે.
- દુનિયામાં પાપોનું મૂળ, મનની અપવિત્રતા છે.
- મહેંદીનો રંગ અલ્પજીવી છે, ભક્તિનો રંગ ચિરંજીવી છે.
- સંતોષ એ સર્વશ્રેષ્ઠ કુદરતી સંપત્તિ છે.
- સત્યનો પ્રકાશ ધીરજના દિપકમાંથી પ્રગટે છે.
- સૌથી મોટો દોષ, કોઈ દોષનું ભાન જ ન હોવું તે છે.
- જે બધું આપી જાણે છે, એને બધું આવી મળે છે.
- પ્રેમ આપો તો પ્રેમ મળે.
- પ્રેમ માણસનો નૈસર્જિક સ્વભાવ છે.
- આજના સમયમાં સ્વાર્થબુદ્ધિના ત્યાગની ખાસ જરૂર છે.
- પારમાર્થિક સુખથી થયેલ સુખી વ્યક્તિ બીજાને દુઃખ દેતી નથી.
- ભોગોની કામનાવાળી વ્યક્તિ કદી સુખી નથી.
- પોતાના અવગુણ પોતાને દેખાવા લાગે એ મોટા તત્ત્વની વાત છે.
- સ્વાધ્યાયથી તમારામાં જ્ઞાનરૂપી જ્યોત પ્રગટે છે.

- જ્ઞાન એક જ્યોત છે, જે આત્માને પ્રકાશિત કરે છે.
- વિદ્યા એજ સર્વશ્રેષ્ઠ ધન છે.
- The Calamites are our friends.
- સાચા કર્મવીરો વિધોથી કદ્દી ડરતા નથી.
- યુવકો તમે જ શક્તિ છો, વિજયની વરમાળા તમારા ગળામાં છે.
- ઉત્તિષ્ઠ, જાગ્રત પ્રાપ્ય વરાન્નિ બોધત ॥
- સજ્જનોનો કોધ પાણી પરની રેખા જેવો હોય છે.
- જેઓ સુંદર વસ્તુઓમાંથી સુંદર અર્થ ખોળે તે સંસ્કારી છે.
- પૈસો બધું જ ખરીદી શકે છે. સુખ નથી ખરીદી શકતું.
- અધૂરા જ્ઞાનનો અહંકાર ખતરનાક છે.
- નાની એવી તક, જીવન પલ્ટી શકે છે.
- વેરના વિષનો ઉતાપ પ્રેમનું અમી જ છે.
- ગુણ વગરનું રૂપ, ધન વગરની તિજોરી જેવું છે.
- મૌનનો સાર ચારિત્ર્ય, યોગનો સાર સમાધિ.
- જીવનમાં જે કંઈ શ્રેષ્ઠ છે તે વિનામૂલ્યે મળતું નથી.
- ટનબંધી વાતો કરતાં કિચિત્ત કર્તવ્ય વિશેષ મહત્વનું છે.
- પ્રલોભનોમાં ફસાઈને તમારા કર્તવ્યથી વિમુખ ન બનો.
- મહાપુરુષોના જીવનચરિત્રોથી અભિમાન નાશ થાય છે.
- સદાચાર તો ઉત્ત્રતિની નિસરણી અને સ્વર્ગનું દ્વાર છે.
- **Be a man of action and character**
- સૌરભસભર પુષ્પો કરતાં સદાચારની સુગંધ સર્વશ્રેષ્ઠ છે.
- બાળકો હંમેશાં પોતાના વડિલોના આચરણને અનુસરે છે.
- મધુર સ્વભા જુઓ, તેને સાકાર કરવા, નિંદા છોડી દો.
- મનની અસ્થિરતા એજ સંસાર, મનની સ્થિરતા એ સંન્યાસ.
- ધર્માચરણ યા સત્કૃત્ય આત્મશ્રેયાર્થ કરવું જોઈએ.
- જીવનનો સાર ક્ષમા, સંપત્તિનો સાર દાન.
- કરકસર અર્ધોઅર્ધ જીવનસંગ્રામ જીતાડી આપે છે.
- પાણી અને વાણી સંયમથી વાપરી જાણો.
- પરસેવો પાડીને મેળવેલું ધન ઉત્તરોત્તર વધતું રહે છે.
- તપનો એક અર્થ છે ગરમી, ગરમી શુદ્ધ કરે છે.
- સંત બનવા હંમેશાં ભગવાં કપડાંની આવશ્યકતા નથી.
- સંતુલિત મન સંતુલિત વિચારોથી નિર્માણ થાય છે.
- આપણા જીવનની શોધ જ સદ્ગુરુની શોધ છે.
- ઈંડ ખોટો નથી, ઈન્દ્રાસન ખોટું છે.
- ગુરુને સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મરૂપ કહેવાય છે.
- આખાય બ્રહ્માંડની શક્તિ ‘પ્રેમ’ છે જે જોડવાવાળી શક્તિ છે.
- વિવેકી પુરુષ નાશવાન વસ્તુઓમાં આનંદ પામતો નથી.
- સબસે હિલમિલ ચાહિએ, નદી નાવ સંજોગ ।
- જ્યાં સુધી અભિમાન છે, ત્યાં સુધી સ્વભાવ બગડેલો રહે છે.
- ભગવાનની સંમુખ થઈ જવાથી, એઓ ખૂબ રાજી થાય છે.
- સર્વ ભવન્તુ સુખિન – સર્વ સન્તુ નિરામયા ॥
- દુર્ગુણ, દુરાચારનો ત્યાગ કરવાથી સદ્ગુણ-સદાચાર પ્રામ થશે.

- સ્વાધ્યાય અને વેદોપદેશમાં કદી પ્રમાદ-આળસ કરશો નહીં.
- દરરોજ પોતાની જાતનો અભ્યાસ કરવો એનું નામ સ્વાધ્યાય.
- બાળક દેશની નિધિ અને રાખ્યાનું હાસ્ય છે.
- સંતાનોની મંગલભાવના વિશે પિતા આકાશથી પણ ઉંચા છે.
- વર્તમાન શિક્ષણમાં સદાચાર, પ્રભુ પ્રત્યે ભક્તિભાવની ખાસ જરૂર છે.
- **Man is the maker of his own fortune**
- ચારિત્ર્ય ગુમાવ્યું તો સર્વસ્વ ગુમાવી દીધું જાણો.
- સમયનો સદા સદૃપ્યોગ કરતા રહો.
- ઘડિયાળનો સંદેશ-પુરુષાર્થ અને ઉદ્યમ જ જીવન છે.
- **Watch your Actions**
- આચાર પરમો ધર્મ:
નાના માનવજીવનનું આભૂષણ છે.
- આપણે કોઈને નાના ન માનવા જોઈએ.
- સજજનોનો સદા સત્સંગ કરો.
- જગતની સૌ કદીઓમાં સ્નેહની સર્વથી વડી
- આદમી બુરા નહીં હૈ દિલકા।
- જે કર જુલાવે પારણું, તે જગત પર શાસન કરે.
- **Failure is half success.**
- અંત:કરણમાં મોટું હશે તો એવું ઝૂંપું પણ આનંદ આપશે.
- ધર્ષણ કોઈપણ પ્રકારનું હોય તે આપણને જ ધસારો આપે છે.
- અહંકારરૂપી અજ્ઞિ હોલાવવાથી, હદ્યને સુખ મળે છે.
- સતત ચાલતા રહેવું એ જિંદગી સાથે રહેવાની રીત છે.
- બીજાને સુખ આપવાથી આપણને વધારે સુખ મળે છે.
- મનુષ્ય મનમાં જેવા વિચાર કરે છે, તેવો તે થાય છે.
- રાત ગમે તેટલી હોય, પછી સવાર આવે જ છે.
- શિખામણનો સ્વીકાર કરવાથી આપણા જ વ્યક્તિત્વનો વિકાસ થાય છે.
- લાલચ નકારી ન શકનાર મનુષ્ય, પતનપંથનો પ્રવાસી બની જાય છે.
- તપનો અર્થ છે, મને અનુભવથી જે મળ્યું છે, તેના અનુસાર જીવવું.
- દલીલથી સામેની વ્યક્તિને ચૂપ કરી શકશો, જીતી શકશો નહીં.
- ધીમે બોલો, ધીરે બોલો, થોડું બોલો.
- જે બનો તે શ્રેષ્ઠ બનો, જે બનાવો તે શ્રેષ્ઠ બનાવો.
- હરિયાળી લાવે પૃથ્વીના પર્યાવરણમાં હરિયાળી.
- ક્ષત્રિયનો સાર શૌર્ય, સાધુતાનો સાર સમતા.
- બધાં પ્રાણીઓના હિતમાં આનંદ લેનાર નિર્વાણ-બ્રહ્મને પામે છે.
- **Watch your character.**
- જેનું હદ્ય નિર્દોષ, નિખાલસ, પવિત્ર તે સાચો માણસ.
- જીવનનું ધ્યેય નક્કી કર્યા પછી જ કાર્યનો આરંભ કરો.
- સમુદ્રની જેમ ગંભીર અને નમ્ર બનો.
- ઉદ્યમ-પુરુષાર્થ સમાન કોઈ બંધુ નથી.
- પરોપકારે નિધનં (મૃત્યુ) શ્રેય: ||
- જલી જાતી છોને, જીવન-ધૂપસળી મુંદુકી મુંદુકી આ.
- થોડા ધનથી જે સંતુષ્ટ થાય તે સૌથી વિશેષ શ્રીમંત છે.
- જ્યાં પ્રેમનો વિકાસ થાય ત્યાં કામનાઓ ક્ષીણ

થવા લાગે છે.

- દુનિયામાં દરેકને તમે ગમો એ જરૂરી નથી.
- પાણી અને વીજળી એ તો આપણી મોંધેરી જણસ.
- પાણી બચાવો, પાણી તમને બચાવશે.
- આપણું જરા અમથું તપ બીજાને જણાવવાથી તેમાં વિધ આવે છે.
- જ્ઞાની માણસનું સામ્રાજ્ય તેનું પુસ્તકાલય છે. પુસ્તકો તેની પ્રજા, એ અનો રાજા.
- પોતાના દ્રવ્યનો કરકસરપૂર્વક ઉપયોગથી, ક્યારેય ચિંતાને સ્થાન નથી.
- સદાચાર અને સંયમ વિના સંપત્તિ પણ આનંદ આપતી નથી.
- પરમાત્મા ઉચિત સમયે જ, ઉચિત સ્થાન પર જ મળે છે.
- આવશ્યકતા છે સ્વયંને સુધારવાની તેનો માર્ગ છે આત્મજ્ઞાન.
- લક્ષ્યને વળગી રહેશો તો ગમે ત્યારે સફળતા મેળવશો જ.
- નેપોલિયન પોતાના ઘડિયાળનું અધ્યયન યુદ્ધના નકશાની જેમ કરતો.
- પ્રાણ જાય અરુ વચન ન જાય ||
- વેર, વ્યસન, વૈભવ અને વ્યાજ ક્ષાલાં થઈ કરશે તારાજ.
- ઝૂલને મારગ સહૃ કોઈ ચાલે, કંટક-મારગ કોઈ.....
- સિદ્ધિ તેને જઈ વરે, જે પરસેવે નહાય.
- વાવાડોડામાં અક્કડ વૃક્ષ તૂટે છે, વિનમ્ર લઘુછોડ બચી જાય છે.
- કોઈનાયે જીવનમાં તમારો પ્રવેશ, જખ્મ નહીં પરંતુ જરીબુઝીરૂપ બની રહો.
- માયા, ઈર્ઝા, કોધ, અહંકાર ને વેર માનવીને આંધળોભીંત બનાવે છે.
- જીવનમાં આવતાં સુખો-દુઃખો, પોતાના કર્માનું

પ્રતિબિંબ જ હોય છે.

- સખત ગરમીમાં, ઠંડા પાણીનો એક ગલાસ પણ તૃપ્તિ અર્પે છે.
- દેવતા, બ્રાહ્મણ, ગુરુ અને જ્ઞાનીનું પૂજન એ શારીરિક તપ છે - શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા
- રાજતંત્ર ચલાવ્યા જેટલું જ ડહાપણ ઘરસંસાર ચલાવવા જરૂરી છે.
- એક નાનું છીદ્ર વહાણને હુબાડે છે, નાના સુખને જોટી રીતે ઉડાવી દેતાં વિચારજો.
- હજારો કદમ ભરીને જ્યાં અજ્ઞાન ન પહોંચે ત્યાં એક જ કદમ ભરીને જ્ઞાન પહોંચે - ઓશો
- પૃથ્વી ઉંંગે ઉછરેલ માનવી, હું માનવી માનવ થાઉં તોય ઘણું - ઉમાશંકર જોશી.
- તપથી સત્ય મળતું નથી- હાં! અસત્ય દૂર થાય- સત્ય તો તમારી અંદર જ છે.
- ઉદ્ઘગ ન કરાવનાર, પ્રિય અને હિતકર ઉચ્ચારણ એ વાણીનું તપ છે. - શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા
- અપૂર્જાતાને સંપૂર્ણ પિછાણવી એ પરિપૂર્જાતા પામવાનો શ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.
- ધર્મ-શાસ્ત્રોમાં સીમિત હોય તો તે મૃત જો જીવનમાં હોય તો જીવંત.
- ભાગવત સેવામાં શરીરને ઘસવાથી દેહાભિમાન ઓછું થાય છે.
- ગુરુ પ્રતિ સમર્પણરૂપી પાણીના સીચનથી, બીજમાંથી વૃક્ષ નિર્માણ થાય છે.
- ધ્યાનથી જો વિચારો બદલાઈ જાય તો જીવનમાં કોઈ સમસ્યાને સ્થાન નથી.
- વિશ્વચેતના શક્તિની નજીક જવાથી પ્રસંગતાનો અનુભવ થાય છે.
- હું વિશ્વચેતનાનો અંશ છું, જે કણકણમાં વ્યામ છે. આ અંશને 'આત્મા' કહેવાય છે.
- પરમાત્મા એક અદૃશ્ય શક્તિ છે, જેને જોવા

‘ગુરુરૂપી દૂરબીન’ ની આવશ્યકતા છે.

- નિસર્ગ થકી-માનવ પ્રેમ કરતાં શીખ્યો છે.
- ગુરુચરણ શાશ્વત પ્રેમશક્તિનો ઓત (પ્રવાહ) છે.
- જેની આત્મિક પ્રગતિ થાય તેની સર્વાંગી ઉત્ત્રતિ થાય છે.
- જીવ પ્રભુની સંમુખ થાય, ત્યારે કરોડો જન્મમાં પાપ નષ્ટ થાય છે.
- જે સર્વત્ર પ્રભુને નિહાળે છે, તે પોતાના કારણે બીજાંની હિંસા નહીં કરે.
- કાળ, પંડિત, રાજથી નહીં પણ, તુણ્ણારૂપી રોગ જવાથી સુખ મળે છે.
- બધે સુખ કે દુઃખ જોતાં દુઃખ અને સુખ જોતાં સુખ અનુભવે તે જ સાચો સંત.
- પારકાનું દુઃખ જોતાં દુઃખ અને સુખ જોતાં સુખ અનુભવે તે જ સાચા સંત.
- કામનાઓનો ત્યાગ કરવાથી, વ્યક્તિ નિઃસ્પૃહ થઈને ફરી શકે છે.
- નામ જપ-પ્રાર્થના, પ્રભુકૃપા વડે મનુષ્ય, કામનારહિત બની શકે છે.
- સદ્ગ્રંથોનો અભ્યાસ, દૂબકી લગાવી સાગરમાંથી મોતી મેળવવા સમાન છે.
- તન્મે મન: શિવ સંકલ્પમસ્તુ ॥
- સજ્જનોની જે કિયાઓ, ગતિ, ચેષ્ટા, આચરણ, આદર્શ છે- તેનું નામ છે સદાચાર!
- આયુષ્યની એક ક્ષણ પણ, રત્નો આપવાથી નથી મળી શકતી.
- સત્સંગ બુદ્ધિની જડતાનો નાશ કરે છે.
- જ્યાં સજ્જનો છે, ત્યાં સ્વર્ગ છે.
- It is better to be alone than in a bad company.
- સત્સંગ તો એક પવિત્ર તીર્થધામ છે.
- સત્સંગ ત્રિવિધ તાપોને દૂર કરી જવનને

નિર્મલ બનાવે છે.

- ચારિત્ર્યવાન વ્યક્તિનું સર્વત્ર માન અને સન્માન થાય છે.
- રાજાની પૂજા દેશમાં જ થાય છે. જ્ઞાનીની પૂજા વિશ્વકક્ષાએ થાય છે.
- ચારિત્રણની મશાલ લઈ, સમાજ અને રાષ્ટ્રને ઉત્ત્રતિ બનાવો.
- ચારિત્રણિન સંપત્તિવાન કરતાં નિર્ધન સદાચારી સન્માનને યોગ્ય છે.
- તેલ વગરનો દીવો, પાણી વગરનો કૂવો તેમ ચારિત્રણવગરનો મનુષ્ય નકામો છે.
- ચારિત્રણ વિનાનું જીવન, મરણ જેવું જ છે.
- આપણા દુશ્મનો જ આપણા સાચા મિત્રો છે.
- જગતના સહૃદેરોમાં કાતિલ ઐર વેરનું.
- અનુભવ શ્રેષ્ઠ શિક્ષક છે.
- યૌવન શોભે છે સંયમથી, અને સૌંદર્ય શોભે છે શીલથી.
- માનવસેવા એજ માધવસેવા.
- આચાર એજ પ્રચારનું એક માત્ર સાધન છે.
- ગૌરવ, પ્રાપ્યતે દાનાત્ ન તુ વિત્તસ્ય સર્જયાત ॥
- સૌંદર્ય, પામતાં પહેલાં સૌંદર્ય બનવું પડે.
- રહિમન નિજ મનકી વ્યથા, મનહી રાખો ગોર્ઝ ।
- દેશ, કાલ, દિશા, વિદિશા, એવું કયું સ્થાન કહેશો કે જ્યાં પ્રભુ નથી?
- એક શીલાને પહાડશિખર પર પહોંચાડતાં કેટલો શ્રમ? પતન ક્ષણમાં! શીલનું તેવું જ.
- ‘ઈશ્વર’ એ વૈશ્વિક ચેતના છે, જે જીતિ, દેશ, ધર્મ અને ભાષાથી પર છે!
- ઉષાકાલ દિવ્ય પ્રતોની જન્મદાત્રી છે.
- વિદ્યાભ્યાસ, આત્મચિંતન અને ભક્તિ માટે બ્રાહ્મમુહૂર્તનો સમય શ્રેષ્ઠ છે.
- Delay is dangerous

કર્મયોગી સન્માન સમારોહ-અવલોકન

: સંકલનકર્તા :

ડૉ. અધ્યાત્માલી તાર્થ (સોનવાડી)
ડૉ. નાથુભાઈ એલ. પટેલ (ગડત)
શ્રી ભીમભાઈ પી. નાયક (ઈચિયાપોર)

મનુષ્યજીવન શું છે? તેનું મૂલ્ય શું છે? એ બાબતમાં ઋષિમુનિઓએ ખૂબ જ પ્રકાશ પાડ્યો છે, પરંતુ એક વાત નિશ્ચિત છે કે, મનુષ્યમાં રહેલ આંતરિક તત્ત્વને તેમણે આંતરિક ઊર્જા (શક્તિ) ને કેન્દ્રમાં માન્યું છે. અને પ્રભુની એવી શક્તિ માત્ર માનવને જ પ્રામથી છે!

“જ્ઞાન એક એવી જ્યોતિ છે, જે આત્માશક્તિને પ્રકાશિત કરે છે.”

॥ તમસો મા જ્યોતિર્ગમય ॥

આપણા જીવનમાં - આપણા સમાજજીવનમાં પણ સફળતા-સિદ્ધિ મેળવવા મહાન લક્ષ્ય હોવું જોઈએ. જન્મ લઈ, કંઈ પણ કર્મ વિના માત્ર “જીવી જવું” અને “જવું” એને જીવન કહેવાય? કંઈક નવીનતા, કંઈક કાંતિ, કંઈક સિદ્ધિ મેળવવાને આપણે, આપણા અને આપણા સમાજજીવનને વિકાસની ટોચ પર પહોંચાડવું જોઈએ.

“ The virtue of man is, in his manhood. Let him become a superman before he quits the world ! ”

આ રીતે જ્ઞાન પ્રાપ્તિ સાથે, જીવનમાં આસ્થા, શ્રદ્ધા, ભક્તિ, સેવા, સહકાર, અગાધ શાંતિ વડે આપણે પ્રભુની નજીદિક પહોંચી શકીએ છીએ.

અનેક યુગોથી, શ્રદ્ધા, આસ્થા, ભક્તિરસથી, આધ્યાત્મિક જ્ઞાનથી તરબોળ કરતા

તથા અનેક પ્રાચીન વિરાટકાય વટવૃક્ષવુંદસહ, ચોપાસ, બારેમાસ, પ્રકૃતિસૌંદર્યથી અઠળક, છલકાતા વિવિધ પક્ષીગણોના સામૂહિક કલરવથી, જેની સતત “શિવસ્તુતિ” આપણા કર્ણપટ પર, એક અનોખો આહ્લાદ પ્રદાન કરી રહ્યો છે અને અત્ર, તત્ર, સર્વત્ર આ પુનિત દિવ્ય તીર્થ ભૂમિની શિવત્વસભર પ્રગાઢ શાંતિમધ્યે મંગલમય એવા ગડત (તા.ગણાદેવી, જિ.નવસારી) માં સ્થિત આ આપણા સૌના અતિલોકપ્રિય કામેશ્વર શિવાલયને તથા ભારતભરમાં માત્ર બીજા જ એવા નવગ્રહમંદિરને, આપણા સૌના હદ્યપૂર્વકના સહસ્રસહસ્ર વંદન !!

પ્રાચીન દંડકારાણ્યની સીમાનો છેડો જ્યાં પૂર્ણ થાય છે, એવી આ ગડતભૂમિમાં ગર્જાઋષિ તણો નિર્મિત પવિત્ર આશ્રમ હતો. પ્રભુ રામયંદે અત્રે પધારી-દુર્ગાધરાનો અમાપ સ્ત્રોત વહાયો હતો, જ્યાં ગાયકવાડ મહારાજે સીચાઈ યોજનાને સાકાર કરેલ, કે જેનો ચારેક ગામોમાં, જળધારાનો લાભ આજે પણ મળે છે. સમયના વહેણમાં આ પ્રાચીન શિવાલય, અતિજીર્ણ થતાં ગડતના સેવાભાવી ડૉ. શ્રી ગિરીશભાઈ નાયકના પ્રમુખપદે, જીર્ણદ્વાર સમિતિ હેઠળ નવનિર્મિત આ વર્તમાન નૂતન કામેશ્વર સંકુલમાં, આકર્ષક યજ્ઞમંડપ, આધુનિક ધર્મશાળા, અલ્યાહારગૃહ, બેઠક માટે બાંકડા, જાજરુ-બાથરુમની યોજેલી સુવિધા,

પધારેલ યાત્રીઓને માનસિક પરમ શાંતિ અર્પે છે!
ધીરે ધીરે આ દેવાલયનું લોકોના અપાર
સહકાર વડે, એક ટ્રસ્ટ બન્યું, જે આજે આ આપણા
આધ્યાત્મિક સંકુલને સર્વાગ સંપૂર્ણતા અર્પવા, પેલી
જિર્ણાદ્વાર સમિતિના સભ્યો સહ આ વિભાગના
મોભીઓ સાથે, સદા કાર્યરત રહે છે, જેમાં પૂજા-
પાઠ, યજ્ઞયાગ જેવી પ્રવૃત્તિઓની સાથે સાથે, અતે
લગ્નવિધિ, ઉપનયન સંસ્કાર, વિવિધ સમારંભો,
રોટરી કલબના કેમ્પો, સહકારી કેમ્પો, વિવિધ
ચિકિત્સાના શિબિર, રક્તદાન કેમ્પ, શિક્ષણ સેવા,
સમાજસેવા તણી અણમોલ સૌનેરી પ્રવૃત્તિઓથી
આ શિવાલયનો પ્રત્યેક કણ, ક્ષણે ક્ષણ ઝળહળી
રહ્યો છે. જેનો સૌને આનંદ છે!!

સમયના વહેણ સાથે, સમાજસેવાના
ભાગરૂપે, આ ટ્રસ્ટને અને આ વિભાગના કેટલાક
સજ્જનોને, વિચાર આવ્યો કે આ વિસ્તારના જૂના
વડીલ સેવકો, સહકારી આગેવાનો, કલાકાર,
સાહિત્યકાર, ગણિતજ્ઞ, સ્થપતિ તથા આમ
જનતાની હદ્યપૂર્વકની સેવા કરનારા સાચ્યા
કર્મયોગીઓનું સન્માન કરી બિરદાવવા અને નવી
પેઢી સામે, તેઓના આદર્શને સમયસ્ત્રોત સાથે સાથે
વહેતા રાખવા!!

જેને ધ્યાનમાં લઈ, આપણા વિભાગના
પ્રથમ તબક્કે, બાવીસ જેટલા કર્મયોગીઓ
(માનવરતનો) નું સુંદર સન્માન કરવાનું નક્કી
કરવામાં આવ્યું!!! એ બાવીસ કર્મયોગીઓનાં
નામો અને એમના સન્માનપત્રોની માહિતી, આ
પ્રથમ સ્મરણિકા “શિવસમીપે” માં રજૂ કરવામાં
આવી છે.

ઉપરોક્ત કર્મયોગીઓમાં જેઓ હ્યાત
નથી, તેમના આમજનોને અને જે હ્યાત છે તેઓ

સર્વને ભાવભીનું આમંત્રણ આપીને, સુશોભિત આ
મંડપમાં સન્માનિત કરવાનું વિચાર્યું!!

અને ત્યો!! - આપણા સૌનો, અત્રેનો આ
પ્રકારનો સર્વપ્રથમ, એવો એ મંગળ અવસર... આ...
આવી... પણ પહોંચ્યો!

રવિવાર- તા. ૨૮-૪-૨૦૧૩ ના શુભદિને,
પ્રકૃતિથી મફાયેલ એ આકર્ષક ભવ્ય મંડપમાં
બરાબર ૨-૩૦ કલાકે, ઉત્ખાસિત માનવ કલરવના
અનેક કલબલતા સુરોનો ગુંજારવ... ચોપાસ પ્રસરી
રહ્યો છે!

પણ, ડાયસપર, સન્માન સમારોહ
પ્રમુખશ્રી મહેન્દ્રભાઈ ત્રિવેદી સાહેબ (ગુજરાત
રાજ્ય, પવિત્ર યાત્રાધામ બોર્ડના અધ્યક્ષશ્રી)
અતિથિવિશેષ, ઉત્તરાભિમુખ નર્મદા મૈયા સ્થિત
“દિવ્ય આશ્રમ” ના અધિકારી, પ્રાતઃસ્મરણીય
પરમ પૂજય સ્વામીજી જ્યોતિર્મયાનંદ સરસ્વતી
મહારાજશ્રી તથા ગુજરાત સરકારના પુરાતત્વવિદ
વિભાગના અને પ્રાચીન ગુજરાતના સ્થળોના
શાનદાર ઈતિહાસકાર એવા ડૉ. બી. એન. જોશી
સાહેબ, કામેશ્વર સંકુલના પ્રમુખશ્રી પ્રેમાભાઈ પટેલ
અને એ સંકુલના મંત્રીવર્ય શ્રી નરેન્દ્રભાઈ નાયકના
સથવારે મંડપની શોભા ખરેખર વધારી રહ્યા હતા.

તેજ વેળા પ્રાયોજિત કાર્યક્રમોનો મંગલ
આરંભ થયો.

નવવિકસિત સંસ્કારી નગરી નવસારીના,
સંગીત મશહૂર નિનાદ ગૃપે “હે કામેશ્વર” પ્રાર્થના
વડે વાતાવરણને મહેકાચ્ચા પછી એમના જ
સ્વાગતગીતે સૌને મધુર આવકાર આપ્યો!

પ્રાર્થના અને સ્વાગતગીતના ભાવસભર
કર્ણપ્રિય સુરોએ આ ગરમીમય વાતાવરણને પણ
અતિ આહુલાદક બનાવી મૂક્યા તે જ વેળા, આ

કામેશ્વર સંકુલના આધ્યાત્મિક જ્ઞાનનું રસપાન ધરાવતા, વિનમ્ર પ્રમુખશ્રી પ્રેમાભાઈ પટેલે, ટ્રસ્ટનો પરિચય આપ્યો અને એ સાથે જ ઉપસ્થિત સૌને ઉષાસભર, સ્નેહયુક્ત આવકાર પણ આપ્યો.

સમારંભના ઉપરોક્ત ગાંધોય અતિથિવિશેષ મહાનુભાવોના વિશદ જ્ઞાનકણો તણું પાન કરવા, સભાની વિશાળ મેદની આતુર જગ્યાતી હતી. પરંતુ તે પહેલાં માઈક્રોફોન સમક્ષ ઉપસ્થિત થવા એક વિશેષ વ્યક્તિને આમંત્રણ આપવામાં આવ્યું... અને આપણા - ડૉ. વિકમભાઈ દેસાઈએ (સાલેજ ગામના - ખોલવડ, લો કોલેજના સફળ, જ્ઞાનધારી, આદરણીય આચાર્યશ્રી અને સીરીકેટ સભ્ય) પોતાના બુલંદ અવાજે કામેશ્વર સંકુલ, આ તીર્થભૂમિ તથા અહીંના સન્માનિત થનારા, હ્યાત બિનહયાત, સર્વ બાવીસ કર્મયોગીઓનો, આકર્ષક શૈલીમાં, સંક્ષિમ છતાં સચોટ સંપૂર્ણ રીતે લાક્ષણિકતા, વિશેષતાનો-સુપેરે ઈતિહાસ જે રીતે રજૂ કર્યો, તે જોતાં અનેકોને લાગ્યું હતું કે આ સુજ્ઞ વક્તાએ, આ આજના સમગ્ર આયોજનને અડધી સફળતા, તો અહીંજ પ્રદાન કરી! અર્થાત્ એમણે આ સમારંભનું ઉચ્ચિત રીતે સુંદરતમ વિહંગાવલોકન કર્યું! ધન્યવાદ.

ત્યારબાદ, આ અતિપ્રાચીન કામેશ્વરધામનો, નક્કર પ્રાચીનતામ ઈતિહાસ પ્રગટ કરતું, માનનીય જ્ઞાનધારી, માનવતાવાદી, આધ્યાત્મિક પુરુષ એવા, મોટાપોઢા કોલેજના નિવૃત્ત પણ સદાય કર્મશીલ આચાર્યશ્રી બી.એન.જોશી સાહેબ લિખિત પુસ્તક “નમામિ કામેશ્વરમ્” તથા આ સન્માન સમારંભના સુવર્ણટાણે તૈયાર થયેલ સુવેનિયર “શિવ સમીપે” તણું પણ પૂજ્ય સ્વામીજીના વરદ્દ હસ્તે વિમોચન કરવામાં આવ્યું! સૌઅ હર્ષ પ્રગટ

કરતાં કરતાં, તાળીઓના ગડગડાટથી એ બધી અજામોલ ક્ષણોને વધાવી લીધી!

અતિથિવિશેષ શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ત્રિવેદી સાહેબે, આપણા જૂના સંસ્કાર, આદર્શો અને કર્મવીરોના સન્માનપ્રસંગે પોતે હાજર રહી ધન્યતા અનુભવી! આ કામેશ્વર ટ્રસ્ટની ભાવિ યોજનાઓના ખાલી જાડી, ભાવિમાં મદદગાર થઈ અના સહભાગી બનવાનું વચ્ચન પણ આપ્યું. અને વિશેષ જગ્યાવ્યું કે “વડિલોને, કર્મવીરોને, કલાકારોને તથા વિવિધ ક્ષેત્રીય સાચા સમાજસેવકોને સન્માન આપવું એ આપણી પરંપરા છે, જે આપ સૌઅ આજે ખેરખર સાકાર કરી છે, એ આજની આનંદદાયક, આવકારદાયક ઘટના બની રહી છે !!”

આપણા સમાજના સંતો, જ્ઞાનપૂર્ણ જ્યોતિર્ધરો વડે, માનવસમાજ, માનવજગત ખરેખર પોતાના જીવનની ભાવિક્ષિતેજને અને સાથે સાથે, અન્યના જીવનને પણ સોનેરી-રૂપેરી શિક્ષણના સંસ્કારના, જ્ઞાનના તાણાવાળાને ગુંધી ખૂબ જ આકર્ષક સ્વરૂપ અર્પી શકે છે!! આપણા આજના આ અનેરા અવસરને સુંદર રૂપ અર્પવા, આપણાને સાંપદેલ એવા એક યુવાન, મહાનસંત, પૂજ્ય સ્વામીશ્રી જ્યોતિર્મયાનંદજીએ હૈયાના ઉમળકાથી આખીયે આ પ્રવૃત્તિઓને બિરદાવી. એમના વક્તવ્યમાં તેજસ્વી, અત્યંત જ્ઞાનપ્રચ્ચર પ્રભાવશાળી અંગ્રેજી, હિન્દી, ગુજરાતી ભાષાશૈલીથી, આકર્ષક ઉદાહરણોથી શ્રોતાઓને મંત્રમુખ કરી દીધા! માણસ શ્વાસ લે છે, જેથી એ મહિદું નથી પણ આજીવન સતત માનવ બનવાની એક યાત્રા છે! આજના યુગમાં પણ આ કામેશ્વર ટ્રસ્ટે, વડીલોને યાદ કરવાનો તથા હ્યાત લોકોને પોંખવાનો જે

પ્રશાસ્ય પ્રયત્ન કર્યો છે, તે ખૂબ જ આવકાર્ય છે. નવી પેઢીને પણ પ્રેરણા મળશે, તેના સારથી બનવાના તમારા પ્રયત્નોને મારા આશીર્વાદ છે એમ એઓશ્રીએ જણાવ્યું હતું.

વિશ્વવિભૂતિ પૂજ્ય વિવેકાનંદજીને પ્રત્યક્ષ જોવાનું-સાંભળવાનું તો આપણાને પ્રારબ્ધ સાંપર્કયું નહીં! પણ એવા જ પુનિત દેહને, નૂતન સ્વરૂપે જોવાનું અને જ્ઞાનમય, ઉપકારક, તેમના અનેક જ્ઞાનકુણોને, એક પ્રચંડ પ્રતિભાવંત શૈલીમાં સાંભળવાનું સ્વર્જ આજે સાકાર થયું! સૌઅને આશ્ર્યમુજબ બની એમને માણ્યા!

ત્યારબાદ સર્વ સન્માનિતોને, સન્માનપત્રો તથા મોમેન્ટોથી નવાજવામાં આવ્યા. અહીં ૧૨૦૦ થી ૧૪૦૦ જેટલા, સમાજના કીમ સમાન શ્રોતાઓ, આ અવસરને પ્રગાઢ શાંતિપૂર્વક જોતાં જોતાં બિરદાવતા રહ્યા અને આસપાસની રોટરી કલબ, લાયન્સ કલબ, સહકારી આગેવાનો, સીનિયર સીટીજન ગૃહના સભ્યો, શિક્ષાશક્તેત્રના આગેવાનો, ભક્તજનો સાથે હળપતિ સમાજની મા-બહેનો, મુસ્લિમસમાજના આગેવાનો-સમાજના ઘણા અગ્રણીઓએ પીનડોપ સાયલન્સ સાથે, સંપૂર્ણ સહયોગ આપ્યો.

હવે- સમય થયો છે, સન્માનિત થયેલા કર્મવીરોના પ્રતિભાવ અંગેનો-

સાહિત્યકાર, કવિ, ડૉ. અભ્યાસઅલી તાઈએ જણાવ્યું- “મારી આર્થિક વિટેંબણાવેળા ગડતના યુવાનો, ગડત ગામે મને પ્રોત્સાહિત કર્યો. પુસ્તકો છપાવ્યાં છે. દક્ષિણ ગુજરાતની કોઈપણ પ્રવૃત્તિ મારા શબ્દોથી બદ્ધ થયેલ છે. મારાં પંચ્યાસી પુસ્તકો બન્યાં તે માટે અને આ સન્માન માટે ગડત વિભાગનો હું ઝણી છું.

આ વિભાગના અને સર્વત્ર પ્રસિદ્ધ એવા આદરણીય ગણિતજ્ઞ તથા જ્ઞાનશિરોમણિ, સમાજના અનન્યહિતચિંતક, અત્યંત નિખાલસ એવા મહાન ડૉ. સુભાષભાઈ ભંડે ભાવવિભોર બની પોતાના વિકાસના, સાથીઓ સાથેના, ઘરવટ સ્નેહસભર સંબંધોને રસપૂર્વક યાદ કર્યા. વિશ્વમશાહૂર કવિ, ચિત્રકાર, નોબેલ વિજેતા પૂજ્ય રવિન્દ્રનાથ રચિત, બે લઘુકહાનીને એમણે જે રીતે, પ્રસંગને અનુરૂપ રજૂ કરી તે અવિસ્મરણીય છે.

ડૉ. ગીરીશભાઈએ આ નવનિર્મિત કામેશ્વર સંકુલના ઊર્ણાદ્વાર સમિતિના પ્રમુખપદે ભોગવેલાં વિધો અને તડકી છાંયડીનો હૂબહુ ચિતાર આપ્યો તથા આ સંકુલના રચનાત્મક પુનિત કાર્યોમાં વિધકર્તાઓને પણ યાદ કર્યા. અને આગળ જણાવતાં કહ્યું કે “લોકહૃદયની આસ્થા તથા પારાવાર સહકારે જ અમને આ સ્થળે લાવીને મૂક્યા છે!” ભાવિમાં આ સંકુલ શૈક્ષણિક વિકાસ, બૌદ્ધિક સેમિનારો તથા પૂજ્ય સ્વામીશ્રી જ્યોતિર્મયાનંદજીના જણાવ્યાનુસાર, સાંપ્રત સમયની જે વિચારધારાની રજૂઆત કરી એ પ્રકારના અન્ય ક્ષેત્રના મહાન પ્રવક્તાઓની પણ અત્રે વ્યાખ્યાનમાળા યોજવા વિશે જણાવ્યું કે જેના વડે દિશાવિહીન થઈ રહેલ આજની પેઢીને યોગ્ય, સમયસરનો ઉજ્જવળ જવલંત પ્રકાશ મળી શકે!!!

ત્યારપણી, આ દિવ્ય કામેશ્વર સંકુલના આરંભકાળથી, નવનિર્માણના અવિરતકાર્યમાં, પોતાનું સમર્થ યોગદાન અર્પનાર, અને મહાનતમ વિકાસના શિખર પર લઈ જવા પોતાની સર્વાંગી સેવા સીચનાર, અરે! સૌની સાથે સદાય સમન્વય દાખવનાર અને હજી પણ, શિવસ્ત્રોત દ્વારા, ભાવિમાં પણ આ પ્રકારના સન્માન સમારંભો તથા

અન્ય મંગલ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા આ આપણા દિવ્ય કામેશ્વર સંકુલને પાવન કરવા સદા ઉદ્યમી, ધીરગંભીર એવા, આ ટ્રસ્ટના મંગોશ્રી નરેન્દ્રભાઈએ ઉપસ્થિત સજજનો, સમારીઓએ અતે આટલી મોટી સંઘામાં પધારી, અવસરને મહાન સફળતા અર્પવા બદલ, પ્રેમપૂર્વક, વિનમ્રભાવે, મસ્તક નમાવી ખૂબ ખૂબ આભાર પ્રગટ કર્યો હતો!

આ વિભાગનો અતિપ્રિય એવો, આ સન્માન સમારોહ પૂર્ણ થવાની ઘડી હવે ખૂબ ખૂબ નજદિક આવી પહોંચી છે. અને આ સમારંભનું વિહંગાવલોકન વિશે કિંચિત્ લખવાની પણ-!! પરંતુ તે પહેલાં મનમાં રહેલ-સ્મૃતિપ્રદેશ પર આવી પહોંચેલ-આ મનોભાવને અતે રજૂ કરવાનું પણ કેમ વિસરાય??!

માનવસમાજની કૃતજ્ઞતાને ખૂબ ખૂબ યશ અપાવનાર અગોના આ સર્વ પ્રથમ “કર્મયોગીઓના સન્માન સમારંભને” પોતાની સ્પષ્ટ, કર્ષપ્રિય, યોગ્ય આલંકારિક શબ્દગુચ્છોની મધુરમીઠાશ વડે, સમયને બરાબર ધ્યાનમાં રાખીને, પોતાની પૂર્ણ જવાબદારીપૂર્વક અને આ પ્રફુલ્લિત અવસરને ધારેલી સફળતા બક્ષનાર એવાં, માઈકોફોનને શોભાવનાર સંચાલકો શ્રીમતી સેફાલીબેન નાયક તથા ભાઈશ્રી જયમિનભાઈ નાયકની મળેલ અભૂતપૂર્વ સેવા અત્યંત અભિનંદનીય હતી. ધ્યાવાદ.

રાષ્ટ્રગીતના શબ્દો, પૂર્ણ સફળ એવા, આ અપૂર્વ વાતાવરણમાં પ્રસરી રહ્યા! અને અંતે એ ગગનગામી ઉલ્લાસમાં... મહાપ્રસાદનો, મજાનો આસ્વાદ ભળી ગયો!!!

જ્યા ભારત!

॥ નમામિ કામેશ્વરમ્ભ ॥

મેધધનુષ

- અમે જીતી ગયા પણ કોઈને હરાવ્યા નથી. અમે માથું ઊંચકું પણ કોઈને નમાવ્યા નથી.
- અમે બળવાન બન્યા પણ કોઈને હરાવ્યા નથી.
- અમે સિદ્ધાંતો રાખ્યા પણ કોઈને પળાવ્યા નથી.
- અમે ખૂબ કમાયા પણ કોઈને ફસાવ્યા નથી.
- અમો જામી ગયા પણ કોઈને હટાવ્યા નથી.
- અમે સ્વમાનથી જ્યા પણ કોઈને ધૂતકાર્ય નથી.
- અમે જદ્દી રહ્યા પણ કોઈને સત્તાવ્યા નથી. અમે દોસ્તી કરી પણ કોઈને ખટાવ્યા નથી.
- અમે પ્રેમ કર્યો પણ કોઈને પટાવ્યા નથી. અમે હોંશિયાર હતા પણ કોઈને બનાવ્યા નથી.